בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת
"משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 530

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדף היומי

לע"נ הר"ר צבי בהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

הוצאה ע"י בנם הנה"ל
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

בס"ד, יח' אדר התשע"ה. מסכת כתובות דף לה – דף נו

דף לה ע"א

א) גמ', אמר רבא ומי איכא למאן דאמר חייבי מיתות שוגגין חייבין. הקשה **המצפה איתן בשם ספר תבנית אור יוסף**, הא **במכות** (יג:) קאמר רבא גופיה, דלרבי ישמעאל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו. ומוכח דסבירא ליה דחייבי מיתות שוגגין חייבין, ואינן נפטרין משום דבמזיד איכא חיוב מיתה. ותירץ, דרבא מיירי הכא רק בחייבי מיתות וממון, אבל לגבי חייבי מיתות ומלקות, ודאי דאיכא מאן דמחייב.

ב) גמ', רבין אמר חייבי מיתות שוגגין כולי עלמא לא פליגי דפטורין. כתב **היעב"ץ**, דשוגגין לאו דוקא, וה"ה לאנוסים בהיתר, כגון השוחט לחולה בשבת, דאף על גב דהתרו בו פטור דדין אסון יש בו, וכן באנסוהו נכרים.

ג) גמ', שם. הקשה **השיטה מקובצת**, דרב דימי קאמר דר' יוחנן וריש לקיש שקלו וטרו בהאי סוגיא לגבי חייבי מיתות שוגגין, וקבלה היא בידו. וכיצד דחה רבין דבריו וקאמר דלא היו דברים מעולם, משום קושייתו מדתנא דבי חזקיה. ותירץ, דרבין לאו מכח הקושיא דחי לה, אלא דקבלה היתה בידו דלא היו דברים מעולם, ולא שקלו וטרו בה כלל. אלא דהקשה **לרש"י בד"ה כולי עלמא**, דכתב, דרבין דחי לה מכח הקושיא מברייתא, דתנא דבי חזקיה. ותירץ, דהוקשה לרש"י, מניין ידע רבין דלא פליגי בחייבי מיתות שוגגין. שמא פליגי בה, ורב דימי שמעה ואיהו ולא שמעה, ולא שמעתי אינה ראיה. ולכך סבר רש"י, דרבין שמע מר' יוחנן להא דתנא דבי חזקיה, ואם כן לכולי עלמא חייבי מיתות שוגגין פטורין. ואף דרב דימי שמע דפליגי, אפשר דמעיקרא הוא דפליגי בה, אבל כששמע ר' יוחנן לתנא דבי חזקיה, חזר בו והודה לריש לקיש.

ד) גמ', בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות. הקשה **השיטה מקובצת**, אמאי סתם ריש לקיש דבריו, הא דרך האמוראים לפרש דבריהם, והיה צריך לפרש היכן ריבתה תורה. ותירץ, דלא נקטה משום דהאי גזירה שווה פשוטה היא בכמה דוכתי.

ה) תוס' ד"ה מאי לאו, בסוה"ד, ודריש ונתת נפש וגו' היינו ממון. כתב **המהר"ם שיף**, דאף על גב דסבר ריש לקיש דחייבי מיתות שוגגין פטורין, ופטור אף אם נתכוון לחבירו ולא לאשה. מכל מקום דריש לה דחייב ממון משום דסבירא ליה כרבי, דנתכון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב בתשלומין, ודריש "נפש תחת נפש" בממון, דהא אף כשהתרו בו פטור ממיתה.

ו) תוס' ד"ה ומי איכא, בתוה"ד, ויש לומר דלענין ממון אחר אית להו לכולהו היקישא דתנא דבי חזקיה. כתב **הבית יעקב**, דבהאי שינויא סברי התוס' דאיכא סברא טפי לחייב בדמי הנהרג עצמו מבממון אחר. וטעמא משום דבממון דמי הנהרג סברא היא שיהא חייב בשוגג, וכדמוכח **לקמן** (לז:) דבעינן למימר דמומתין בידי אדם כמומתין בידי שמים, שנותנין ממון ומתכפר להם, אבל ילפינן מקרא דלא מהני לפדות בממון. ואם כן בשוגגין דליכא עונש אלא בידי שמים, הוי כמומתין בידי שמים שנותנין מעות ומתכפר להם, ולא חשיב כב' עונשים, כיון דהמעות כפרה הן ולא ממון, ולכך חייב לשלם. אבל בממון אחר דאין תשלומיו כפרה לעונש שנתחייב מחמת ההריגה, ודאי דיהא פטור דלא נענש בתרתי.

ז) תוס' ד"ה אף מכה, בתוה"ד, להכי איצטריך למיכתב כולהו. ביאר **המהרש"א**, דלבתר דגלי קרא ד"לא יהיה אסון" דאינו משלם דמי ולדות, ילפינן מהיקשא דפטור בכי האי גוונא אף בשוגג. וכן לבתר דגלי קרא ד"עליו ולא על האדם", דאינו משלם ומת במתכוין, שפיר ילפינן מהיקשא דאף באינו מתכוין פטור ואינו משלם. ולבתר דגלי קרא ד"לא תקחו כופר", דאינו משלם ונפטר בדרך עליה, ילפינן בכי האי גוונא לדרך ירידה מהיקישא.

ח) תוס' ד"ה וכתיב, בתוה"ד, אי נמי משום דאיצטריך קרא קמא לכדתנא דבי חזקיה. הקשה **המהרש"א**, הא גזירה שווה היא, ואין גזירה שווה למחצה. ותירץ, דילפינן לגזירה שווה רק בדדמי ליה, ומשום הכי הוי ילפינן

הדף היומי
מסכת כתובות דף לה
יח אדר התשע"ה

ממכה דדמי, אך מהכאה דלא דמי כל כך לא הוה ילפינן.

דף לה ע"ב

ט) גמ', לא צריכא דבהדי דמחייה קרע שיראין דיליה. כתב **המהרש"ל** (בתוס' ד"ה מתניתין), דלהך שינויא לא בעי למימר דמיירי בהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה, אלא אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה פטור על השיראין, דאף על פי שמשלם החבלה אכתי חשיב חייבי מלקות שוגגין, ופטור מתשלומין לריש לקיש. אמנם **הפני יהושע** כתב, דכיון דריבתה התורה חובל לתשלומין, כשמשלם ניתק הלאו ד"בל יוסיף", ולא מיקרי חייבי מלקות, ולא דמי לחייבי מלקות שוגגין. **וההפלאה** (בתוס' ד"ה מתניתין, ולעיל לה. בגמ') הוכיח דלא כהמהרש"ל, מהא דלר"ל משלם דמי ולדות, ומשום דסבירא ליה דחייבי מלקות שוגגין פטורים. ועל כרחך דלא הוי כחייבי מלקות שוגגין, והיינו משום דכיון שמשלם חבלת האשה ואינו לוקה, ליכא חיוב מלקות כלל, וממילא משלם את דמי הולדות.

י) גמ', אי כר' יצחק קשיא ממזרת. הקשה **הרשב"א**, אמאי לא אוקי בממזר שבא על הממזרת, דהויא ביאת היתר וליכא מלקות, ומשום הכי משלם קנס. ותירץ, דהתנא נקט "אלו פסולות", וממזרת לממזר אינה פסולה.

יא) רש"י ד"ה אין לה קנס, שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת. הקשה **הרמב"ן**, דאי שהתה עימו אמאי אין לה קנס. ותירץ, דמיירי כששהתה עמו כדי ביאה, וסלקא דעתך אמינא דכיון דיש עדים ישלם כדי שלא יהא חוטא נשכר, וקא משמע לן דאין לה קנס. אי נמי, לאשמועינן דקטנה בעלמא יש לה קנס. **ומהשיטה מקובצת** משמע דהרמב"ן כתב כן בדעת רש"י, וכן כתב **הים של שלמה** (סימן ז). אמנם **החקרי לב** (אה"ע סימן ל') כתב, דהרמב"ן כתב כן לדעתיה, דהא **מרש"י לעיל** (יא.) **ד"ה כתובתה** מוכח, דכל שנכנסה לחופה הויא בחזקת בעולה. **והרשב"א** כתב בדעת רש"י, דאף כשיש עדים שלא נסתרה אין לה קנס, דלא סמכינן הכא אעדים לאפוקי ממונא, כיון דלא דייקי שפיר דלא סלקא אדעתייהו לאסהודי עלה.

יב) תוס' ד"ה אלא לאו בחול, ואם תאמר בחול נמי מצינן למימר דבהדי דמחייה לבהמה הרג את האדם. ביאר **המהרש"א**, דדווקא במכה בהמה מוכח דמיירי בהתרו בו, דהא דומיא דמכה אדם ומת הוא, ואם כן נוקים לה בחול, ובהדי דמחיה לבהמה בהתראה הרג אדם בלא התראה. וכן גבי שבת שהתרו בו משום בהמה, ולא משום שבת. ולפי זה ליכא למימר כדתנא דבי חזקיה, דכשם שלא חילקת בבהמה לחיוב, כך לא תחלוק באדם לפטור. אלא דשוין הן, דבהתרו על האדם חייב ובלא התרו פטור. ומשנינן, דילפינן מ"מכה בהמה" דאף מכה אדם לא תחלוק בין מזיד בהכאתו לשוגג בהכאתו, ובכל גוונא פטור. ולפי זה אתי שפיר, דעל כרחך לא איירי במכה בהמה, בהרג את האדם בלא התראה, דהא במכה אדם פטור.

יג) תוס' ד"ה מתניתין, בתוה"ד, דלמא בממון אחר סבר כריש לקיש וכו'. כתב **המהרש"ל**, דתוס' ילפי האי חילוק בדינא דעולא מהתיא דרבי, דהמתכון להרוג את זה והרג את זה משלם דמי הנהרג, ופטור מממון אחר שנתחייב בו בהדי מיתה, והכי נמי יש לחלק בין אותו ממון לממון אחר אליבא דעולא. והקשה **המהרש"א**, אי מתניתין דמשלם קנס דמיא לדמי הנהרג, ולא לממון אחר. אמאי קאמרינן דר"י ור"ל אזדו לטעמייהו, הא לא פליגי אלא בממון אחר בהדי מלקות, ובמתניתין פליגי באותו ממון. ותירץ, דרבי לא מחייב בדמי הנהרג אלא כשאינו מתכוון לזה, אבל במתניתין דמתכוון לאשה, אינו משלם אף אותו ממון. והא דקאמר אזדו לטעמייהו, היינו דלריש לקיש כי היכי שאין חילוק בממון אחר, בין התרו ללא התרו, הכי נמי אין לחלק כשמתכוון באותו ממון, בין התרו ללא התרו.

יד) תוס' ד"ה מאן דתנא, בתוה"ד, אלא דקשיא ליה דרבנן לא מצינן למימר דפליגי עליה. הקשה **הבית יעקב**, מה בכך דרבנן לא מצו פליגי עליה, הא מכל מקום איכא מאן דפליג, ומאי קשיא להו. לכך ביאר דקשיא לגמ' אהא דאיתא **בתוספתא דבבא קמא** (פ"ז ה"ה). דרבי נחוניא בן הקנה היה עושה יום הכיפורים כשבת ופוטר מתשלומין. הא מלבד רבי מאיר, ליכא מאן דפליג אדרבי נחוניא, ואף רבנן סברי דיום הכיפורים כשבת, ואמאי נקט דדוקא רבי נחוניא עושה יום הכיפורים כשבת. ומשני, דרבי מאיר פליג עליה, וכן רבי יצחק סבר דחייבי כריתות אינן במלקות, ולדעתיה אף דמלקות פוטרין מתשלומין, מכל מקום יום הכיפורים אינו כשבת דהא אינו בכלל מלקות.

טו) תוס' ד"ה הממאנת, בתוה"ד, דהא איכא למאן דאמר לקמן דאפילו אם נתארסה ונתגרשה אין לה קנס. ביארו **המהרש"א והמהר"ם שיף**, דכיון דמצינו מאן דאמר דסבירא ליה הכי, אפשר דהאי ברייתא אתיא כוותיה, וטעמא דאין לה קנס לאו משום חזקת בעולה כממאנת, אלא מקרא, וכדיליף **לקמן** (לח.).

דף לו ע"א

א) גמ', החרשת והשוטה והאילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים. כתב **הרשב"א**, דהיינו שלא מצא לה בתולים בעודה נערה, וכשגדלה ונעשית בת עשרים נולדו לה סימני אילונית, דאיגלאי מילתא דכשכנסה היתה אילונית דדינה כבוגרת, ואף על פי כן יש לה טענת בתולים. ומיירי כשקיבל על עצמו להדיא בשעת קדושין, דנושאה גם אם תמצא אילונית,. דאי לאו הכי תיפוק ליה דמקח טעות הוא ואינה מקודשת כלל. והקשה **הבית יעקב**, הא כיון דמיירי בהכיר בה, מאי קא משמע לן דיש לה טענת בתולים, הא לא גרעה משאר בעלות מומין דהכיר בהן, ויש להן טענת בתולים. ותירץ, דסלקא דעתך, דכיון דבשעת בגרות היא, לא יהא לה דין קטנה אלא לגבי דיני קטנה. אבל לגבי הא דאין רחמה צר וטענת בתולים, שוה היא לשאר נשים בוגרות דאין רחמן צר, ואין להן טענת בתולים. קא משמע לן, דלכל מילי קטנה היא עד שתהיה בת כ'.

ב) גמ', והאי מאי רומיא הא רבי מאיר הא רבנן ודקארי לה מאי קארי לה. הקשה **ההפלאה**, דבכמה דוכתי אשכחן דהש"ס פריך ממתניתין אברייתא אף דאיכא לאוקמי כתנאי, ולא מתמה דקארי לה מאי קארי לה. ותירץ, דמכל מקום, היכא דאיכא לשנויי משנינן. **והפני יהושע** תירץ, דהא בלאו הכי ברייתא דאילונית דיש לה קנס לא מיתוקמא כרבי מאיר אלא כרבנן, מדקתני דיש קנס לחרשת ושוטה, ולרבי מאיר הא ודאי דאין להן קנס, דהא

הדף היומי
מסכת כתובות דף לו
יט אדר התשע"ה

יליף **לקמן** (מ:) דאין קנס לקטנה מקרא ד"ולו תהיה לאשה", דבמהווה עצמה הכתוב מדבר, והוא הדין לחרשת ושוטה דאין להן קנס משום דאינן מהוות עצמן. ומדסברה הברייתא דחרשת ושוטה יש להן קנס והוא הדין לקטנה, על כרחך דרבנן היא דסברי דיש לקנס לאילונית, וברייתא דאין לאילונית קנס היינו כרבי מאיר, ואם כן שפיר קשיא דהאי מאי רומיא, דגם ללא קושיתו על כרחך הא רבי מאיר והא רבנן.

ג) רש"י ד"ה שניות, בתוה"ד, כגון אם אמו ואם אביו. כתב **היעב"ץ,** דרש"י נקט לדוגמא לפרש מה הן שניות, אבל ודאי דאינן שייכות בקנס דלאו נערות הן, ואין שניות דיש בהן קנס, אלא בת בת דבן, ובת בת דבת, ובת בת בת אשתו, וגם באחות אב.

ד) רש"י ד"ה נותנין, בתוה"ד, אלמא אית לה דם בתולים לבוגרת דאי לא וכו' מצוה. הקשה **הפורת יוסף,** דאם אין לה דם כלל, אף בעילת מצוה אי אפשר ליתן לה, דכיון דאין לה דם, האי דם שראתה עתה הוי דם מחמת תשמיש, וקיימא לן **בשבועות** (יד:) דאם היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו טמאה אני צריך לפרוש באבר מת, ואינו יכול לבעול לגמרי. ומלישנא דרש"י משמע דמכל מקום יהבינן לה בעילת מצוה מתחילה ועד סוף.

ה) תוס' ד"ה זו דברי רבי מאיר, אמתניתין וכו' שיש מכר אין קנס קאמר לה רב יהודה. כתב **המהרש"א,** דהיינו דלא כדפירש **רש"י בד"ה רבנן,** דקאי אפלוגתא דרבי מאיר ורבנן בריש פירקין. והתוס' פליגי, משום דהתם לא מצינו האי לישנא דזו דברי רבי מאיר. **והרש"ש** תמה על דבריו, שהרי רש"י ציין לריש פרקין רק בדברי רבנן דאיתנהו בריש פרקין בברייתא, אבל בהא דזו דברי רבי מאיר, ציין **רש"י ד"ה זו דברי,** למתניתין ד**לקמן** וכהתוס'.

ו) תוס' ד"ה ואם איתא, בתוה"ד, לא קאמר זו דברי רבי מאיר ור' יאשיה. תירץ **המצפה איתן,** דדוקא נקט ר' יהודה, משאר תנאי דסברי כרבי מאיר, כיון דמציעתא דמתניתין דהבא על אחותו לא אתיא כרבי מאיר אלא כר' יהודה, וכדמשנינן לה **בסנהדרין** (עג.). ומשום הכי עדיפא ליה לאוקמה כר' יהודה משאר תנאי דמתניתין דבלאו הכי אתיא כוותיה.

ז) תוס' ד"ה וליתני, בתוה"ד, מכל מקום תני נמי אילונית דהוה אמינא דוקא קטנה שיש לה נערות אין לה קנס. הקשה **הגרע"א,** הא יש לומר בפשטות, דתני אילונית לאשמועינן דמקטנותה יצאה לבגר ואין לה קנס.

ח) תוס' ד"ה החרשת, בתוה"ד, ומפרש דאפילו לא יהיב טבח דמי על הטבח להביא ראיה שברשות המוכר נטרפה. ביאר **המהר"ם שיף,** דהתם איכא חזקת ממון, ומאידך גיסא ליכא חזקת הגוף לבהמה דהשתא הוא דנטרפה, דהרי שור שחוט לפניך. ואף על פי כן אמרינן דאיתרעי מספק, ומפקינן ממונא. והכא נמי, אף דחזקת ממון לא איתרעי, מפקינן ממונא מספק, וטענינן לה ויש לה קנס.

ט) בא"ד, דאין להם טענת בתולים לפי שבחזקת מוכת עץ היא וכו'. כתב **המשנה למלך** (פי"א מאישות ה"ח ד"ה ובפירוש), **דהמהרנ"ח** ביאר דברי התוס': דחרשת ושוטה נישאות בחזקת מוכות עץ, ואדעתא דמוכת עץ היא כנסה בעלה. ולא דמי לשאר נשים דיש להם טענת בתולים אף על גב דמחבטן, דכיון שלא אמרו בשעת נישואין שמוכות עץ הן, נישאו בחזקת בתולות. אבל חרשת ושוטה דלא מצו אמרי, נישאות בחזקת מוכת עץ, ומשום הכי אין להם טענת בתולים. עוד כתב, דאפשר דחרשת ושוטה נישאות בתולות, אלא דאנן טענינן להו דמוכות עץ הן. והא דכתבו התוס' דשאר נשים מדלא קאמרי שהן מוכות עץ, אין כוונתם מדלא אמרי הכי בשעת נישואין, אלא דלא אמרי הכי בשעת טענת בתולים, וכיון דלא טענו, אנן לא טענינן להו. ומדברי **תוס' הרא"ש** מוכח כפירוש הראשון דנישאו בחזקת מוכת עץ.

דף לו ע"ב

י) גמ', אלא דאתו בי תרי ואמרו לדידהו תבעתנהו באיסורא. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דמדברי הגמ' נפקא, דבעדים המעידין שתבעתן לבעול, תהיה אסורה לכהונה, משום דחיישינן שמא נבעלה לפסולי כהונה, והדבר קשה דלא מצינו להאי דינא.

יא) גמ', שבויה שנשבית הרי היא בקדושתה אפילו בת עשר שנים כתובתה מאתים. כתב **הרש"ש,** דנקט בת עשר שנים, משום שבגיל זה ראויה לביאה וכדאיתא **בקידושין** (פא:), שמבת תשע שנים ויום אחד, דהיינו שנה עשירית לא ישן אדם עם בִתו אלא מתכסין בכסותן. עוד כתב, דדרך חז"ל לנקוט מספר עשר על דרך הפלגה, והוא הדין ביותר.

יב) רש"י ד"ה אלא בתרומה בזמן הזה דרבנן, דכיון דאפילו נבעלה איסורא דרבנן בעלמא הוא לא גזרו על ספיקה. הקשה **התוס' הרא"ש,** אם כן, אמאי לא נקטה הגמ' בהדיא דמיירי בתרומה דרבנן בזמן הזה. **והמצפה איתן** כתב, דטעמיה דרש"י, משום דבזמן בית המקדש דתרומה הויא מדאורייתא לא מקילין בספיקה, ואף בתרומה דרבנן גזרינן אטו תרומה דאורייתא. אבל בתרומה בזמן הזה איכא מאן דאמר **ביבמות** (פא.) דמקילין בספיקה.

יג) תוס' ד"ה אי דקא טעין, בתוה"ד, קצת קשה לפירוש ר"ח דמפרש דמוכת עץ אין לה דמים אבל פתחה נעול. כתב **המהר"ם שיף,** דקושית התוס' אליבא **דר"י לעיל** (עמוד א') **בתוס' ד"ה החרשת,** דחרשת ושוטה יש להן קנס משום חזקת מוכת עץ. אבל **לדעת רש"י** (שם) **ד"ה הא רבן גמליאל,** דטעמא משום דטענינן ליה משאירסתני נאנסתי, מוכת עץ אין לה דמים ופתחה פתוח, ולא מצינו לשנויי כדכתבו התוס'. ומשום הכי נקטו התוס' קצת קשה, דאין זו קושיא גמורה דהא אפשר דר"ח יתרץ כרש"י.

יד) תוס' ד"ה היוצאת משום שם רע, בת סקילה היא, ופשיטא דלאו בת קנס היא דהא בעולה ודאי היא. כתב **המהר"ם,** דאין לפרש דודאי בעולה היא, דהא היתה נשואה לבעלה. דאם כן אינה חייבת סקילה אלא חנק כדין אשת איש, ועוד דמאי סלקא דעתך דיהא לה קנס הא אשת איש גמורה היא. וכוונת דבריהם, דכשיוצאת משום שם רע דהיינו כשלא מצא לה בעלה בתולים דדינא בסקילה, על כרחך דמיירי שיש עדים שזינתה באירוסין, ואם אנסה אחר אין לה קנס אף דלא נישאת, והיינו דכתבו, דאין לה קנס כיון דיש עדים שבעולה היא.

טו) תוס' ד"ה ואלו שאין להם קנס, אף על גב דמדאורייתא שבויה לא הויא בחזקת בעולה. הקשה **הפני יהושע,** הא מה שמותרת מדאורייתא לכהונה, היינו משום דאף על גב דרוב פסולין אצלה, מכל מקום סמוך מיעוטא דכשרין לחזקת היתר, ואיכא נמי ברי ושמא. אבל הכא לגבי קנס הרוב

הדף היומי
מסכת כתובות דף לו – דף לז
יט אדר – כ אדר התשע"ה

מסייע לחזקת ממון, ובכי האי גוונא לכולי עלמא הולכין בממון אחר הרוב ואיתרע לה חזקת שלא נבעלה. **והמצפה איתן** תירץ, דרוב פסולין אינו רוב גמור, דמן התורה סמכינן אהא דשבויה מנוולה נפשה. ועוד, דהוי רוב התלוי במעשה, דדוקא בתשמיש איש ואישה שבא ממילא ומצוי, כתבו **התוס' יבמות** (קיט.) **ד"ה רבי מאיר** דלא מיקרי תלוי במעשה, אבל ביאה דזנות ודאי תלוי במעשה, ולא הוי רוב אלא מדרבנן. ומשום הכי הקשו, דהוה לרבנן לאוקמוה אדאורייתא ולחייבו, כדי שלא יהא חוטא נשכר.

טז) תוס' ד"ה וכי מה, נקט ערבי לפי שהם שטופים בזימה. ביאר **היעב"ץ,** דלרבותא נקט, דאפילו שבויה ביד ערבי, אינו עושה בה מעשה חידודים, וכל שכן ביד שובה מאומה אחרת.

דף לז ע"א

א) גמ', אמר ליה גיורת אשבויה קא רמית. כתב **הרשב"א,** דסלקא דעתיה דמקשן, דכיון דסבר ר' יהודה דבקדושתה קיימא, סבירא ליה דאף דהגויים פרוצים בעריות, מכל מקום אינם אונסים אם לא נבעלת להם ברצון, וכל שכן דאיתתא דאין יצרה גדול כאיש דאינה מזנה מדעתה, והלכך גיורת נמי כיון דלא נאנסה לא זינתה מדעת. ומשני ליה, דשאני שבויה, דישראל קדושים הן ומנטרה נפשה. אבל גיורת פרוצה בגיותה, ואינה שומרת עצמה מלהיבעל. אי נמי, דסלקא דעתיה, דכיון דדעתה להתגייר מנטרה נפשה ואינה כשבויה.

ב) גמ', הכי אמר רב ששת בראוה שנבעלה. כתב **ההפלאה,** דאין הפירוש דראוה שנבעלה סמוך לגירותה ושיחרורה, ומשום הכי צריכות להמתין ג' חדשים משנפדו ונשתחררו. אלא, דכיון דחזינן שנבעלה ואפילו בזמן רחוק, אזלא חזקת שימור דידה, וחיישינן שנבעלה שוב. ופריך מאי טעמא דר' יוסי, הא כיון דאינה בחזקת שימור משום דנבעלה כבר, ניחוש שנבעלה נמי סמוך לשחרור.

ג) גמ', והא מהכא נפקא מהתם נפקא וכו'. הקשה **הריטב"א,** דמ"כדי רשעתו" לא הוה ידעינן אם נתחייב מיתה או ממון, וילפינן מ"לא יהיה אסון" שנידון במיתה ולא בממון. ותירץ, דודאי סברא היא, דבאיסור חמור שיש בו מיתה, נידון במיתה החמורה ולא בממון הקל, ולא בעינן לכדי רשעתו.

ד) רש"י ד"ה דיה שעתה, בסוה"ד, והיכא דלא גזור מעת לעת לא גזור מפקידה לפקידה. הקשה **הגרע"א,** תיפוק ליה דיש לטהרה מספק ספיקא, דשמא בא הדם עתה כשראתה, ואם תמצא לומר שבא קודם לכן, שמא יצא הדם בגִיותה והעמידוהו כותלי בית הרחם עד עתה. **והשיטה מקובצת** פירש **בשם השיטה ישנה** דלא כרש"י, אלא דמיירי שנתגיירה אתמול, ואפילו הכי אינה מטמאה מעת לעת, משום דטומאה מעת לעת חששא דרבנן היא, ולא גזרו על הגיורת שתטמא אלא משעה שראתה ואילך.

ה) רש"י ד"ה משמשת במוך, נותנת מוך לאחר בעילה ושואבת הזרע. **רש"י ביבמות** (יב.) **ד"ה משמשות** פירש, דנותנות מוך באותו מקום כשהן משמשות.

ו) רש"י ד"ה מתהפכת, שיצא הזרע ולא יקלוט וכו' וכולן עושות כן. כתב **הרשב"א,** דמדנקט רש"י ד'כולן עושות כן' משמע דהוא הדין ליוצאת בשן ועין. והקשה, דאם כן אף לטעמא דמשמשת במוך נימא דיוצאת בשן ועין, דהמזנה מדעתה מכינה מוך קודם שתיבעל. ומדלא אמרינן הכי מוכח דאינה מקפדת, והכא נמי אינה מקפדת להתהפך. ותירץ, דמוך שאני, דפעמים שאינו מצוי בידה, ואינה טורחת אחריו אלא אם כן דעתה להתגייר. אבל היפוך אינו טירחא כל כך, ובידה לתקן עצמה ולהתהפך, ומשום הכי תלינן דודאי מתהפכת ושומרת עצמה. **עוד כתב דיש מפרשים,** דדוקא גיורת ושפחה שנפדו ונשתחררו דמשמרות עצמן. אבל יוצאה בשן ועין אינה מקפדת להתהפך, וצריכה להמתין ג' חדשים.

ז) תוס' ד"ה וסבר ר' יהודה, קשה דהשתא דמדמה גיורת לשבויה אם כן תיקשי ליה מתניתין גופה וכו'. הקשה **הרא"מ הורוויץ,** הא לא דמי איסורא לממונא, דלענין ממון לא מפקינן מספיקא דדילמא לא נטרה נפשה, אבל לענין איסורא שפיר מכשרינן לה, כיון דמציא למינטר נפשה. וכן מוכח מהא דיוצאת משום שם רע אין לה קנס, ואף על פי כן אינה צריכה להמתין ג' חדשים כשתבוא להינשא לאחר.

ח) בא"ד, מכל מקום לא מינטרא נפשה כיון דאינה ראויה להתעבר. כתב **החכמת מנוח,** דאף על גב דמתניתין מיירי נמי בגדולה, דהא נקט ר' יהודה הרי היא בקדושתה אף על פי שגדולה היא, ואיהי ודאי מינטרא נפשה כיון דראויה להתעבר. מכל מקום כשהיתה קטנה לא נטרה נפשה, ומשום הכי הויא בחזקת בעולה שנבעלה בעודה קטנה.

ט) תוס' ד"ה צריכות, בסוה"ד, ושמא בנישואין מודה ר' יוסי לרבי מאיר. הקשה **המהרש"א,** דאי מודה ר' יוסי בנישואין דצריכה להמתין ולא שרי אלא בגיורת דהוה בזנות, אם כן סברתו הפוכה מדר' יהודה, דבנישואין מיקל ר' יהודה טפי, דשרי קטנה נשואה. ור' יוסי דמודה לרבי מאיר, אוסר בקטנה, ואילו בזנות ר' יוסי מיקל טפי, דשרי אפילו בגיורת גדולה, ור' יהודה לא שרי אלא בקטנה, לפי גירסת ר"י.

דף לז ע"ב

י) גמ', אמר קרא ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה. כתב **השיטה מקובצת,** דבקופיץ אינה מיתה יפה משום שממיתין אותו בקופיץ כבהמה, אבל סייף אינו עשוי אלא לאדם. עוד פירש בשם **הרמ"ה,** דקופיץ עב ואינו חד כסייף, וחותך ומשבר הבשר והויא מיתה מנוולת, אבל סייף פיו חד ודק וחותך ללא ניוול.

יא) גמ', יכול אף בידי אדם כן תלמוד לומר חרם מן האדם לא יפדה. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דמהא משמע דדוקא חייבי מיתות בידי אדם נתמעטו מכופר. וזה אינו, דהא חייבי מיתה בידי שמים, כגון טמא שאכל תרומה נמי לא מצינו שנפטר על ידי כופר, דדווקא גבי שור הנסקל חידשה התורה דנפטר בכופר.

יב) רש"י ד"ה ואתה תבער, בתר עריפה כתיב. כתב **המהרש"א,** דכוונתו ליישב, דלא תקשי אמאי מייתי האי קרא ד"ואתה תבער" דלא שייך לסוגיין. דהא דפרכינן משאר קראי, היינו למימר דלמה לי קרא דנילף מ"כדי רשעתו" ו"לא יהיה אסון". אבל קרא ד"ואתה תבער" לא מיירי בהאי

הדף היומי
מסכת כתובות דף לז – דף לח
כ אדר – כא אדר התשע"ה

ענינא כלל. ומשום הכי פירש רש"י דבתר עריפה כתיב, דהיינו דאגב עריפה מייתי ליה כדי לפרשו. אמנם **לפירוש רש"י בחומש** שהביאו **התוס' בד"ה ואחר כך,** שפיר מייתינן ליה, משום דקשיא למה לי האי קרא ד"ואתה תבער" והא מב"דם שופכו" נפקא לן לאם נמצא ההורג אחר כך.

יג) רש"י ד"ה ערכו עלי, בסוה"ד, והאי חרם לשון הקדש הוא. הקשה **הרא"ש** (בשיטה מקובצת), דלפי זה מיירי קרא בהקדש ולא באדם היוצא ליהרג. ותירץ, דמסיפא ד"מות יומת" ילפינן דבאדם העומד למיתה אמרה התורה דלא יפדה. אי נמי, אפשר דטעות סופר היא, ויש לגרוס בדברי רש"י דיחרם לשון הקדש הוא, וכל חרם היינו לשון מיתה.

יד) תוס' ד"ה וחדא, בתוה"ד, ואף על גב דגבי ממון ומלקות אמרינן דנידון בממון אפילו ממונא קולא. כתב **המהרש"א,** דלפי האמת ודאי דבממון ומלקות לוקה ואינו משלם. אלא דכוונת התוס' דלעולא **דלעיל** (לב:) דבממון ומלקות נידון בממון אף על פי דממונא לקולא, היינו משום דחס רחמנא אממונא דנחבל.

טו) תוס' ד"ה לא תשקול ממונא, קשה לרשב"א דלמה לי קרא מתנא דבי חזקיה נפקא דלא חילקת בין שוגג למזיד. כתב **הפני יהושע,** דלולי דבריהם יש לתרץ, דאי לאו קרא דחייבי גלויות הוה אמינא דקרא דמזיד ד"וְלֹא תִקְחוּ כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת", אינו בכלל היקישא דתנא דבי חזקיה, דהא אפקיה קרא להדיא מהיקשא. דדוקא לאשר הוא רשע למות דהיינו במזיד, לא תקחו כופר. אבל שפיר תקחו כופר ממי שאינו רשע למות דהיינו ההורג בשוגג,. ומשום הכי בעינן לקרא ד"וְלֹא תִקְחוּ כֹּפֶר לָנוּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ".

טז) תוס' ד"ה יכול, בתוה"ד, נקיש נמי מיתת בעלים בידי אדם למיתת בעלים שעל ידי השור. ביאר **המלא הרועים,** דכיון דמיתת הבעלים בידי אדם דדרשינן מינה לענין השור, ומיתה בידי שמים שמתחייב בה הבעלים כפשטיה דקרא, נכתבו בתיבה אחת ד"יומת". שפיר יש להקיש מיתה בידי אדם למיתה בידי שמים.

דף לח ע"א

א) גמ', הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אף על גב דמיקטיל משלם קמ"ל. הקשה **הריטב"א,** כיון דמתניתין איירא במיתה וקנס, הוי ליה לתנא לאתויי קרא ו"לא תקחו כופר", דילפינן מיניה דאינו מת ומשלם, ולא קרא ד"לא יהיה אסון" דמיירי במיתה וממון. ותירץ, דהכי קאמר תנא, דכיון דכל החייב מיתת בית דין נפטר מממון, וכדנפקא לן מקרא ד"לא יהיה אסון". אם כן אייתר קרא דולא תקחו כופר למילף מיניה מיתה וקנס. עוד תירץ, דאורחא דתנא דהיכא דאיכא כמה קראי נקיט לחדא מינייהו. [וכעין דכתבו **התוס' לעיל** (לז.) **בד"ה חדא,** דלסימנא בעלמא נקט התנא לקרא ואף על פי דלא ילפינן מינייהו].

ב) מתני', רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. כתב **הרמב"ם** (פ"ב מנערה הט"ז), דבושת ופגם ודאי לאביה. וביאר **הרא"ש** (סימן ה'), דהיינו משום דלא גרע משאר חבלות, אבל לדעתיה בושתה ופגמה נמי לעצמה. וכתב **הפני יהושע,** דהיינו דוקא לרבי עקיבא, אבל לרבי יוסי הגלילי דאין לה קנס, מודה **הרא"ש** דבושת ופגם לאביה, דלא הוקשו לקנס אלא לענין דלמי שזה ניתן זה ניתן, אבל אינו פטור לגמרי.

ג) גמ', מה תלמוד לומר אשר לא אורשה מופנה להקיש לו ולדון הימנו גזירה שוה. הקשה **המהרש"א,** הא רבי עקיבא דמתניתין פליג ארבי עקיבא דברייתא, ואם כן מנא לן דסבר כוותיה לענין דאתא קרא לגזירה שוה, ואכתי תיקשי נימא דלגמרי אין לה. ואין לומר דמכל מקום כיון דלברייתא נתקבלה גזירה שוה ד"אשר לא אורשה", הכי נמי לתנא דמתניתין נתקבלה ודרשינן מינה, דאכתי נימא דמפשטיה דקרא ילפינן דאין לה לגמרי, ואתא נמי לגזירה שוה. ותירץ **הקרני ראם,** דהכי משנינן, דכיון דלרבי עקיבא דברייתא יש לחלק בין בעולה דאישתני גופה, לנתארסה ונתגרשה דלא אישתני גופה, דיש לה קנס. הכי נמי לרבי עקיבא דמתניתין בנתארסה ונתגרשה, כיון דלא אישתני גופה ממעטינן רק דאין קנסה לאביה, אבל ודאי דקנסה לעצמה.

ד) גמ', שם. הקשה **הרשב"א,** כיון דקיימא לן כרבי עקיבא, אם כן ילפינן הגזירה שוה מ"אשר לא אורשה", ודלא כדאמרינן בכוליה תלמודא דילפינן לה מ"מוהר הבתולות" וכדאיתא **לעיל** (י., כט:). ותירץ בשם **הרב שלמה בן אברהם דמונטפליר,** דעיקר שינויא, דהא דלא דרשינן דבעולה ובוגרת יש להם קנס לעצמן, היינו משום דאישתני גופן ואינן כנתארסה ונתגרשה דלא אישתני גופה. ואין הכי נמי, דאף רבי עקיבא מודה דילפינן הגזירה שוה ממוהר הבתולות. והא דמייתי הברייתא ד"אשר לא אורשה" היינו אגב אורחיה, משום דעל פי מה דשקלינן וטרינן בה ומסקינן לחלק באישתני גופה, אתי שפיר רבי עקיבא דמתניתין.

ה) רש"י ד"ה לחייבו ממון, בסוה"ד, על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עליה. כתב **המהר"ם שיף,** דאם לא נגיה בדבריו מזיד דרך עליה, צריך ליישבו בדוחק. וכתב **הבאור** (אות ג), דכוונתו דדעת רש"י **כהתוס' לעיל** (לז:) **בד"ה מיתות קלות,** דמהיקש דתנא דבי חזקיה ילפינן דאין לחלק במזיד בין דרך עליה לדרך ירידה, אף שניתנה שגגתו לכפרה, ומשום הכי צריך להגיה בדברי רש"י מזיד דרך עליה. וכונתו, דממזיד דעליה ילפינן דלא יועיל פדיון במזיד דירידה. וללא הגהה זו יש ליישב דברי רש"י בדוחק, דמילי מילי נקט, חדא בשוגג, וחדא דרך עליה. אבל **בשיטה מקובצת** כתב, שבכתב יד רש"י מדויק כתוב שוגג ודרך עליה, דהיינו דלא כתוס', אלא דדרך עליה וירידה מיירי בשוגג. דסלקא דעתך דבדרך עליה אינו חייב גלות אלא תשלומין, ומשום הכי בעינן להיקשא.

ו) תוס' ד"ה הני מילי, בסוה"ד, דאינו מקפיד הש"ס במה שסקילה ושריפה חמורין מהרג וחנק. ביאר **המהרש"א,** דהא זקן ממרא דמיתתו בחנק, ורוצח דמיתתו בסייף קרי להו חמורות, ועבודה זרה ושבת דמיתתן בסקילה, ועריות שיש מהן שחייבין שריפה קרי להו קלות. ועל כרחך דחמורות וקלות תלי להו במה שניתנו לכפרה בשוגג.

ז) תוס' ד"ה אבל סימא את עינו, בתוה"ד, ולרשב"א נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דבי חזקיה וכו'. כתב **הרש"ש,** דלפי זה הא דאמר רבא דמדתנא דבי חזקיה, היינו דאי סבירא לר' חנניה כוותיה מה ידרוש מכל חרם. אבל ודאי דאי לא סבר הכי לא קשיא מידי. ולפי זה אפשר נמי, דהא

הדף היומי
מסכת כתובות דף לח – דף לט
כא אדר – כב אדר התשע"ה

דאמרינן דלרבה דאמר חידוש הוא וכו' מאי איכא למימר, היינו נמי אי סבירא כתנא דבי חזקיה, ואם כן ליתא למה שכתבו התוס' בסוף הדיבור, דהוה מצי למימר דרבה סבר כר' ישמעאל. דהא כל מאי דמקשינן היינו דווקא לצד דסבר כתנא דבי חזקיה, ולא כר' ישמעאל.

דף לח ע"ב

ח) גמ', אימא בתולה לגזירה שוה וכו'. כתב **הפני יהושע,** דעל כרחך דהאי פירכא אינה אלא לרבי עקיבא דמתניתין, דהא לרבי עקיבא דברייתא לא שייך למימר דבתולה לגזירה שוה, ואם כן יהא קנס לבתולה [וכדפירש **רש"י בד"ה אימא**]. דהא אם יש קנס לבעולה, שייך הוא לאביה מילפותא דכסף קידושין (**לעיל** עמוד א'), ונמצא דנעקר פשטיה דקרא לגמרי. אמנם אי ילפינן גזירה שוה מ"אשר לא אורשה" לא עקרינן פשטיה דקרא, כיון דילפינן מינה אשר לא ארוסה, ואין הכי נמי דבעולה דאינה מאורסת יהא לה קנס.

ט) גמ', קשיא דרבי עקיבא אדרבי עקיבא. הקשה **השיטה מקובצת,** דהוה ליה להקשות כן מעיקרא כדמייתי הברייתא ואמאי נטר עד הכא. ותירץ, דלולי מאי דשקלינן וטרינן בה הוה סמינן ברייתא מקמי מתניתין, אבל אחר דמשני למתניתין על פי הברייתא, מוכח דגזירה שוה ד"אשר לא אורשה" עיקר, ושפיר קשיא דרבי עקיבא דברייתא דסבר דקנסה לאביה אדרבי עקיבא דמתניתין, דהא האי גזירה שוה ד"אשר לא אורשה" עיקר היא, ומינה ילפינן דקנסה לאביה.

י) גמ', אמר רב נחמן בר יצחק קרי ביה אשר לא ארוסה. כתבו **הרשב"א והריטב"א,** דמסתבר דאין רצונו לומר דנחליף ונסרס קרא ד"אשר לא אורסה" ב,אשר לא ארוסה", אלא הכי קאמר, דיש לפרש הפסוק אשר לא ארוסה.

יא) רש"י ד"ה לא אתיא, דאתא פשטיה לאשמועינן הא ארוסה לעצמה וחד מתרוייהו לאפנויי אי נמי לא מופני ליכא למיפרך מידי. כתב **הפני יהושע,** דרש"י נסתפק אי איכא שום פירכא, ואם כן ילפינן חדא באונס וחדא במפתה. או דלמא דאף על פי דאיכא פירוש, מכל מקום הוי גילוי מילתא בעלמא דיש לאביה זכות בקנסה שנתארסה ונתגרשה, ושפיר ילפינן.

יב) בא"ד, אי נמי לא מופני ליכא למיפרך מידי. ביאר **המהרש"א,** דכוונת רש"י להאי מאן דאמר **בנדה** (כג.), דגם היכא דאינו מופנה כלל ילפינן לה אי ליכא למיפרך מידי, והכא ליכא למיפרך.

יג) גמ', אמר אביי בא עליה ומתה פטור. בחידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם (פ"א מנערה הט"ו), ביאר טעמו של אביי בשני אופנים. **א.** דאף דאכתי עומדת היא ברשות אביה, מכל מקום גזירת הכתוב היא שיפטר מן הקנס. **ב.** דהוא דין ביטול זכות האב בקנס, ומיהו כיון דאכתי היא ברשות האב, אף לעצמה אינה זוכה.

יד) תוס' ד"ה יש בגר בקבר, ואם תאמר היכי מצי למימר וכו'. כתב **הרמב"ן,** דמאי דתני "ודבנה הוי", לאו דווקא, דהרי אין אדם מוריש קנס לבניו. אלא ראוי הוא להיות לבנה ופקע אב. והוסיף, דהשתא סברי דהני מילי כשיש בן, דכיון דראוי ליורשה, פקע אב. אבל כשאין בן ואין לה יד לזכות בקנס, שפיר זוכה האב. ובסוף סוגיין מסקינן, דגם כשאין בן, פקע אב.

טו) בא"ד, ור"י מוקי הך בעיא דהכא בבושת ופגם. **התוס' בבא קמא** (עב.) **ד"ה סיפא** הוסיפו, דהיינו דווקא האי ספק, אבל ספיקא דיש בגר בקבר ופקע אב, איירי בקנס. והוסיף **המהרש"א,** דלְמה שכתבו התוס' בתחילת דבריהם, דנפקא מינה לענין אם יש לה בעלי חובות, שפיר יש לפרש גם הספק דיש בגר בקבר ופקע אב, לענין בושת ופגם.

דף לט ע"א

א) גמ', ומי מעברא והתני וכו'. הקשה **הרמב"ן,** הא אסקינן **ביבמות** (יב:), דשמא תתעבר ושמא תמות, ושפיר משכחת לה קטנה מעוברת שילדה. ותירץ, דאמרינן התם דבנים הרי הם כסימנים, והיינו דמשעה שנתעברה הרי היא גדולה. [וכן כתבו (שם) **התוס' בד"ה הרי הם**]. ושפיר מקשינן דלא משכחת לה קטנה מעוברת, דאם היא קטנה, היא וולדה מתים. ואם ילדה, על כרחך דמשעה שנתעברה הביאה סימנים והשתא בוגרת היא.

ב) רש"י ד"ה משמשות במוך, מותר להן לשמש במוך. כתב **הפני יהושע,** דלרש"י נמי חייבות לשמש במוך מפני הסכנה. והא דנקט "מותר", היינו לאשמועינן, דבפחות מיכן או יתירות על כן, אסורות לשמש במוך משום השחתת זרע. והוסיף, דמהאי טעמא הוצרכה הגמ' להוסיף, דפחות מיכן ויתר על כן משמשת כדרכה, אף דלכאורה שפת יתר הוא, דכבר הקדימו דאיזהו קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד. אלא דאתי למימר דבפחות מיכן ויתר על כן איכא איסורא.

ג) בא"ד, שם. הקשה **הרשב"א,** אי מותרות אתי לאשמועינן, במאי פליגי חכמים, הא לרבנן נמי אינה מתעברת וליכא בזה משום השחתת זרע. **ובחידושיו ליבמות** (יב:) הקשה עוד, אמאי פחות מיכן אסורות לשמש במוך, הרי כיון שאינן מתעברות, ליכא בזה משום השחתת זרע. ומשום הכי ביאר, דאתי לאשמועינן דחייבות לשמש במוך מפני הסכנה. **ובחידושי הגרע"א ליבמות** (יב:) ביאר בכונת הרשב"א, דמשום הבעל ליכא איסור בשימוש על ידי מוך, דכיון דהוא דרך תשמיש אינו כמשמש על העצים ועל האבנים, וכל האיסור הוא משום לתא דידה, דאיהי נמי מצווה שלא להשחית הזרע, ולכך קאמר שכל שאינה ראויה להתעבר, ליכא בזה משום משחיתה זרע.

ד) גמ', וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו וכו', ומן השמים ירחמו. ביאר **בקובץ שיעורים** (אות קלו), דאף דבספק סכנה קיימא לן שמחללים שבת, דמחויב לשמור עצמו מפני הסכנה ולא אמרינן שומר פתאים ה'. שאני הכא שנוהג כדרך כל הארץ, והוי כאילו אין בידו לשמור עצמו, ובזה אמר קרא "שומר פתאים ה'".

ה) גמ', בעי מיניה רבא מאביי בא עליה ונתארסה מהו. הקשה **השיטה מקובצת,** הא אביי גופיה פשיטא ליה **לעיל** (לח:) דבא עליה ומתה פטור, והיינו דאזלינן בתר שעת העמדה בדין ולא בתר ביאה, ואמאי לא נימא נמי דלענין בא עליה ונתארסה, אזלינן בתר השתא. ולא מסתברא לומר, דרבא בעי דווקא לשיטתו דהסתפק במיתה אי מפקעת רשות האב, ולא סבר

דאזלינן בתר השתא. ותירץ, דדוקא לעינן מיתה סבירא ליה לאביי דאזלינן בתר השתא, משום דכי היכא דבגרות מוציאה מרשות אב, מיתה מפקעת רשות האב. אבל באירוסין דאכתי אגידא גביה דאב, דלמא לא פקע כוחו.

ו) מתני', המפתה נותן שלשה דברים. ביאר **השיטה מקובצת,** דנקטו מנינא לאשמועינן דדוקא הני משלם, אבל ריפוי ושבת אינו משלם, דלא דמי לשאר חבלות.

ז) מתני', מה בין אונס למפתה, האונס נותן את הצער. ביאר **הפני יהושע,** דאף דתני לה ברישא. מכל מקום הדר תני לה אגב שאר החילוקים דאיכא בין אונס למפתה.

ח) תוס' ד"ה צער דמאי, קשה לר"י דמאי קא מיבעיא ליה וכו'. הקשה **המהרש"א,** אמאי לא הקשו בפשיטות, מאי טעמא מפתה פטור מצער, הא בביאה ראשונה איכא צער גדול. ותירץ, דיש לומר דבאמת חייב על האי צערא אפילו במפתה, ומאי דפטרה מתניתין מפתה מצער, היינו דוקא צער פיסוק רגלים וכדמסיק. וקושית התוס' היא אלשון הגמ' "צער דמאי", דמשמע דליכא שום צער, ועלה הקשו הא פשיטא דאיכא צער, ואדרבה הוי לה לגמ' לאקשויי מפתה אמאי פטור.

ט) בא"ד, והא איכא כמה תנאי. ביאר **המהר"ם שיף,** דאף דתנא דידן פטר מפתה מצער, ולכאורה הוא משום דחייש לכחש גופנא דסופה להצטער תחת בעלה. מכל מקום שפיר יש לחייב אונס בצער, משום דבאונס הוא צער גדול יותר מברצון דסופה להצטער תחת בעלה. אך הקשה, דאם כן לא הוצרכו למה שאמרו דאיכא כמה תנאי וכו'.

דף לט ע"ב

י) גמ', אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה צער של פיסוק הרגלים. ביאר **בשיטה מקובצת,** דרב נחמן סבר דחבטה לא חשיב צער כלל, ואפילו חבטה על גבי קרקע, ורק על צער של פיסוק הרגלים יש לחייבו. [אמנם לדברי **המהרש"א** שהוזכרו לעיל אות ח יש לומר, דהוא הדין דפשיטא דמשלם צער דחבטה, ומהא לא איירא מתניתין כלל. (ח.ו.)].

יא) גמ', וכן הוא אומר ותפשקי את רגליך לכל עובר. ביאר **הריטב"א,** דמייתי לקרא, להוכיח דאיכא בזה צער, דכך אמר הנביא דרך גנות, דמרוב זנותה לא היתה חוששת על הצער, והיתה מפסקת רגליה לכל עובר.

יב) תוס' ד"ה אי הכי מפותה נמי, בתוה"ד, ואמר מורי הרב דודי ז"ל דאמתניתין וכו'. הקשה **המהרש"א,** דאמתניתין פשיטא דליכא לאקשויי, דיש לומר דלא חשש האי תנא לכחש גופנא, וכדכתבו **התוס' לעיל** (עמוד א') **ד"ה צער.** ומשום הכי הגיה בדברי התוס' "דאמתניתא". ופירש, דכוונתם להקשות אמאי שבק אונס דאיירי בה, והקשה אי הכי מפותה נמי. הא הוה ליה לאקשויי אאונס גופיה אמאי חייב, הרי סופה להצטער תחת בעלה. ותירצו, דאאונס לא קשיא להו, משום דאפילו בעולה מצטערת בהכי, ושפיר קשיא ליה אמאי במפותה נמי.

יג) גמ', משל דמפותה למה הדבר דומה וכו'. ביאר **הרשב"א,** דסלקא דעתיך, דכיון דבמפותה ליכא צער, שפיר חשיב שיראין דידה, דהרי בידה להתפתות ולא יהיה לה צער. והמקשן לא הבין דבריו, וסבר שכוונתו לתרץ דעיקר הקנס הוא שלה ושפיר יכולה למחול, ומשום הכי הקשה דשיראין דאביה הוא. **והרש"ש** כתב, דסלקא דעתיך, דמשום הנאת ביאה אין צער הפיסוק רגליים נחשב אצלה כלל, ודומה כאילו אין לה כלל צער, ועל מה יקבל האב תשלומים. ועל הא משנינן, דמכל מקום יש לה צער, אלא דמוחלת משום הנאת ביאה, וכיון דלאביה הוא אינה יכולה למחול.

יד) גמ', דאבוה נינהו. הקשה **הפני יהושע,** הא איתא **בבבא קמא** (פז:), דצערא דגופא לא זכי ליה רחמנא. ותירץ, דצער ביאה שאני, משום דבידו למוסרה לבעל להצטער בכך, וכן כתב **הרמב"ן לקמן** (מא:). ואף דמסקינן דבמפותה ליכא צער פיסוק רגליים, מכל מקום צער השרת בתולים איכא, ואם זיכהו לאב בהאי צערא, כל צער שיבא מחמת ביאה דידיה הוי.

טו) גמ', לכשיוציא אשתו היא. רש"י בד"ה אשתו הוא ביאר, בלשון בתמיה, דהרי אינה אשתו. **והרשב"א** ביאר בשם **הראב"ד,** בלשון ניחותא, דלכשיוציא הוי אשתו גמורה ונפטר מן הקנס, ואין לה אלא כתובה מנה שנתחייב לה. ותמה עליו, דאם כן מצאנו חוטא נשכר. ועוד, דיש לחוש שמא יערים לנושאה כדי להפטר מן הקנס, ויגרשנה מיד ויתחייב רק מנה תחת החמישים שקלים שהם ב' מנים.

טז) גמ', אמר אביי לכשלא יכנוס. כתב **המנחת חינוך** (מצוה סא אות ב), דמלשון הגמ' "לכשלא יכנוס" משמע, דדוקא נישואין פוטרים מן הקנס. אבל אם רק קידשה, אינו נפטר.

יז) גמ', אין לי אלא אביה, היא עצמה מנין. התוס' בד"ה אין לי ביארו, דקאי רק אקנס, דכל שממאנת אפילו שנישאת בעל כורחה, דהרי היא ברשות אביה, מכל מקום גזירת הכתוב שיש לה קנס. **ובחידושי הר"ן** הביא **י"מ,** דאם ממאנת אינו יכול לישאנה, ואפילו שהאב חפץ, דכיון שעינה אותה ועשה לה שלא כהוגן, לא רצתה התורה שישאנה בעל כורחה.

יח) גמ', אמר אביי שלא יהיה חוטא נשכר. הקשה **התוס' הרא"ש,** אמאי בעינן קרא במפותה, תיפוק ליה מהאי סברא, שלא יהיה חוטא נשכר. ותירץ, דבשלמא לענין אונס דממה נפשך משלם הקנס, יש לומר דכדי שלא יהיה חוטא נשכר, יכול האב למאן בנישואין. אבל במפתה, שאם ישאנה יפטר מן הקנס, יש לומר דתרתי לא עבדינן ליה, גם למונעו מלהינשא לה, וגם לשלם הקנס.

יט) תוס' ד"ה טעמא מאי, ואף על גב דבתולה יש לה כתובה מן התורה וכו'. כתב **הפני יהושע,** דמלשון המכילתא (דרבי ישמעאל משפטים - מס' דנזיקין פרשה יז ד"ה מהור ימהרנה) "יכול כשם שבתפוסה נותן מיד, כך במפותה נותן מיד, תלמוד לומר מהֹר ימהרנה לו מגיד שהוא עושה עליו מהר, ואין מהר אלא כתובה" משמע, דאפילו בעולה כתובתה מן התורה. ומאי דאמרינן יצא כסף קנסה בכתובתה, הוא מדאורייתא. והחילוק בין מפותה לאנוסה, דבאנוסה נותן לה כתובתה מיד. ובמפתה, אם ישאנה עושה הקנס כתובה ככל הנשים. וביאר, דלדברי המכילתא יש לפרש הא דאמרו טעמא מאי תיקנו רבנן כתובה, לא קאי אעיקר טעמא דכתובה, אלא בעי לאסוקי מילתא נמי למאן דאמר כתובה דרבנן. [ויש להעיר, דמהמכילתא מוכח דוקא אמפותה, דכתיב בה מהר ימהרנה, אבל אנוסה, מנלן שכתובתה מדאורייתא. וכן כתב **במשנה למלך** (פ"א מנערה ה"ג),

הדף היומי
מסכת כתובות דף מ
כב אדר התשע"ה

דדוקא מפותה כתובתה מדאורייתא. (ח.ו.)].

דף מ' ע"א

א) גמ' ניתי עשה ונדחי וכו', ופירש **רש"י ד"ה ונדחה את לא תעשה,** דאינה ראויה לבא בישראל כגון ממזרת. **ובתוס' ד"ה ניתי** הקשו, איך ידחה הא ממעטינן מקרא ד"ולו תהיה לאשה", דבעינן אשה הראויה לו. ותירצו. **והרשב"א,** תירץ עוד, דמיעוטא דקרא אתי אנמצא בה ערות דבר, דקרא משמע דבשעת הויה תהיה ראויה לו. ולא אתי למיעוטא בגוונא דחייבי לאוין, כיון דייתי עשה וידחה לא תעשה ותהיה לו בה הויה. אלא שהקשה, דאם כן מצרי ואדומי דאית בהו הויה, יוכל לכנוס לאשה. ומהיכי תיתי, הא אין עשה דוחה עשה השוה בכל כגון זה, שאיסורו נוהג בכהנים ולוים וישראלים. ותירץ, דעשה דמצרי כיון דאינו עשה גמור, אלא לאו הבא מכלל עשה, לא עדיף מלאו גמור דנדחי מפני עשה. וכן בעולה לכהן גדול לא הוי עשה גמור, אלא נדחה מפני עשה כלאו. ועוד משום שהוא קל דאינו שוה בכל, ואתי עשה דולו תהיה לאשה שהוא שוה בכל ודוחה אותו. וכדאיתא **בבבא מציעא** (לב.).

ב) תוס' ד"ה ניתני עשה, לאו אנמצא בה דבר ערוה פריך וכו'. **בשיטה מקובצת** (בד"ה הכי גרסינן כגון מילה) תירץ, דכל שאין העשה מפורש, שפיר אמרינן ביה דאתי עשה ודחי ללא תעשה אף דאיכא ביה נמי עשה.

ג) רש"י ד"ה מי איתיה לעשה כלל, השתא נמי מלמדין אותה לומר איני רוצה. הקשה **הריטב"א,** דעיקר התירוץ חסר מן הספר. ועוד, דאי אמרה בעינא מאי איכא למימר. ומשום הכי פירש, דכיון דהאי עשה קיל כולי האי דאפשר לעוקרו, אינו דוחה לא תעשה. ואף דבציצית נמי יכול לפטור עצמו באופן שילבש בגד שאינו מחוייב בציצית, מכל מקום אכתי איכא לעשה, דהרי חזינן דבעידן ריתחא נענש עליה. **ובקובץ הערות** (סימן יד אות ג') ביאר, דבציצית אף שאינו עובר אם לובש בגד שאין לו ד' כנפות, מכל מקום לא התקיימה תועלת המצוה, מה שאין כן מצות "ולו תהיה לאשה", דהוי מצות בן אדם לחבירו, אם מחלה הוי כמוחלת חוב, וליכא למצוה.

ד) תוס' ד"ה כגון מילה, בתוה"ד, דאין זה חשוב אפשר. העיר **הפני יהושע,** דאם כונתם דכיון דאיכא קפידא לאינשי אם היא של צמר או של פשתן, דיש חפץ בצמר ויש חפץ יותר בשל פשתן, ומשום הכי הותר לו לעבור על איסור כלאיים. אמאי לענין אשה הראויה לו, לא אמרינן דמכיון דחפץ דוקא בה, הוי כלא אפשר ואתי עשה וידחה לא תעשה.

ה) תוס' ישנים ד"ה אי אמרה, בתוה"ד, ויש לומר דהתם מכל מקום מיד כשצוה אב. **בשיטה מקובצת לבבא מציעא** (לב.) תירץ בשם **הרא"ש,** דלגבי מאנס, כי אמרה לא בעינא ליכא לעשה כלל. אבל בכיבוד אב, אכתי איכא לעשה דכיבוד בדברים אחרים. ועוד, דבכיבוד אב אפילו אם אמר לא בעינא, אכתי איכא למצוה בהאי מילתא גופא. וכדבריו כתב גם **הרדב"ז** (ח"א סי' תקכ"ד).

ו) מתני', והמפתה פטור. כתב **הר"ן** (יד. מדפי הרי"ף), דווקא מן הקנס פטור הואיל והוא שלה ויכולה למחול עליו, אבל חייב ליתן בושת ופגם לאביה. וכן דייק **הריטב"א** מלשון **רש"י בד"ה יתומה** שכתב, וקנס שלה ואחילתיה דמדעתה נתפתת לו. וביאר, דהאירוסין מוציאין מרשותו דווקא לענין הקנס, אבל לענין בושת ופגם, אכתי הוויא ברשותו. וכן דעת **הרמב"ם** (פ"ב מנערה הט"ז). מיהו **הרא"ש** (סימן ה') כתב, דאי איתא דבבושת ופגם חייב, לא הוי ליה לתנא לסתומי דהמפתה פטור. ומשום הכי כתב, דגם לענין בושת ופגם פטור, משום דהוקשו לקנס דלמי שזה ניתן זה ניתן, וכל שפטור מן הקנס פטור נמי מבושת ופגם.

ז) מתני', שם. הקשה **הריטב"א,** כיון דחיוב הקנס אינו חל אלא אחר העמדה בדין, מה שייך שתמחול על הקנס, הא אכתי לא זכתה בו. ותירץ, דמוחלת גופה, כדאמרינן **לעיל** (לט:) גבי מפותה למה הדבר דומה לאדם שאמר לחבירו קרע שיראין שלי והפטר. **והר"ן** (יד. מדפי הרי"ף) הוסיף בשם **הרמב"ן,** דדמי לכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסייך, דקיימא לן **לקמן** (פג.) דמתה אינו יורשה, משום דנחלה הבאה לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא ירשנה. עוד כתב, **דבירושלמי** (ה"ז) איפליגו אמוראי, אם מועיל מחילה בקנס, או דלמא אין אדם מוחל דבר שאינו ברשותו.

ח) רש"י ד"ה בשיטת רבי עקיבא, בתוה"ד, וקרי לה יתומה משום דפקע זכות האב מינה. **הריטב"א,** העיר דבמתניתין פירש **רש"י בד"ה יתומה,** דנתארסה ונתגרשה מילתא אחריתי היא ולאו איתומה קאי. ותירץ, דהאי יתומה בתרתי קתני לה. והכי קאמר, אחת יתומה גמורה, ואחת יתומה בחיי האב כגון נתארסה ונתגרשה, דינן שוה דהאונס חייב והמפתה פטור.

ט) גמ', ממאי מדקתני יתומה וכו'. התוס' בד"ה הכי גרסינן גרסו, "ממאי מדקתני האונס חייב והמפתה פטור וכו'". וכן נראה מלשון **רש"י בד"ה מדקתני.** וביאר **המהרש"א,** דלא גרסי לה משום דלגירסא דידן קשיא, אדרבה, אי לא תני יתומה אלא רק נתארסה ונתגרשה, כל שכן דאתי בשיטת רבו.

י) גמ', קרי עליה דרבי אלעזר טובינא דחכימי. ביאר **הריטב"א,** דכינהו כן, לפי שהיו אחרים שנקטו כרבי יוסי הגלילי או כרבי עקיבא דברייתא **דלעיל** (לח.), והוא ביירר לו את הדרך הנכונה, ונתן טעם לדבריו דנתארסה ונתגרשה הרי היא כיתומה.

יא) רש"י ד"ה הכל לפי המבייש, אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זול ומאדם חשוב. כתב **הר"ן** (יד. מדפי הרי"ף), דהני מילי בשאר דברים, אבל באונס ומפתה, פשיטא שכל שהוא זולל יותר, בושתו מרובה.

דף מ ע"ב

יב) גמ', אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה. כתב **השיטה מקובצת** בשם **הרא"ש, דיש מפרשים** דיאמרו בעל שלימה חמישים, ובעל פגומה חמישים. לא קאי אחד איתתא, דהרי על ביאה שלא כדרכה ליכא קנס. אלא קאי אנשים דעלמא. וכן נראה מלשון **רש"י ד"ה אלא אמר רבי זירא.** אבל **הרא"ש** הסיק, וכן כתבו **התוס'** (בעמוד א') **ד"ה אחד כדרכה,** דיש קנס גם אביאה שלא כדרכה, וסוגיין קאי בחד איתתא, דהראשון אנסה שלא כדרכה והשני אנסה כדרכה, והוא הדין בתרווייהו שלא כדרכה דחייבים קנס, וכדאיתא **בקידושין** (ט:) גבי באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה, דלעינן קנס כולהו חייבים. מיהו **תוס' ר"י הזקן** (שם י:) כתב, **דהרמב"ם** לא

גרס כולהו חייבים. ומשום הכי פסק (בפ"א מנערה ה"ח) דעל ביאה שלא כדרכה ליכא חיוב.

יג) גמ', הני תחת אשר עינה. הקשה **השיטה מקובצת,** דהאי "תחת אשר עינה", קאי א"ולו תהיה לאשה" דכתיב מקמיה, ומנלן דקאי אחמישים כסף. ותירץ, דהא דכתיב "ולו תהיה לאשה" הווי הוספת קנס אחמישים כסף, והוי כאילו כתב תחת אשר עינה, אחמישים כסף.

יד) גמ', ואימא לדידה. הקשה **הפני יהושע,** דאי נימא דהבושת ופגם לדידה, אמאי בעינן לקרא ד"תחת אשר עינה" ולקרא ד"ונתן האיש השוכב" דילפינן מינה דהחמישים כסף הם מלבד תשלומי הבושת ופגם, תיפוק ליה מהא דהקנס לאביה, והבושת ופגם לדידה. ותירץ, דמסברא הווי אמינא דצערא דגופא לא זכי ליה רחמנא, וקרא ד"תחת אשר עינה", ו"ונתן האיש השוכב", לא אתו לריבויא בושת ופגם. אלא אתו לאקושי בושת ופגם לקנס דהיכא דליכא חיוב קנס ליכא חיוב דבושת ופגם.

טו) גמ', וכי תימא נילף מקנסא. הקשה **השיטה מקובצת,** הא אכתי דלא ידעינן דממונא מקנסא לא ילפינן, ואמאי לא תירצו מעיקרא דילפינן לה מקנס. ותירץ, דמסברא ודאי לא ילפינן ממונא מקנסא, אלא דבתר דחזינן דלענין הפרת נדרים ולענין הקנס עומדת היא ברשותו, שפיר יש לומר דגם הבושת ופגם לאביה. ומהדרינן, דאפילו הכי ממונא מקנסא לא ילפינן.

טז) גמ', דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין. כתב **בחידושי רבינו חיים הלוי** (פ"ב מנערה הי"ג), **דהרמב"ם והראב"ד** פליגי בביאור האי ילפותא. **דהרמב"ם** (פ"ב מנערה הי"ד) שנתן טעם להא דהקנס הבושת והפגם לאביה, משום דכל שבח נעורים לאביה. נראה דסבר, דעיקר התשלומים לדידה, אלא שהתורה זיכתה לאב זכות בתשלומים. אבל **הראב"ד** (בהשגות שם, הי"ג) שכתב גבי חיוב שבועת מודה במקצת, דאין הנערה נחשבת לתובעת. נראה דסבר, דהתורה זיכתה לאב ולא לדידה את עיקר חיוב הקנס הבושת והפגם.

יז) רש"י ד"ה דאי בעי מסר לה, לקדשה בביאה. תמה **הרש"ש,** אמאי הוצרך לבאר לענין קידושי ביאה, הא סגי במה שיכול להשיאה להם.

יח) גמ', אמר ריש לקיש המוציא שם רע על הקטנה פטור. הקשה **המשנה למלך** (פי"א מאשות ה"ח ד"ה הן אמת), מאי שם רע איכא בקטנה, הלא קיימא לן דפיתוי קטנה אונס הוא. וכתב, דלשיטת **הרמב"ם** (פ"ב מסוטה ה"ד) דקטנה שזינתה מרצון לא חשיב אונס, ניחא, דשפיר משכחת לה הוצאת שם רע דזינתה מרצון. [וכן כתב **בהפלאה**]. עוד כתב, דאיכא לאוקמי באשת כהן שנאסרת עליו אפילו באונס.

דף מא ע"א

א) מתני', משלם בושת ופגם על פי עצמו. המגיד משנה (פ"ה מחובל ה"ו) הקשה מהכא על שיטת **הרמב"ם** (שם) דאינו משלם נזק על פי עצמו, הא הכא מבואר דמשלם על פי עצמו פגם דהיינו נזק. **ובחידושי רבי שמעון שקופ** (סימן ל"ה) ביאר, דשאני בושת ופגם דנערה שהוא חיוב ממון, מחמת דהתורה זיכתה לאב למוסרה למנוול ולמוכה שחין, ומשום הכי משלם על פי עצמו. אבל שאר פגם, יש לומר דאינו בגדר חיוב ממון, אלא קנס, ומשום הכי אין משלם על פי עצמו.

ב) רש"י ד"ה הרי זה משלם על פי עצמו, קסבר כופרא ממונא. הקשה **השיטה מקובצת,** היכן מצינו פלוגתא אם כופרא ממונא או קנסא. ותירץ, דכוונת רש"י לאפוקי ממאן דאמר **בבבא קמא** (מ.) דכופר הוא דמי המזיק, דלדבריו פעמים שמשלם יותר מאשר הזיק. [ודלא כדברי **התוס' בד"ה זה הכלל**]. **ובגליון הגרע"א למשניות** הקשה, דמסקינן **בבבא קמא** (מ.) דלכולי עלמא כופרא כפרה, ולא אישתמיט בשום דכותא דאינו משלם על פי עצמו. **והרש"ש** כתב, דרש"י לא אתי לאפוקי ממאן דאמר כופרא כפרה, אלא אתי למימר דאינו קנס.

ג) גמ', וליתני אנסתי. ביאר **הריטב"א,** דליתני "נמי" אנסתי, [ודלא **כתוס' ד"ה וליתני**]. וכתב **השיטה מקובצת,** דכן נראה נמי מלשון **רש"י** (במתניתין) **בד"ה פיתיתי.** וביאר **הפני יהושע, דהתוס'** (שם) לא פירשו כן, משום דהוקשה להו דלהא לא משנינן מידי, דאכתי תיקשי דליתני תרוויהו.

ד) גמ', קסבר סתם שוורים לאו בחזקת שימור. ביאר **הריטב"א,** דהא פשיטא דקרן תמה משונה הוא, והכי קאמר דאף דלאו אורחיה להזיק תדיר, מכל מקום חייב לשומרו מכיון שפעמים מזיק. **ובתוס' בבבא קמא** (טו:) **ד"ה והשתא** כתבו, דלמאן דאמר פלגא נזקא ממונא, הוי אורחיה גמור, וליכא למילף מינה למשונה.

ה) גמ', שם. הקשה **השיטה מקובצת לבבא קמא** (טו:) בשם **הר"ר ישראל,** להאי מאן דאמר דקרן הוי אורחיה, מאי שנא קרן מרגל, ואמאי רק גבי קרן התורה חסה עליו. ותירץ, דמכל מקום אינו מצוי כל כך כרגל.

ו) גמ', ורחמנא הוא דחס עלויה. ביאר **בתוס' הרא"ש,** דאף בשאר המזיקים מצינו דחס רחמנא עליהם במקצת. דבשן ורגל פטר ברשות הרבים. ובבור פטר אדם וכלים. ובאש פטר על הטמון. [ובהכי תתיישב נמי קושית הר"ר ישראל שהוזכרה באות הקודמת.]

ז) תוס' ד"ה לא נצרכה, אף על גב דלאו דידיה שקיל. **בחידושי הרשב"א** ביאר, דהאי לא נצרכה אלא לפחת נבילה, קאי אמועד. דאילו בתם, אכתי תיקשי השתא לאו דידיה שקיל בתשלומים איתיה.

ח) בא"ד, והכא לא שייך למימר קרנא וכו'. **בשטמ"ק** הביא **מהראב"ד,** דהכא לא אמרי' קרנא דתורא קבירא ביה, דהרי יוקרא וזולא ממילא אתיא. ולא דמי להיא דהמניח דבא מחמת המכה, ומשום הכי מתחייב בה.

ט) גמ', ולא תני שהתם משלם על פי עצמו. דעת **הראב"ד** (הובאה **בחידושי הרשב"א לבבא קמא** לג.), דפלגא ניזקא קנסא לא דמי לשאר קנסות, ושפיר משלם על פי עצמו. **והרשב"א** (שם) תמה עליו מהמבואר בסוגיין, דלמאן דאמר פלגא נזקא קנסא, אינו משלם על פי עצמו. **והמאירי בבבא קמא** (טו.) כתב, דטעו בהבנת דבריו, ואין כוונתו שמשלם על פי עצמו, אלא דבית דין אומרים לו שלם, אבל אין כופין אותו על כך.

דף מא ע"ב

י) גמ', הא מני ר' יוסי הגלילי היא וכו'. הקשה **הרשב"א בבבא קמא** (טו.), מי דוחקו להעמיד כר' יוסי הגלילי ולהקשות דלא שייר. [**והתוס'** (בעמוד

הדף היומי
מסכת כתובות דף מא – דף מב
כג אדר – כד אדר התשע"ה

א') **ד"ה אי** ביארו, דאין כוונת הגמ' להקשות, אלא ליישב למאן דאמר פלגא נזקא ממונא]. ותירץ, דתנא ושייר שינויא דחיקא הוא, ועדיף לאוקמי כחד תנא ולומר דלא שייר.

יא) גמ', ניפלוג וניתני בדידה וכו'. הקשה **בתוס' הרא"ש** [וכן הקשו **התוס' בבבא קמא** (טו:) **בד"ה לפלוג**], דלמא מתניתין לא סברה כרבי יוסי דתם משלם חצי כופר. ולא חילקו בדידה, משום דאי הוי תני אבל תם אינו משלם על פי עצמו, היה משמע דעל ידי עדים שפיר משלם. ותירץ, דהכי פריך, דבהא דתני המית שורו של פלוני ניתני חילוק בין תם למועד, ואמאי תני חילוק בעבד דלא איירי ביה ברישא כלל.

יב) גמ', כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה. הרשב"א בבבא קמא (טו:) הסתפק, האם הלכתא גמירי לה דמשלם חצי נזק וגם שהוא ממונא. או דהלכתא אתי רק לפוטרו מנזק שלם, ומסברא ידעינן דהוא ממונא. [וכהאי גיסא נראה מלשון **רש"י בד"ה כיון דאיכא**].

יג) גמ', והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא וכו', כתב **הריטב"א**, דלמ"ד פלגא נזקא ממונא, מגבינן ליה נמי בבבל. **והרשב"א בבבא קמא** (טו:) כתב, דלמ"ד פלגא נזקא ממונא, הנו דמשונים הן לא משלמים כלל. דלית לן למילף חיובא מקרן, דהא קרן אורחיה אלא דחס רחמנא עליה לשלם חצי נזק.

יד) גמ', שם. הקשה **הרשב"א**, הא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא נמי לא מגבינן בבבל, דקיימא לן **בבבא קמא** (פד:) דלא עבדינן שליחותייהו אלא במידי דשכיח כגון הודאות והלוואות. [ועיין מה שהבאנו דבריו באות הקודמת וצריך עיון]. **והריטב"א** כתב, דאיידי דלא נטרי להו שכיח הזיקא, ושפיר עבדינן ביה שליחותייהו, וגבינן להו אף בבבל.

טו) גמ', ולא מגבינן בבבל. כתב **השיטה מקובצת** בשם **הרשב"א**, דמכל מקום משלם מה שנהנית, כשן ברשות הרבים.

טז) תוס' ד"ה ואי תפס, פירש רבינו תם וכו'. מלשון התוס' משמע, דלרבינו תם אף בשאר קנסות יכול לתפוס דוקא את המזיק בעצמו. אבל **הריטב"א** הביא בשם **רבינו תם**, דהני מילי בנזקי שור דאינו גובה אלא מגופו, אבל בשאר קנסות גם אם תפס משאר נכסיו, אין מוציאין מידו. וכן הסיק **הרא"ש בבבא קמא** (פרק קמא סימן כ').

יז) גמ', מדרבי נתן וכו'. העיר **השיטה מקובצת** בשם **הריב"ן**, דרבי נתן איירי בסכנת נפשות, ומנין שאף בהיזק ממון אמרינן הכי. **ובדבר אברהם** (ח"א סימן ל"ז אות כ"ה) כתב, דהאי קרא אסמכתא בעלמא, וחייב לסלק ההיזק מדרבנן. אמנם הביא, **מספר החינוך** (תקמ"ז) שכתב, "דנצטוינו שלא להניח המוקשים והמכשולים בארצנו ובבתינו כדי שלא ימותו ולא יוזקו בם בני אדם", ומבואר דקרא איירי אף בהיזק ממון.

יח) גמ', מנין שלא יגדל אדם כלב רע. כתב **הריטב"א**, דהני מילי כלב רע וכיוצא בו, אבל שור שנצרך למלאכה, וכדכתיב **במשלי** (יד, ד) "ורוב תבואות בכח שור", לא אמרינן ליה לסלקו, אלא מחייבים אותו לשומרו שמירה מעולה.

פרק נערה שנתפתתה

יט) מתני', והצער בתפוסה. כתב **הרמב"ן**, דאף דאיתא **בבא קמא** (פז:), דצערא דידה לא זכי ליה רחמנא לאב. שאני צער דהכא, דהרי בידו למוסרה למנוול ומוכה שחין, ולצערה בצער פיסוק הרגלים. עוד כתב, דמתניתין דלא כרבי שמעון בן יהודה דאמר משום רבי שמעון **לעיל** (לט.) דאונס אינו משלם את הצער.

כ) מתני', עמדה בדין עד שלא מת האב. כתב **הריטב"א**, דמאי דתני "עמדה בדין" לאו למימרא דהיא התובעת, דהרי התורה זיכתה הקנס לאביה, וכדתנן **לקמן** (מב.) אנסת ופיתית את ביתי. אלא דכיון דמכוחה זוכה האב, תלי בדידה. **והפני יהושע** כתב, דמדיוק לשון המשנה "עמדה בדין" משמע, דהיא התובעת ולא אביה. והיינו טעמא, משום דלא זיכתה תורה לאב עד שעת העמדה בדין. ומאי דתני **לקמן** (מב.) אנסת ופיתית את ביתי דמשמע דהאב הוא התובע, איירי בתר העמדה בדין, או דכבר מתה.

כא) מתני', הרי הן של עצמה. כתב **הר"ן** (טו: מדפי הרי"ף), דאיכא **מאן דאמר** דהני מילי באנוסה, אבל במפותה מכיון דעבדה מדעתה, אינה יכולה לתובעו, דהרי מחלה. והוסיף, דאפשר דכיון דבשעה שמחלה אין מחילתה מחילה, דהרי הם של אב, תו לא הוי מחילה אף כשתפקע זכותו של אב ואתי לידה.

כב) תוס' ד"ה נערה, בתוה"ד, ושמא מקראי דלעיל דנפקי בושת ופגם וכו'. **הר"ן** (טו: מדפי הרי"ף) כתב, דמאי דתני הרי הן של עצמה, לא קאי אלא אקנס דאין אדם מוריש קנס לבניו, אבל בושת ופגם דממונא הוא, הרי הן של בניו שירשו מאביהן.

דף מב ע"א

א) מתני', מעשה ידיה. ביאר **התוס' רי"ד**, דקאי אמעשה ידיה שהתבטלה מחמת צער האונס, דבהא אפילו לא העמידתו בדין קודם שימות האב, הוי של הבנים כבושת ופגם, דשפיר חשיב ממון להורישו לבניו.

ב) תוס' ד"ה לאביה נמי, אף על גב דאיכא למימר וכו'. **בחידושי הגרע"א** תירץ, דעל כרחך מתניתין דהמפתה נותן שלשה דברים, לא איירא בקטנה, דהא קתני חילוק דהאונס נותן מיד והמפתה לכשיוציא, וכן דהאונס שותה בעציצו והמפתה אם ירצה מוציא. ואי איירי בקטנה, מאי חילוק איכא בין אונס למפתה, הרי פיתוי קטנה אונס הוא. **והרש"ש** כתב, דאף אי נימא דפיתוי קטנה אונס הוא, מכל מקום כיון דאין לה צער, אינו מצווה ב"ולו תהיה לאשה", דהרי כתיב בהדיא בקרא "תחת אשר עינה", ובמפותה ליכא עינוי.

ג) רש"י ד"ה אבל משלם, בתוה"ד, דקא סברי סתם טוען אנסתי וכו'. הקשה **המהרש"א**, אמאי הוצרך רש"י להאי טעמא. תיפוק ליה דיש בכפירתו גם כפירת ממון מחמת הבושת ופגם. ותירץ, דאיתא **לקמן** (מג.) דלרבי שמעון לא שביק אינש מידי דקיץ ותבע מידי דלא קיץ, ומשום הכי קנס הוא תובע. ולרבנן לא שביק אינש מידי דאי מודה ביה לא מיפטר, ותבע מידי דכי מודה ביה מיפטר, ומשום הכי בושת ופגם הוא תובע, ומשמע דלרבנן אינו תובע כלל קנס.

ד) תוס' ד"ה רבי שמעון, תימה לר"י. ביאר **המהרש"א**, דבשלמא לרבנן דמחייבים משום בושת ופגם, שפיר יש לומר דאיירי בהודה לו וייחד לו כלי

על כך, דהרי שפיר משלם על פי עצמו. אבל לרבי שמעון דקנס הוא תובע, ואינו מתחייב קודם העמדה בדין, שפיר הקשו דליכא בזה יחוד כלי. וכן מבואר **בתוס' הרא"ש.**

ה) בא"ד, וכי נימא דסבר ר' שמעון אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. הקשה **בחידושי הגרע"א,** מה יועיל הא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, היינו דוקא אי עושה קנין השתא, ומתכוין לקנות דבר שלא בא לעולם, אך כשמיחד הכלי לקנס שלא בא לעולם, במה יקנה אותו.

ו) בא"ד, שם. הקשו **הגרע"א הקצות החושן** (ר"ז סק"ח), **וההפלאה,** אמאי לא משני בפשיטות שהקנה לו מעכשיו, בתנאי שאם יתחייב בקנס יגבה ממנו.

ז) בא"ד, וזכה בו למפרע. הקשה **בקובץ שיעורים** (אות קנ"א), מה הוצרכו לבאר דזכה בו למפרע, הרי גם אי נימא דאין זוכה אלא מכאן ולהבא, אכתי לא דמי לדבר שלא בא לעולם, כיון דגם עתה יכול להקנותו, ולא דמי לקנס דאינו יכול להקנותו עתה.

ח) בא"ד, (בתוס' ישנים) ורבנן אית להו וכו'. העיר **הרש"ש,** דלרבנן לא בעינן להכי, דהרי בושת ופגם הוא תובע, ושפיר יש לומר דייחד לו כלי דהרי מתחייב אף קודם העמדה בדין, וכדביאר **המהרש"א** בריש דבריהם. (עיין לעיל אות ד).

ט) גמ', בעא מיניה אביי מרבה וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דאי איירי בדשָׁמו בית דין את הבושת ופגם, שוב הוי דבר קצוב כקנס, ותובע נמי בושת ופגם, ויש לחייבו קרבן שבועה מחמתם. ואי איירי דאכתי לא שָׁמו אותם, ומשום הכי תובע רק קנס דהוא דבר קצוב. אמאי בעא מיניה רק לרבי שמעון, הא הכא שעמד בדין ותו אינו יכול להפטר מן הקנס, ודאי דגם לרבנן קנס הוא תובע דהוא דבר קצוב.

י) גמ', או דלמא אף על גב דעמד בדין קנס הוא. התוס' בד"ה או דלמא ביארו, דקאי נמי לענין הודאה. וכתב **בחידושי הגרע"א,** דהני מילי קודם שיבואו עדים שעמד בדין, משום דאין יכולים לחייבו על פי הודאתו, אבל אחר שיבואו עדים, ודאי שיש לחייבו.

יא) [תוס' ד"ה אמר, בתוה"ד, ונראה לרבינו יצחק וכו'. לדבריהם הכא, יש ליישב מה שהקשו **בד"ה ונשבע,** אמאי הסתפק אביי רק אליבא דר' שמעון, הרי גם לרבנן אי תובע קנס יש להסתפק. דהרי איירי הכא אר' שמעון דמתניתין דהחשיבו קנס לענין להורישו לבניו, ולרבנן דמתניתין ליכא למיבעי. (ח.ו.)].

יב) תוס' ד"ה הפלת, בתוה"ד, ואם תאמר פשיטא דלא מחייב וכו'. **בקצות החושן** (צ"ה סק"ח) תירץ, דכיון דהעבד תובע לרבו שחייב לשחררו, תו כפירת רבו אינה כפירת עבד, אלא כפירת בן חורין. וגם למאן דאמר דאכתי צריך גט שיחרור, מכל מקום אינו נחשב עבד, דהרי חזינן דאין בניו יורשים אותו כדאיתא **בגיטין** (מ.), ומשום הכי הוצרכו לפוטרו משום דעיקרו קנס.

דף מב ע"ב

יג) תוס' ד"ה מאי לאו, ואם תאמר בשלמא לר' יוחנן וכו'. **התוס' בבבא מציעא** (מח.) **ד"ה תשומת** תירצו, דריש לקיש מודה דלרבי שמעון מעות קונות, וסגי ביחוד גרידא. **והרש"ש** (שם) כתב, דדווקא לענין הישבון אמרינן דלריש לקיש בעינן נטלו וחזר והפקידו אצלו, ובכהאי גוונא הוא דמחויב להשיב אותו הכלי, אבל לענין קרבן סגי ביחוד כלי גרידא.

יד) תוס' ד"ה לא בשלא עמד בדין, ואם תאמר אי בלא עמד בדין פשיטא. **הריטב"א** תירץ, דמשום אונס ופיתוי קתני, דאיכא בהן ממונא דבושת ופגם, וקא משמע לן דאפילו הכי פטור, משום דקנס הוא תובע. **ועוד תירץ,** דהפלתָ את שיני וסימאת את עיני אתי לאשמועינן, דאף דפוטר עצמו נמי מממון, דהרי בחיוב הוצאתו לחירות כלול נמי תשלום צערו ונזקו, לא מחייב עליה קרבן כיון שעיקרו קנס, ואי מודה ביה מפטר.

טו) גמ', אי דלא עמד בדין כפילא מי איכא. כתב **הרשב"א,** דהוא הדין דהיה יכול להקשות נמי מוציא שם רע מי איכא, דהרי אינו חייב אלא בבית דין בעדים ובהזמה. אלא ניחא ליה למינקט כפילא דתני ברישא.

טז) רש"י ד"ה כפילא מי איכא, מי יימר דגנב דתבעיה כפילא, ועוד דלמא מודי ומיפטר. הקשה **הריטב"א,** הרי על כל תביעות ממון איכא למימר "מי יימר דכך הוי". [ואם כן מאי ראיה איכא בכפל טפי מפיתית ואנסת את ביתי]. **והמהר"ם** ביאר, דבשלמא באונס ופיתוי, הרי שור שחוט לפניך, ושפיר איכא לאוקמי אף קודם העמדה בדין. אבל לענין גניבה, מאחר דאכתי לא הוברר שגנבו, מהיכי תיתי לומר שגנבו, דלמא קנאו ומצאו.

יז) גמ', ורישא רבנן וסיפא ר' שמעון. הקשה **הריטב"א,** אם רישא רבנן וסיפא רבי שמעון, אמאי נקטו רבנן בדבריהם קנס דכפל וד' וה' בהדי אונס ופיתוי, ואילו רבי שמעון נקט קנס דעבד בהדי אונס ופיתוי. ותירץ, דכל חד נקט לפום חידושיה, דרבנן דחייבו, אתו לאשמועינן דאפילו בכפל וקנס דלא פתיך בה כלל ממונא, חייב. ורבי שמעון דפטר, נקט קנס דעבד דאפילו דפתיך בה ממונא [משום תשלומי צערו ונזקו], פטור מקרבן שבועה משום דעיקרו קנס.

יח) גמ', וכי קאמר רבה ממון הוי להורישו לבניו בשאר קנסות. הקשה **הרשב"א,** הא אביי הסתפק לענין קנס דאונס ומפתה, ומאי קמהדר ליה רבה משאר קנסות. ותירץ, דאביי בעי אף בשאר קנסות בתר העמדה בדין, ורבה השיב דהוי ממון ולא חילק בין קנס לנערה לשאר קנסות, עד שהקשה לו אביי ופירש דאיירי בשאר קנסות.

יט) גמ', שם. הקשה **הרשב"א,** הא משמע דרבה גופיה אמר דדווקא בשאר קנסות הוי ממון להורישו לבניו. ואם כן אמאי קשי בה עשרין ותרתין שנין. ותירץ, דודאי דרבה ידע להאי חילוקא, אלא דקשיא טעם הדבר, עד שפירקה ר' יוסף, דשאני הכא דכתיב "יתן", דדוקא משעת נתינה זכי ליה רחמנא. [ולדברי **התוס' לעיל** (עמוד א') **ד"ה אמר,** דרבה קיבל מרבותיו דהוי ממונא, וסבר מעיקרא דקאי אקרבן שבועה. יש לומר, דר' יוסף לימדו דמה שקיבל מרבותיו קאי אשאר קנסות, דהוי ממון להורישו לבניו. (ח.ו.)].

כ) תוס' ד"ה ונתן, בסוה"ד, איכא למימר ונתן לחוד ונתנו לחוד. ביאר **הרש"ש,** ד"ונתנו" קאי אבית דין, וכל שהוא על ידי בית דין, כשנגמר דינו חשיב כעשוי, וכדחזינן משור הנסקל שמשעת גמר דינו, הוי כנסקל.

כא) גמ', איתיביה ר' שמעון פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו טעמא

הדף היומי
מסכת כתובות דף מב – דף מג
כד אדר – כה אדר התשע"ה

דלא עמד בדין. הקשה **הריטב"א**, הרי בפיתית ואנסת את ביתי, גם אם עמד בדין אינו משלם על פי עצמו, וכדדריש רב יוסף דלא זיכתה תורה לאב עד שעת נתינה. ותירץ, דלאו מקנס הבת הקשה, אלא מלישניה דרבי שמעון, דמשמע דבכל הקנסות בגוונא שמשלם על פי עצמו מתחייב קרבן שבועה.

דף מג ע"א

א) גמ', בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. התוס' בד"ה בת כתבו, דמדאורייתא פשיטא שאין להם מעשה ידיה, וקמיבעיא אם מדרבנן תיקנו להם. **ובחידושי הר"ן** הביא **יש מפרשים**, דרבי אבינא בעי נמי אמדאורייתא, אי כי היכא דמעשה ידיה לאב, אית להו לבנים משום דיורשים זכות אביהם, ומאי דכתיב "והתנחלתם אותם לבניכם" ולא בנותיכם לבניכם, קאי אפיתוי, קנסות וחבלות. או דלמא לאב הוא דאיכא, אבל לבנים לא זכי רחמנא, ואף אינם יורשים את זכות אביהם דהתמעטו מ"והנחלתם אותם".

ב) גמ', או דלמא לא דמי התם מדידיה מתזנא. הקשה **הפני יהושע**, הרי הא דמעשה ידיה לאביה ילפינן **לקמן** (מז.) מ"לאמה", מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה. ולא תליא כלל בהא דמתזנא מיניה. **ובחידושי הגרע"א** תירץ, דהא דזכי ליה רחמנא הוא משום דדרך האב לזון את בתו אף שאינו חייב. וכדכתבו **התוס' בגיטין** (מז:) **ד"ה ולביתך.** [**והפני יהושע** כתב, שדוחק לפרש כן].

ג) גמ', מי דמי אלמנתו לא ניחא ליה בהרווחתה. הקשה **הפני יהושע** (בד"ה בעא מיניה), מה לי בהא דניחא ליה או לא ניחא ליה, הא לא תליא ביה כלל, וכיון דמן הדין אין לבנים, מה יועיל בהא דניחא ליה. ומשום הכי ביאר, דהספק הוא בגדר התנאי כתובה. מי אמרינן דכוונתו דיהיו ניזונות מנכסיו דוקא בתנאי שמעשה ידיה יהיו של הבנים דומיא דאיהו גופיה, או דלמא, כיון דסוף סוף ניזונות מן הירושה ולא מנכסיהם, אינו מקפיד בהא דאין מעשה ידיה להם. ובעי למיפשט מאלמנה, ודחינן דהרווחה דבתו עדיפא ליה.

ד) תוס' ד"ה עשו, בתוה"ד, ונראה לר"י דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת. **הרמב"ם** (פי"ט מאשות הכ"א) פליג, ולשיטתו: גם היכא דאיכא רק אלמנה ובת איכא תקנת נכסים מועטים. וכתב **הרמ"א** (אה"ע צ"ג ס"ד), דמשערים לאלמנה לפי אומד ימי חייה אם זקינה אם ילדה. **ובביאור הגר"א** (שם אות ט') כתב, דאתי ליישב קושית התוס' בריש דבריהם, כיצד הוא השיעור לאלמנה.

ה) גמ', מציאתה ממאן גביא. העיר **הרש"ש**, דשפיר איכא לאוקמי שהיה אחר מחזיק בה בטענה שהוא מצאה, ולאחר מיתת האב ביררה בעדים שהיא מצאתו, ושפיר שייך ביה גוביינא. ותירץ, דכל כהאי גוונא מיחשב שלה משעת ההגבהה, ושפיר זכה בו האב ובניו יורשים. והוסיף, דמהאי טעמא נמי אין להקשות אמאי לא אוקמוה בגוונא שאחר הִגְבִּיה עבורה, למאן דאמר דהמגביה מציאה לחבירו זכה לו, דכיון שזכתה, זכייתה היא למפרע, ושפיר זכה האב להורישו לבניו.

ו) גמ', מה מציאתה בחיי האב לאב. ביאר **רש"י בד"ה מה מציאתה**, דכיון דיהיב לה מזונות איכא איבה, אבל באחין דעל כרחן מיתזנא מן הירושה, ליכא ביה משום איבה. והקשה **התוס' הרא"ש**, מאי פריך לרב ששת, הרי כי היכי דלענין מעשה ידיה סבירא ליה דתיקנו להם ואף דעל כרחן מיתזנא, הוא הדין דיש לומר לענין מציאה. ועוד, הא איתא **לקמן** (מו:) דהאב זכאי במציאתה, כי היכי דזכאי בקידושיה ובמעשה ידיה, ולא תליא כלל במעשה ידיה. ומשום הכי ביאר, דחיישינן לאיבה דדלמא מסרה למנוול ומוכה שחין. וכן כתבו **התוס' לקמן** (מז:) **בד"ה משום איבה.**

ז) תוס' ד"ה מגיד, בסוה"ד, ונראה לרשב"א. הקשה **הפני יהושע**, הא לקטנה נמי לא בעי קרא, דהרי הא דמעשה ידיה לאביה היינו מקל וחומר דהשתא זבוני זבנה מעשה ידיה מיבעי, **וכדלקמן** (מז.). ואם כן הבנים שאינם יכולים למוכרה, מהיכי תיתי יהיה מעשה ידיה שלהם. ואין לומר, דהא דאינם יכולים למוכרה היינו מהאי קרא גופא ד"והתנחלתם". דאם כן, לרבה דמיעט מהאי קרא קנסות וחבלות ולא מעשה ידיה, יוכלו למוכרה. והא לא אישתמיט בשום דוכתא דאיכא מאן דאמר דיכולים למוכרה. ותירץ, דמאי דאמרינן השתא זבוני מזבן לה, אינו בדרך קל וחומר אלא סברא, דאי נימא דמעשה ידיה שלה, איך יכול למוכרה הרי מפסידה מעשה ידיה. ושפיר יש לומר דאי לאו קרא ד"והתנחלתם" הוי אמינא דזכות זו דמעשה ידיה יכול להוריש לבניו. [מיהו מדברי **התוס' לקמן** (מז.) **ד"ה השתא** שכתבו, דהא דילפינן **בערכין** (כט:) מקל וחומר דאין אדם יכול למכור את בתו כשהיא נערה, ולא ילפי לה מהא דבעינן לריבוי "דאמה" לומר דמעשה ידיה דנערה לאב, ואי נימא דיכול למוכרה, קרא למה לי השתא זבוני זבנה מעשה ידיה מיבעי. משום דגם לאחר הקרא דלאמה ילפינן רק משום הקל וחומר. משמע דהוא בדרך קל וחומר ולא משום סברא. דאי הוי סברא, הדרא קושייתם דלא בעינן לקל וחומר. (ח.ו.)]

דף מג ע"ב

ח) גמ', שפצעה בפניה. פירש **השיטה מקובצת** בשם **תוס' יצחק בן ראובן**, דקמשמע לן דאף דלאחין נמי איכא בושת בדבר, הוי אמינא שמשלם להם בושת.

ט) תוס' ד"ה שפצעה בפניה. ואם תאמר תיקשי הך ברייתא לרב. הקשה **המהרש"א**, הא ודאי דרב פליג, דהא איהו סבירא ליה **לעיל** (עמוד א') דקרא אתי למעוטי מעשה ידיים. ותירץ, דמכל מקום לא מצינו דפליג רב להדיא אתנא רב חנינא, דמיעט להדיא חבלות.

י) מתני', המארס את בתו וכו', כתובתה שלו. רש"י בד"ה כתובתה לאב פירש, דסבר יש כתובה לארוסה. **והר"ן** (טו. מדפי הרי"ף) ביאר, דאתיא אף למאן דאמר אין כתובה לארוסה, ואיירינן בכתב לה. וכן כתבו **התוס' לקמן** (מד.) **ד"ה והלכתא.**

יא) מתני', אמרו לו משהשיאה אין לאביה רשות בה. הקשה **התוס' יו"ט**, הא לכאורה האי אמרו לו היינו תנא קמא. **והתפארת ישראל** (יכין אות יג) כתב, דאתו לאתויי דאפילו נדוניה שהכניס לה אביה, משנשאת, אין לו בה. ולא אמרינן דאדעתא למיפק לא יהיב לה. **ובתוספות חדשים** (על

המשניות) כתב, דאתו לאשמועינן דאפילו מכרה כתובתה בעודה תחת בעלה, אין לאביה רשות בה.

יב) גמ', טעמא דהשיאה וגירשה וכו'. ביאר **רש"י בד"ה תו לא חזיא,** דדק תנא במלתיה דלא לנקוט דרך פורענות. והקשה **הריטב"א,** אכתי הוי ליה למינקט תרווייהו בנתגרשה, דלא הוי דרך פורענות. והוסיף, דבשלמא לשיטת **רש"י ביבמות** (כו.) **ד"ה בתרי זימני,** דלמאן דאמר (שם) מזל גורם, גם לענין גירושין אמרינן דכיון שנתגרשה ב' פעמים לא תינשא, ניחא. אבל למאן דאמר מעיין גורם, דאינו שייך בגירושין, תיקשי. עוד הקשה, דלמאן דאמר מזל גורם, לכאורה אינו שייך בגירושין, דהרי מתגרשת בעל כרחה ומה שייך למזלה. וכן מוכח מהא דלא אמרו נפקא מינה בין מאן דאמר מזל גורם למאן דאמר מעיין גורם, לענין גירושין.

יג) גמ', תו לא חזי לאינסובי. הרא"ש (סימן ג') הביא **יש מפרשים,** דלא תני נתארמלה תרי זימני, כיון דאין לה כתובה משני, דהרי אגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא, ולא קרינן בה לכשתנשאי לאחר. והקשה, מהא דאיתא **ביבמות** (סה.) לענין נישאת לראשון ולשני ולא היו לה בנים, דדווקא משלישי אין לה כתובה, אבל משנים הראשונים שפיר יש לה כתובה. והיינו טעמא, משום דלענין ממון לא אמרינן דהוחזקה עד תלת זימני. [וכן כתבו **התוס'** (שם) **בד"ה נישאת**]. וכיון דקידושין תפסי בה, וגם כשעבר ונשאה אין כופין אותו להוציא, שפיר קרינן ביה לכשתנשאי לאחר.

יד) גמ', אמר רב הונא מנה מאתיים מן האירוסין ותוספת מן הנישואין, ורב אסי אמר אחד זה ואחד זה מן הנישואין. פירש **רש"י בד"ה מנה מאתיים,** דרב הונא סבר דמנה מאתיים דמתקנתא דרבנן מחייב, גובה מן האירוסין. ובדעת רב אסי ביאר **רש"י בד"ה אחד זה,** דהיא גופה מחלה לשעבודא קמא. והיינו דרב הונא ורב אסי סברי כמאן דאמר יש כתובה לארוסה. **והרא"ש** (סימן ד') הביא **דהר"ח** פירש סוגיין גם למאן דאמר אין כתובה לארוסה. ואיירי בדכתב לה מן האירוסין מנה ומאתיים, ובשעת הנישואין כתב לה "ואוסיפת לך כך וכך אמנה ומאתיים". דרב הונא סבר דהכל כדכתב לה. ורב אסי סבר, דמדהזכיר לה בשעת הנישואין התוספת בהדי עיקר, מחלה השטר שכתב לה בשעת האירוסין. ותמה עליו, דבשלמא היכא דלא כתב לה אלא יש לה בתנאי בית דין, שפיר יש לומר דנתרצתה בתוספת, ומשום הכי מחלה הראוי לה מן הדין. אבל אי אין לה מתנאי בית דין, ואיירי בכתב לה, אמאי תמחול השטר הראשון. ומה שכלל התוספת בהדי העיקר, אינו ראיה, משום דכך הדרך להוסיף על עיקר הכתובה.

טו) רש"י ד"ה ומגבא מאימת גביא, כלומר לענין זכיה דאב וכו'. נראה מדבריו, דמספקינן לענין גבית האב. ומיהו מסוף דבריו "מאימת טרפי ממשעבדי משעת אירוסין דהא מההיא שעתא איחייב בתקתנתא דרבנן, או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר", משמע, דהספק הוא בכל נשואה מאימתי גובה, וכדכתבו **התוס' בד"ה ומיגבא** משמו. **ובהגהות רבי ברוך פרנקל** הגיה: "כלומר דהא חזינן לענין זכיה דאב דלאו בתר אירוסין אזלינן". ולדבריו אתי שפיר.

טז) רש"י ד"ה אחד זה ואחד זה מן הנישואין, דהיא גופה מחלה לשיעבודא קמא. כתב **המהרש"ל** (על התוס' בד"ה ומיגבא), דרש"י יישב בזה קושית **התוס' בד"ה ומיגבא,** אמאי הסתפקו רק בנשואה, ולא בכל ארוסה האם גובה ממשעבדי או לאו. והיינו משום דרק כשנשאת איכא למימר שמוחלת שיעבוד קמא ולא תגבה אלא מזמן שני. אבל כל זמן שלא נישאת אין טעם לומר שלא תגבה מזמן ראשון. ודחהו **המהרש"א,** מהא דפירש **רש"י בסוף ד"ה ומגבא,** "או דלמא עד שעת כתיבה דהויא מלוה בשטר לא טרפה", ולכאורה הוא שייך גם בארוסה. וכתב דהא דנקט רש"י דמחלה לשיעבודא קמא, אינו דוקא משום הנישואין, אלא דמשעת האירוסין מוחלת לו שלא לגבות השיעבוד אלא משעת הכתיבה.

יז) תוס' ד"ה ומיגבא, בתוה"ד, דלא תיקנו ליה רבנן אלא כשלא מחלה. **הרא"ש** (סימן ד') ביאר, דאף דאינה יכולה למחול זכות האב. מכל מקום, כיון דבשעת הגביה אינה ברשותו, אלא מתקנתא דרבנן יש לו, כל היכא דמחלה לא תיקנו לו רבנן.

דף מד ע"א

א) גמ', לאו מי אתמר עלה וכו'. ביאר **הריטב"א,** דגם המקשן ידע ללדרב פפא דמודה רב נחמן דאי אוסיף ליה לתוספת כתבה. אלא סבר, דהיינו דוקא אי כתב התוספת בפירוש, ומשו"ה הקשה הא הכא דכתב סתם שלוש מאות, ולא פירש דהוא לתוספת, אמרינן ביטל שני את הראשון.

ב) גמ', אמר רב נחמן שני שטרות היוצאין בזה אחר זה. כתב **הרי"ף** (טז. מדפי הרי"ף), דהני מילי בשטר קרקעות וכתובת אשה, אבל בהודאות והלוואות גבי תרוויהו. דהא אמרינן **בבבא בתרא** (קעב.) דמאן דנקיט תרי שטרי בר חמשין, לא משוינן ליה חד שטר דמאה. חזינן דאף שיצאו תרווייהו ביום אחד, מכל מקום גובה בתרווייהו, אלא דלא עבדינן ליה חד שטר. וכתב **הריטב"א,** דכן נראה מלשון **רש"י בד"ה שני שטרות** שכתב, של שדה אחת של מכר ומתנה. והביא **דבירושלמי** (פ"ט ה"י) איתא, דלשופרא דשטרא יש לכתוב בשני דהוא מלבד הראשון. **והרא"ה** (הביאו **השיטה מקובצת**) תמה על הראיה **מבבא בתרא,** דיש לומר דהתם כתב בשטר להדיא, דהם תרי הלוואות.

ג) גמ', רב אחא אמר אימר אחוליה אחליה לשיעבודיה. כתב **הרמב"ן,** דרב אחא לא פליג אטעמא דרפרם דאמר אודיי אודי ליה, דהא בקרקע לא שייך מחילה דהא ברשותו היא, ואפילו יחזירנה לא תתבטל מתנתו, כדאיתא **בבבא בתרא** (קסט:). אלא דכל היכא דיש לומר אחולי אחיל, לא אמרינן אודיי אודי ליה. משום דעדיף טפי למימר דאחיל ליה, מלומר דאודיי אודי ליה לפסול העדים והשטר ללא ראיה. ומיהו **בתוס' ד"ה אימר** מבואר, דרב אחא פליג, ולא אמרינן כלל דאודיי אודי ליה.

ד) רש"י ד"ה ביטל שני את הראשון, ואם כתב לו אחריות וטרפוה ממנו אין גובה אלא מזמן שני. ביאר **הרש"ש,** דהא דלא פירש כפשוטו, דאם לוה הנותן בינתיים, המלוה טורף הימנו. משום דודאי דאין המחילה מועלת למפרע כאילו מעולם לא נתנו. אלא דחשיב דבשעת המחילה החזיר המקבל לנותן, ולקחו הימנו בשטר אחר. וכל כהאי גונא אינו משתעבד למלוה, אלא אם כן שיעבד לו גם נכסים דאיקני.

ה) תוס' ד"ה משום דינא דבר מצרא, ויצניע אותו של מכר. הקשה **הפרישה**

הדף היומי
מסכת כתובות דף מד
כו אדר התשע"ה

(חו"מ סימן ר"מ אות ב'), הא כיון דאם יראה שטר המכר, יכול המצרן לסלקו. איך השיאו למקבל עצה של רמאות, להסתיר שטר המכר, ולהפסיד המצרן. ותירץ, דכיון דבידו ליתן המעות למוכר דרך מתנה, ולקבל השדה דרך מתנה, ובכהאי גונא לא יהיה דינא דבר מצרא. גם עתה שקנה השדה בדרך מקח, כיון שנטל גם שטר מתנה ליכא משום שלא כהוגן, ושפיר יכול להצניע שטר המכר.

ו) בא"ד, שם. **הר"ן** (טו: מדפי הרי"ף) הביא **מרבי נטרונאי גאון,** דגם כשידעינן דיש שטר מכר, אין בו משום דינא דבר מצרא, כיון דכתב לו גם שטר מתנה. וביאר **הרשב"א,** דלא דמי לשטר מתנה שכתב לו אחריות, דאית ביה דינא דבר מצרא. דהתם כיון שכתב לו אחריות הוי כמכר. אבל הכא שכתב לו שני שטרות, יש לומר שלכך כתב לו, שאם יערער המצרן יזכה במתנה במה שבידו.

ז) גמ', איכא בנייהו אורועי סהדי. רש"י בד"ה אורועי ביאר, דלרפרם פסולים. וכתב **הר"ן** (טו: מדפי הרי"ף), וכן **התוס' בד"ה איכא,** דהיינו דוקא לאותו שהודה שהם פסולים. **ובמשנה למלך** (פ"א משחיטה הכ"ו) הוכיח מסוגיין כדעת **המהרי"ק** (שורש ל"ג) [הביאו **השולחן ערוך** (יורה דעה סימן א' סי"ד)], דגם היכא שעל ידי הודאתו לא נעשה חתיכה דאיסורא, כגון בהודה ששוחט פלוני שחט שלא כהוגן, שאין לפוסלו לשחיטות אחרות. אפילו הכי אמרינן שוויה אנפשיה, ואסור לאכול מאותו השחיטה. דהרי בסוגיין לענין שאר עדויות כשרים הם, ואפילו הכי לגביו אינם נאמנים. **ובגליון הגרע"א לרמב"ם** (שם) כתב לחלק, דלענין השטר אף אם בעלמא חתמו אמת, מכל מקום האי שטרא חספא בעלמא. ולא דמי לשחיטה שאם שחט כדינו אין טעם לאסור הבשר.

ח) מתני', הרי זו בחנק. כתב **הרמב"ם** (בפירוש המשניות), דמיתתה בחנק כשאר אשת איש שזינתה, מפני שאינה בחזקת בתולה דהרי גיורת היא. ולדבריו, מתניתין איירי דוקא בגיורת מבת ג' שנים. אבל **רש"י ד"ה הרי זו בחנק** כתב, דאיירי אפילו נתגיירה פחות מבת ג' שנים, משום דדינא דנערה מאורסה בבת ישראל כתיב.

ט) מתני', הגיורת שנתגיירה וכו' אין לה פתח בית אב. ביאר **התורי"ד,** דכיון דלא ידעינן אבוה מן הוא. וכן פי' הא דלענין הורתה שלא בקדושה אין לה פתח בית אב, דכיון דאינה מתייחסת אחריו, חשיב כמי שאין לה אב.

י) מתני', היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה ואין לה פתח בית אב. כתב **הרמב"ם** (פי"ג מאיסורי ביאה הי"א), דהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, נסקלת על פתח שער העיר. אבל לענין בת ישראל כשאין לה בית אב [המבואר בסיפא דמתניתין] כתב (שם בהי"א), דנסקלת בבית הסקילה, דלא נאמר פתח בית אב אלא למצוה. **ובמנחת חינוך** (מצוה תקנ"ג אות ג) תמה, מאי שנא. **וביונת אלם** (סימן לו) ביאר, דהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, הופקעה מדין פתח בית אב ונאמר בה דין פתח שער העיר. [מיהו מדברי **התוס' רי"ד** (שהוזכרו באות הקודמת) מבואר, דהא דאין לה פתח בית אב, היינו משום שאין לה אב]. אבל בישראלית שנאמר בה דין פתח בית אב, כל שאי אפשר לקיים דינא דפתח בית אב, הרי היא כשאר הנסקלים שנסקלים בבית הסקילה.

דף מד ע"ב

יא) גמ', אי הכי מלקא נמי נילקי. ביאר **הפני יהושע,** דצריך לומר דהמקשן לא ידע מהא דתני אמי להלן בסוגיין "בתולת ישראל ולא בתולת גרים", ומשום הכי הקשה אי הכי נילקי נמי, דמאי שנא מהא דנסקלת כבת ישראל. עוד ביאר, דסבר דכי היכי ד"בישראל" דכתיב בנערה מאורסה, אתי למעוטי דוקא לידתה שלא בקדושה, הכי נמי "בתולת ישראל" ולא בתולת גרים, אתי לאפוקי דוקא לידתה שלא בקדושה.

יב) גמ', ואימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה. הקשה **בחידושי הגרע"א,** לשיטת **התוס' לעיל** (יא.) **ד"ה מטבילין,** דמדאורייתא לא משכחת לה גר קטן כיון דמדרבנן הוא דיש לו זכיה, אמאי בעינן קרא למעוטי הורתה ולידתה שלא בקדושה.

יג) תוס' ד"ה אם כן, תימה לרשב"א דנימא אהני ליה שלא ילקה ולא ישלם. הקשה **התוס' הרא"ש,** כיון דכתיב "ומתה", למיתה נתרבתה ולא לקנס, וכדאמרינן בסוגיין להאי גיסא, ד"ומתה" אתי ללידתה בקדושה. ותירץ, דבשלמא אי נימא דקרא לא אתי לאתויי אלא לידתה בקדושה, שפיר איכא למימר דנתרבתה דווקא למאי דכתיב בהדיא. אבל אי נימא דקרא אתי לאתויי אף לידתה שלא בקדושה, הרי אין הפרש בין ישראלית לגיורת, ואין טעם לומר דלמיתה הוא דנתרבתה ולא לקנס.

יד) גמ', ואם מאן ימאן אביה לרבות יתומה. ביאר **רש"י בד"ה מאן,** דהאי לרבות יתומה, לאו דאתי מריבויי, אלא דהקרא קאמר דבין היא [כשהיא יתומה] ובין אביה, יכולים לעכב ונוטלים הקנס. וכתב **הרמב"ן,** דחזינן מדבריו דאביה לאו דוקא, והוא הדין לענין מוציא שם רע. והקשה, הא במפותה אין לה קנס הואיל ומדעתא עבדא, ואיך שייך לומר דקאמר קרא דכשהיא מעכבת נוטלת הקנס. ואין לומר, דאם אינו ענין למפתה תנהו ענין לאונס, דהרי באונס לא תליא במיאון, דמכל מקום משלם הקנס. ומשום הכי ביאר, דהאי קרא אתי לאתויי יתומה מריבוי, ואם אינו ענין למפותה דאין לה קנס, ואף אינו ענין לאנוסה, דכבר ילפינן לה **בספרי** מ"תחת אשר עינה", על כרחך דאתי למוציא שם רע.

טו) גמ', השתא בישראל פטור בגרים מיבעיא. הקשה **בחידושי הגרע"א,** הא מיעוטא ד"אין לה אב בישראל", אתי למעט דוקא קנס, וכמשמעות הקרא "ונתנו לאבי הנערה" דאיירי בקנס. אבל לענין מלקות, לא מצינו חילוק בין יש לה אב לאין לה אב, ושפיר בעינן למיעוטא דבת גרים לענין מלקות.

טז) תוס' ד"ה המוציא שם רע, תימה דתיקשי ליה מתניתין וכו'. **הבעל המאור** (טז: מדפי הרי"ף) תירץ, דבמתניתין דאיירי לענין אונס ופיתוי, שפיר יש לומר דמדרבנן איכא קנס שלא יהיה חוטא נשכר. אבל הכא דאיירי במוציא שם רע דאינו נשכר בכלום, מיבעיא ליה באין לה אב מהו. **והרמב"ן** (במלחמת ה', שם) תמה על דבריו, דלא מצינו שיקנסו אותו לשלם כדי שלא יהיה חוטא נשכר. [לכאורה נחלקו בהא אביי ורבא **לעיל** (יא.), וכמבואר שם **בתוס' ד"ה אביי** (ח.ו.)].

יז) בא"ד, שם. **הרשב"א** תירץ, דבמתניתין שפיר י"ל דהא דאין לה קנס,

היינו משום דאין לה אב והוי כיתומה. אבל מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים, שפיר קשיא אמאי בעינן מיעוט מיוחד לגיורת. [וכ"כ **הרש"ש**].

יח) תוס' ד"ה הא לאו הכי, נראה לר"י דלא בעי וכו'. הקשה **המהרש"ל,** דדבריו סותרים למאי דמייתי משמו **בד"ה אם כן,** דמוכח בסוגיין דילפינן קנס ממיתה. ותירץ, דכתבו כן לרווחא דמילתא, דמעיקרא ביארו דגם אי נימא דילפינן קנס ממיתה, אפילו הכי בעינן למיעוט דבתולת ישראל. והכא ביארו דגם אי נימא דלא ילפינן קנס ממיתה, אפילו הכי שפיר מקשינן "הא לאו הכי הוה אמינא אפילו קטנה". **והמהרש"א** כתב, דהא דסיימו **בד"ה אם כן** "והשתא אתי שפיר וכו'" אינו מדברי ר"י.

יט) תוס' ד"ה הא בכל מקום, בסוה"ד, ומדכתיב ולו תהיה לאשה וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דאכתי יש לומר דבעינן למיעוטא ד"ולו תהיה לאשה" למעט חרשת ושוטה, שאינה מהווה את עצמה. ומהא דתוס' לא נחתו להא, נראה דסברי דחרשת ושוטה יש להן קנס, וצריך ביאור טעמא.

דף מה ע"א

א) גמ', סוקלין אותה על פתח בית אביה. הריטב"א ביאר, דכיון דבאו עדים בבית חמיה, יש לסוקלה על פתח בית אביה, על מנת להודיע ששם זינתה ולא בבית חמיה. והוסיף, דכיון דהוא הטעם שנסקלת על פתח אביה, אין נפקא מינה אם אמר לעדים שיעידו בה, או דהעידו מעצמם.

ב) גמ', סרחה ולבסוף בגרה תידון בחנק. ביאר **בחידושי הגרע"א,** דצריך לומר דסבר האי תנא דמותרה לדבר חמור מותרה נמי לקל, ומשום הכי מתחייבת בחנק מחמת ההתראה לסקילה שהיתה בנערותה. או דנימא, דסבר האי תנא דלא בעינן להתראה בשם מיתה שלו, אלא סגי בהתראה למיתה סתם.

ג) גמ', מקדימין לבית הסקילה. ביאר **רש"י בד"ה מקדימין,** כלומר ישכימו בבוקר לשם כי אין להם נס והמלטה מן המיתה הזאת. **והתוס' במכות** (ב.) **ד"ה כל הזוממין** ביארו בשם **רש"י,** דמקדימים להורגם שלא לענות את דינם. והקשו עליו, דפשיטא הוא ומאי קא משמע לן. ומשום הכי ביארו, דיש דין קדימה להורגם באותה מיתה, אלא דכשלא מצו להורגם באותה מיתה, יכולים להורגם אף בשאר מיתות, כדיליפינן מ"ובערת הרע מקרבך".

ד) גמ', היא וזוממיה סלקא דעתך. הקשה **הרא"מ הורוויץ** (על רש"י ד"ה היא), דשפיר משכחת לה, כגון שהזימום שביום פלוני עמנו הייתם, אבל זינתה ביום אחר או במקום אחר. ותירץ, דכל כהאי גוונא מאחר שהם שני דינים, אינם נידונים ביום אחד. ומשכימים משמע דתרוויהו נידונים ביום אחד, וכדפירש **רש"י בד"ה כל,** כלומר ישכימו בבוקר.

ה) גמ', שאני מוציא שם רע דחידוש הוא וכו'. רש"י בד"ה ואילו מוציא שם רע ביאר, אלמא חזינן דבהוצאת שם רע לא קפיד אהא דאישתני דינא, ודינה כדמעיקרא בסקילה. ואף שאילו זינתה עתה לאחר כניסתה לחופה דינה בחנק, והוא הדין נימא לענין בגרה. והקשה **הרמב"ן,** אמאי לא הקשו מהא גופא, דבמוציא שם רע מוכח דאזלינן בתר מעיקרא. ואין לומר דשאני מוציא שם רע דלא אישתני גופא, אלא אישתני דינא, דהא חזינן בגמ' דרבא לא סבירא ליה הכי. ותירץ, דהמקשן נמי סבירא ליה דמוציא שם רע חידוש הוא, ולא ילפינן מינה לעלמא. ומשום הכי הקשה מנערה שזינתה ולבסוף בגרה דאין דינה כמוציא שם רע, ואפילו הכי נידונת כדמעיקרא

ו) גמ', דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה. הקשה **בחידושי הגרע"א,** הא רבא גופיה סבירא ליה **לעיל** (יב:), דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה הוי מקח טעות, ואין לה כלום. ואם כן כל שכן הכא דזינתה תחתיו ונאסרת עליו, דהוי מקח טעות, והויא כאילו לא נכנסה כלל לחופה, ומשום הכי נידונת בסקילה. ותירץ על פי שיטת **המשנה למלך** (פ"ו מאשות ה"א ד"ה ואם חסר), דתנאי דלשעבר נמי ילפינן מבני גד ובני ראובן, ובעינן ביה כל משפטי התנאים. ולדבריו, הא דאמרינן דבמקח טעות בטל המקח, היינו משום דאנן סהדי שהתנה במשפטי התנאים שיהיה ביטול מקח. ואם כן, הכא דהטעות היתה בחופה ולא בקידושין, לא אמרינן ביה בטל המקח, דהרי ליתא בשליח, ולא דמי לבני גד ובני ראובן. [ולכאורה צריך עיון מאי טעמא לא נאמר דהמקח טעות הוא בקידושין, דאדעתא דהכי לא קידשה, ובקידושין שפיר מהני תנאי, דהרי איתיה בשליח. (ח.ו.)].

ז) רש"י ד"ה אישתני ולא אישתני, אי אמרינן אישתני קטלא או לא. ביאר **השיטה מקובצת,** דרש"י אתי ליישב בזה קושית **התוס' בד"ה תנאי,** דמאי ראיה איכא מהתם, דדינא הוא דאישתני. דלא מייתי אלא להוכיח דמצינו פלוגתא לענין אישתני קטלא, ושפיר יש לומר דגם תני שילא והאי תנא פליגי אי אמרינן באישתני גופא דאישתני קטלא או לאו.

ח) תוס' ד"ה אמר רבא, בסוה"ד, אבל קשה לרבינו יצחק. תירץ **הפני יהושע,** דמאי דדרשינן התם "פרט למסר האב לשלוחי הבעל", היינו דקודם נישואי זה, מסרה האב לשלוחי הבעל, ונתאלמנה או נתגרשה הימנו, ושוב נשאה זה והוציא עליה שם רע. אבל בגוונא שבנישואי זה מסרה האב לשלוחיו או לחופה, גזירת הכתוב היא שדינה בסקילה.

דף מה ע"ב

ט) גמ', אימר דשמעינן לר' שמעון דאזיל אף בתר ידיעה. ביאר **הרמב"ן,** דדלמא רבי שמעון בעלמא אזיל בתר חטאה, אלא דלענין קרבן דבעינן ביה ידיעה לחיוב, בעינן למיזל אף בתר שעת הידיעה דאז חל חיובו. ולא דמי לנערה המאורסה שהחיוב חל בשעת המעשה. [ולדבריו תתיישב קושית **התוס' בד"ה אימור,** דמיתה שאני, שאפשר לקיים בו מיתה הקלה. דדוקא לענין קרבן דהחיוב על ידי הידיעה, יש לומר דאזלינן אף בתר ידיעה].

י) גמ', אמר קרא הנערה, הנערה שהיתה כבר. הקשה **השיטה מקובצת,** הא קרא במוציא שם רע כתיב, וכדביאר **רש"י בד"ה הנערה,** ושמא חידוש הוא דחידש רחמנא במוציא שם רע, כי היכי דחידש, דדינה בסקילה ואפילו שנכנסה לחופה. ותירץ, דלהכי כתבו **התוס' בד"ה הנערה,** ומהכא שמעינן, דכל היכא דאישתני גופא לא אישתני קטלא. דהיינו דמהיתור ילפינן לכל דוכתי.

יא) גמ', אי הכי מילקי נמי לילקי. ביאר **הריטב"א,** דבשלמא למאי דתני שילא דתידון בחנק, ומוציא שם רע חידוש הוא, יש לומר דדוקא בדידה חידש רחמנא, אבל לא בדידיה. אבל למאי דאמרינן השתא דבעלמא נמי

הדף היומי
מסכת כתובות דף מה – דף מו
כז אדר – כח אדר התשע"ה

אזלינן בתר מעיקרא, ומוציא שם רע אינו חידוש, אמאי לא נימא דהוא הדין לדידיה.

יב) גמ', אין לה פתח בית האב סוקלין אותה על פתח שער העיר. כתב **הרמב"ם** (פי"ג מאיסורי ביאה הי"א), דבאין לה פתח בית אב, נסקלת בבית הסקילה. **ובמנחת חינוך** (מצוה תקנג אות ב) תמה, דהוא נגד המבואר מסוגיין שנסקלת על פתח שער העיר. **וביונת אלם** (סימן לו) כתב, דדעת הרמב"ם דסוגיין קאי בהורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, אבל בבת ישראל נסקלת בבית הסקילה. ועיין **לעיל** (מד.) אות י.

יג) גמ', ופתח משער ושער משעריך. הקשה **הרש"ש**, אמאי לא נילף שער משער האמור בבאו לה עדים בבית אביה. ותירץ, דהתם נמי לא ידעינן דהוא פתח שער העיר, בלא הילפותא מ"שעריך" האמור בעבודה זרה. ועוד, דבעינן למילף גם להא שבעיר שרובה עובדי כוכבים, נסקלת על שער הבית דין.

יד) רש"י ד"ה גמר פתח מפתח, אסמכתא דרבנן בעלמא. העיר **הרש"ש, דלקמן** (מו.) אמרינן כהאי דרשה "יסרו מיסרו ויסרו מבן ובן מבן" לענין חיוב מלקות, והתם הויא בודאי דרשה גמורה.

טו) תוס' ד"ה על פתח, בתוה"ד, בעיר שרובה עובדי כוכבים בטלה קדושת היקף חומה. **במנחת חינוך** (מצוה קעא אות ז) תמה, מנין יצא להם דין זה. **ובביאור הגר"א** (או"ח תרפ"ח סק"ב) כתב, דיצא להם כן **מהירושלמי במגילה** (פ"א ה"א) דאיתא התם, דמוקף שחרב ונעשה של גויים אין קורין בו, והיינו משום דבטלה קדושתה.

דף מו ע"א

א) תוס' ד"ה אתיא, בתוה"ד, אף על גב דאין רבית בקרקע וכו'. **התוס' בבא מציעא** (סא.) **ד"ה אם** הוכיחו מסוגיין, דמדאורייתא ליכא איסור ריבית בקרקע או בפחות משוה פרוטה, דאי שייך ריבית מאי קמיבעיא, אי יש מוציא שם רע לרבי יהודה בקרקע ובפחות משוה פרוטה. אלא כיון דמדאורייתא בריבית פטור, בעי, כיון דילפינן מרבית מה התם פטור, הכי נמי מוציא שם רע או דלמא לא. וכתב **המהר"ם** (בסוגיין), דהטעם דהוצרכו תוס' הכא להוכיח כן מסוגיא דבבא מציעא, ולא דייקי לה מהא דנסתפקה הגמ' בשמעתין. משום, דאי יליף מסוגיין איכא למימר, דאף דהווי לימוד גמור מכל מקום שייך לאסתפוקי אי מה דשייך רבית בקרקע, ובפחות משוה פרוטה אינו אלא משום חומרא דרבית, או דלמא כיון דיליף רבי יהודה מהאי גזירה שוה לא שנא. ועיין באות הבאה.

ב) בא"ד, ולא בפחות משוה פרוטה. אמנם **הריטב"א בבבא מציעא** (סא.) כתב דרבותיו פליגי, וסברי דאף בפחות משוה פרוטה איכא ריבית, ודייק לה, מדלא מנו דין רבית בהדי ה' פרוטות המנויים **שם** (נה.). [אמנם **הרא"מ הורוויץ** (בסוגיין) כתב מדעתו, דאין להוכיח הכי מדלא מנו דין רבית בהדי ה' פרוטות, דהוא משום דמדרבנן יש דין רבית אף בפחות משוה פרוטה.]. ולפי זה מיבעיא בשמעתין, דאף דבריבית אסור בקרקע ובפחות משוה פרוטה, איכא למימר דבמוציא שם רע פטור, משום דבעינן שישכור עדים כסתם שכירות, דהווי מטלטלין ובשוה פרוטה. אמנם **הריטב"א** בסוגיין כתב, דדין רבית בקרקע ובפחות משוה פרוטה מדרבנן.

ג) גמ', על נשואי אחיו מהו. ביאר **המאירי,** דמיירי שהייבם מוציא שם רע שהוא לא מצא לה בתולים כשנתאלמנה מן האירוסין. **והריטב"א** ביאר, דאיירינן בגוונא שנתייבמה מן הנשואין, והיבם טוען שאחיו לא מצא לה בתולים, דבגוונא קמא לט מיחשב מוציא שם רע על נשואי אחיו. אמנם הקשה, הא אי איירינן בנאלמנה מן הנשואין, הא בעינן "וְאֶקְרַב אֵלֶיהָ" וליכא. ותירץ, דלא מיבעיא בגמ' אלא לרבנן דסברי ואקרב אליה בדברים, אבל לרבי אליעזר בן יעקב ודאי לא חשיב מוציא שם רע. ולפי זה הא דדרשינן דלאיש הזה ולא ליבם, אתי רק אליבא דרבנן ולא אליבא דרבי אליעזר בן יעקב. וכן כתב **הרמב"ן,** והוסיף, דהיינו דוקא אם נפרש, דהא דדריש רבי אליעזר בן יעקב דברים ככתבן דהיינו שמלה ממש, דטוען טענת דמים. אבל אם נפרש דלאו דוקא בטוען טענת דמים, ולא דריש ופרשו השמלה רק לאשמועינן דמיירי בבעל, אם כן אתיא דרשא דלזה ולא ליבם אף לרבי אליעזר בן יעקב. ועיין **לקמן** אות ה'.

ד) גמ', פשוט מיהא חדא. כתב **הרמב"ם** (פ"ג מנערה ה"ט), דהמוציא שם רע על קידושי אחיו או על הקידושין הראשונים פטור, ויכול לגרש. והקשה **המשנה למלך** (שם), הא כיון דלא נפשט הספק במוציא שם רע על קידושי אחיו. בשלמא לענין הדין דפטור אתי שפיר, כיון דמספק אי אפשר לחייבו, אבל איך התיר הרמב"ם לגרש, הא שמא עובר על לא יוכל לגרשה.

ה) תוס' ד"ה בשלמא, בתוה"ד, א"כ מה תועלת יש בפרישת השמלה. **הרשב"א והריטב"א** תירצו, דכוונת הקרא, דמסתמא האב מביא את השמלה לחזק את טענתו ואת העדים המזימין. אמנם **הרמב"ן** כתב, דלרבי אליעזר בן יעקב אינו חייב אלא אם כן, **א.** בעל, **ב.** הביא הסודר לבית דין לטעון טענת בתולים, על מנת להפסיד כתובתה ולאוסרה, ואחר כך השתרש בחטא והביא עדי שקר לקיים דבריו דזינתה בבית אביה. אבל אם הביא עדים ולא בעל פטור, כיון דאין זה דרך הוצאת שם רע. והסתפק הרמב"ן, האם בעינן גם שיטעון טענת דמים כדי לחייבו, או דסגי בבעל והקרא ד"ופרשו השמלה" אתי לאשמועינן דמיירי בבעל. ועיין **לעיל** אות ג'.

ו) גמ', ובא אליה בעלילות ואקרב אליה בדברים. הקשה **הפני יהושע,** דלרבנן דלא בעינן בעל, אף ארוס שהוציא שם רע על ארוסתו יתחייב מלקות וקנס, ולא מצינו מאן דסבירא ליה הכי. ותירץ, דרבנן ילפי מ"את בתי נתתי לאיש הזה" דהאי נתינה היינו כניסה לחופה, ולכך אין מוציא שם רע באירוסין.

ז) גמ', רבי אליעזר בן יעקב אומר דברים ככתבן שמלה ממש. כתב **הרמב"ם** (פ"ג מנערה הי"ב), דפרשו השמלה לשון כבוד שנושאין ונותנין בסתרי הדבר. והקשה **הכסף משנה** (שם) דכיון דבהלכה י"ב פסק הרמב"ם כרבי אליעזר בן יעקב, הוה ליה לפרש כמותו דשמלה ממש ולא כדעת רבנן.

דף מו ע"ב

ח) גמ', השתא אביה מקבל קידושיה וכו' איהי שקלא כספא. רש"י

בקידושין (ג:) **ד"ה ואיהי**, כתב וזה לשונו, אפשר שעל חינם זיכהו הכתוב בקבלת קדושיה. אמנם **הריטב"א** (שם) פירש, דכיון דזיכתה לו התורה לקדש אותה, חשוב הוא המקנה והבעל דבר, ולא יתכן שכסף הקידושין לא יהיו שלו.

ט) גמ', ואימא הני מילי קטנה דלית לה יד וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א**, דנילף מ"ויצאה והיתה" דאב מקבל גט לבתו הקטנה, ומינה נילף דמקבל גט אף לבתו נערה, דליכא סברא לחלק בזה בין קטנה לנערה, דהא אף קטנה יש לה יד לקבל גט, ונחזור ונלמד מויצאה והיתה לקידושין דאב מקבל קידושין לבתו נערה. ונשאר בצריך עיון.

י) גמ', אבל נערה דאית לה יד איהי תקדש נפשה וכו'. הקשה **הרשב"א בקידושין** (ג:), מנא לה לגמ' לפרש דמתניתין דהאב זכאי בבתו בקידושיה מיירי אף בנערה, דלמא לא מיירי אלא בקטנה. ותירץ, דסמכו אמתניתין **דקידושין** (מא.) דהאיש מקדש את בתו כשהיא נערה.

יא) רש"י ד"ה קטנה, בתוה"ד, וההיא נערה הוה. **הריטב"א** הוסיף בכונת רש"י משום דקטנה לאו בת עונשין היא. ועל המשך דברי רש"י, דלמא הכי קאמר את בתי נתתי בקטנותה ועתה נערה. הקשה **הריטב"א** בשם **תוס'** [והוא **לקמן** (מז.) **ד"ה זכי** ועיין בדבריהם.]. מהא דאיתא התם בגמ', דהאב זכאי למסור את בתו הנערה לחופה, **ופירש רש"י** (שם) **ד"ה הא**, דיליף מ"את בתי נתתי" כל נתינות שבה במשמע, ולא דחי ואימא הני מילי קטנה אבל נערה לא, אלמא דקרא ד"את בתי" ודאי מיירי בנערה. ולכך בשם התוס', דקושית הגמ' דבקטנה לעולם האב זכאי בקידושיה, אבל בנערה נימא דדוקא אם האב קידשה זכאי בכסף קידושיה, אבל אם היא קדשה את עצמה היא הזוכה בכסף הקידושין, ומלישנא ד'האב זכאי בבתו בקידושיה' משמע דאין לחלק.

יב) תוס' ד"ה ממונא, בתוה"ד, וי"ל דאיסורא דאית ביה ממונא מאיסורא דלית ביה ממונא לא ילפינן. הקשה **בחידושי הגרע"א**, דנילף קידושי שטר וביאה מהפרת נדרים, דהוו איסור בלבד, ואחר כך נילף קידושי כסף מקידושי שטר וביאה דהא איתקוש הויות להדדי.

יג) גמ', וכי תימא נילף מבושת ופגם. הקשה **הריטב"א**, הא **לעיל** (מ:) ילפינן בושת ופגם מקידושין, ואם כן היאך סלקא דעתא בסוגיין למילף קידושין מבושת ופגם. ותירץ על פי דבריו **לעיל** (הובא באות יא), דאיירינן דווקא בכהאי גוונא שהיא קדשה את עצמה, אבל ודאי דאביה יכול לקדשה ולזכות בכסף קידושיה, ומקידושי אביה ילפינן **לעיל** לבושת ופגם. עוד תירץ לפירוש רש"י **לעיל** (הובא באות יא), דילפינן בושת ופגם מקידושי קטנה, דהרי יכול לקדשה כשהיא קטנה למנוול ומוכה שחין, שהיה ממשיך לביישה אף כשהיא נערה. **והריטב"א בקידושין** (ג:) תירץ, דלרווחא דמילתא פרכינן דאפילו אי הוי מצי למילף מדוכתא אחריתי בושת ופגם שלא מקידושין, לא מצי למיגמר קידושין מבושת ופגם משום דלא דמו אהדדי. **והתוס' לעיל** (מ:) **ד"ה דאי**, תירצו, דהקושיא לרב הונא דיליף מעשה ידים מ"וכי ימכור". וכן כתב **הרשב"א בקידושין** (ג:) בשם **רבינו תם.**

יד) גמ', שאני בושת ופגם דאביה נמי שייך ביה. ופירש רש"י ד"ה שייך, דבידו לביישה וליטול ממון על ידי שיקדשה למנוול ומוכה שחין. **והריטב"א** כתב **דיש מפרשים**, דאביה שייך ביה משום דבבושתה ופוגמה אף הוא מתבייש ונפגם, ויש דגרסו כן נמי בגמ', "שאני בושת דאביה נמי אית ליה צערא בגויה". והקשה לפירושם, אם כן אמאי כל הבושת שלו, הא אף בעל לגבי אשתו דיש לו בושת, ומכל מקום אין לו אלא שליש כדאיתא **בבבא קמא** (פט.). ותירץ, דגדול כח האב מכח הבעל בכמה דברים, ולכך כיון דשייך לו קצת הוא זוכה בכל.

דף מז ע"א

א) גמ', משום איבה. ופירש **רש"י ד"ה משום איבה** דתו לא זיין לה. **והתוס' ד"ה משום איבה** פירשו, דלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין. אמנם **רש"י בבבא מציעא** (יב.) **ד"ה מציאת בנו** פירש, דילפינן דמציאת נערה לאביה מ"בנעוריה בית אביה" כל שבח נעורים לאביה. ותמהו **התוס' שם** (יב:) **ד"ה רבי יוחנן**, הא מסקנת סוגיין **לעיל** (מו:) דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב.

ב) רש"י ד"ה משום איבה, דכיון וכו' ולא זיין לה תו. **הר"ן** (יז. בדפי הרי"ף) הקשה, מהא דאיתא **בבבא מציעא** (יב:) דמציאת אמה עבריה לאביה אף דאינה סמוכה על שלחנו, ולא חיישינן שלא יזון אותה. ותירץ **בחידושי הגרע"א (לקמן** נג:) דמה שמכרה מיחשב שנותן לה מזונות, דהא מעמיד לה אחר שיתן לה מזונות.

ג) רש"י ד"ה הא דזכי ליה, את בתי נתתי כל נתינות שבה משמע. **והרמב"ן** כתב, דאין צריך לזה, דכיון דזכי ליה רחמנא כסף קידושיה, ודאי דיכול למסרה לחופה, דהרי כסף קידושיה ניתן לו על מנת לכונסה.

ד) גמ', דמסר לה בשבתות וימים טובים. הקשה **הגרע"א** (בגליון הש"ס) הא אף בשבת שייך ביטול מלאכה, דהרי יכולה לעשות דברים המותרים כגון לחתוך בתלוש ולשמור פירות, דאין בשכר שבת דררא דאיסורא דאורייתא, ונשאר בצריך עיון.

ה) תוס' ד"ה דמסר, בסוה"ד, לא חשיבא שמחה כולי האי וכו'. הקשה **המהרש"ל**, מהא דאיתא **במועד קטן** (יח:), דמארסין ולא נושאין ואין עושין סעודת אירוסין, משמע דנשואין אף בלא סעודה אסור. ותירץ, דתוס' סברי דהתם איירינן בכונס עם האירוסין, אבל אם כבר אירס יכול לעשות במועד נשואין בלבד, בלא סעודה. **והמהרש"א** חילק, דהתוס' מיירי בדאורייתא אבל מדרבנן מודים הם דאסור לכנוס אף בלא סעודה.

ו) רש"י ד"ה בנעוריה, אי לאו האי הוה אמינא בקטנה משתעי. כתב **הריטב"א**, דאכתי יקשה דתיפוק ליה מדכתיב "וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ **בִּנְעֻרֶיהָ**" (במדבר ל, ד). לכך פירש, דאף דיש כמה פסוקים, דרך התלמוד לנקוט אחד מהם והוא אותו פסוק ששגור בפיהם.

ז) גמ', ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים וכו'. כתב **הפני יהושע**, דנקט הני דהם דברים בעין, אבל בפסק לתת מעות לנדונית לבתו כולי עלמא מודי דלא זכה בהן הבעל כיון דאין הבעל יורש את אשתו בראוי כדמוחזק, כמו שנפסק **בשולחן ערוך** (אבה"ע סימן צ' סעיף א'). ואפילו לשיטת **התוס' ד"ה כתב** דמיירי מן הנשואין, מכל מקום אינו יורש את אשתו בראוי.

ח) רש"י ד"ה כתב לה, מן האירוסין. הקשה **הרשב"א**, מהא דאיתא **לקמן**

הדף היומי
מסכת כתובות דף מז – דף מח
א ניסן – ב ניסן התשע"ה

(נג.), דארוסה שמתה אין הארוס יורשה. ואף לרבנן יקשה, כיון דלדבריהם הארוס לא זכה אלא משום דלא כתב לה 'אלא על מנת לכונסה', הא מדינא אינו יורש. ותירץ, דלקמן מיירי בנכסי מלוג, דכיון דלא כתבן הבעל עליו אינו יורש אותה, אבל הכא מיירי בנכסי צאן ברזל דכיון דקבלן על עצמו בכתובתה ושמאן, הרי זכה בהם משעת הכתיבה ולכך יורשה.

ט) גמ', לימא בפלוגתא דרבי אלעזר בן עזריה ורבנן קמיפלגי. הקשה **הפני יהושע**, לשיטת **רש"י ד"ה כתב**, דמיירי מהאירוסין. מנלן דרבנן דרבי נתן פליגי על רבנן דרבי אלעזר בן עזריה. דלמא לא פליגי, והא דלא זכה הבעל הכא, הינו משום דאין ארוס יורש כדאיתא **לקמן** (נג.), וכדחזינן **ברש"י ד"ה לימא**, דכתב, שהבעל יורש נדונייתה דמדין ירושה אתינן עלה. ותירץ, על פי דברי **רש"י לקמן** (נג.) **ד"ה אינו יורשה**, דלא תקנו חכמים ירושת הבעל מהאירוסין, ואם כן הא בהא תליא, דלרבנן דרבי נתן דליכא אקרובי דעתא מהאירוסין, לא תקנו שבעל יורש את אשתו מהאירוסין. ולרבנן דרבי אלעזר בן עזריה דאיכא איקרובי דעתא מן האירוסין, מסתבר דסברי, דתקנו חכמים שבעל יורש את אשתו כבר מהאירוסין. אי נמי, בשאר ירושות לכולי עלמא אין הבעל יורש את אשתו מהאירוסין, אבל הכא בנדוניה דוקא פליגי, דכיון דהאב והבעל כתבו הנדוניה בכתובה, מסתבר דכשזוכה הבעל בנדוניה, מתחייב בתוספת. [ועיין באות הקודמת].

דף מז ע"ב

י) רש"י ד"ה תחת כתובתה, תחת הנדוניא. וכן פירשו **התוס' ד"ה וקבורתה.** אמנם **לקמן** (פ:) **תוס' ד"ה או דלמא** פירשו, דלאו דוקא נקט בסוגיין כתובתה, והוא הדין לנכסי מלוג. והא דנקט כתובתה, משום דרגילות שהאשה מכניסה לבעלה נכסי צאן ברזל יותר מנכסי מלוג.

יא) תוס' ד"ה אנוחי, פירוש עד שלא יהא לו במה להתפרנס. **והריטב"א** פירש, דאנוחי ננחינהו, היינו שיהא הקרן קיים, דילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

יב) תוס' ד"ה זימנין, אע"ג דעיקר התקנה בשביל דידה. כתב **הרמב"ן**, דלפי זה, הא דנקטה הברייתא להיפך, דפרקונה תחת פירות, ומשמע דעיקר התקנה מחמת הפירות. היינו משום דסמכו אסיפא, דהבעל אוכל פירות, כדי שיפדה אותה. **אי נמי**, גרסינן בברייתא פירות תחת פרקונה. עוד כתב **דיש אומרים**, דכיון דעיקר התקנה משום דידה, לפיכך יכולה האשה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות. אבל **הרמב"ן** פליג, וסבר דודאי אינה יכולה לטעון כן, משום דהתקנה שיפדנה היא אף לטובת הבעל, כדי שיהא לו מי שתשמשנו. עוד כתבו **תלמידי רבינו יונה** (בשיטה מקובצת), דתקנת פרקונה ותקנת פירות תרווייהו בהדי הדדי אתקון, ולא קדים זכותא דחד מנייהו אחבריה, לפיכך לא מצי למימר אי אפשי בתקנת חכמים.

יג) תוס' ד"ה זימנין, בתוה"ד, שאם אמרה היום איני ניזונת ואיני עושה למחר תעשה וכו'. אמנם **הר"ן** (כג: מדפי הרי"ף) כתב בשם **הרא"ה**, דכל שאמרה איני ניזונת ואיני עושה, נתבטלה התקנה ושוב אינה יכולה לחזור בה, משום דאינו בדין שתשנה הדבר בכל עת לפי רצונה. והוא הדין דאין לה כסות דהוא בכלל מזונות.

יד) בא"ד, שם. כתבו **התוס' לקמן** (סג.) **ד"ה רב הונא**, דבאמרה איני ניזונית ואיני עושה פטורה מכל ז' מלאכות המנויות במתניתין **לקמן** (נט:), מלבד מזיגת הכוס, הצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו. אבל **הר"ן** (כג: בדפי הרי"ף) כתב בשם **הרא"ה**, דאף בכל המלאכות, כגון טוחנת, מבשלת ואופה חייבת, דדוקא מעשה ידיה שייכים לה. עוד כתב, דדוקא באומרת איני נזונית ואיני עושה מפקעת עצמה מהתקנה, אבל באמרה רק 'איני עושה' לא.

טו) בא"ד, אי נמי שאני פירות דידו כידה וזוכה בגוף הקרקע. כתב **בחידושי הגרע"א**, דלפי זה יש לעיין בגוונא שהנכסי מלוג אכתי לא באו לידה, דתוכל לומר איני נפדית ואיני נותנת לך נכסים שאני עתידה לירש, דהא עדיין לא זכה בהם הבעל.

טז) גמ', ואיפוך אנא. הקשה **בחידושי הגרע"א**, מהא דאיתא **בקידושין** (ד.), דזכי ליה רחמנא לאב מעשה ידיה דבת, משום דמתזנא מיניה. ואם כן יש לומר, דאף לגבי אשה לבעלה תקון רבנן כעין דאורייתא, דמעשה ידים תחת מזונות. ונשאר בצריך עיון. [ועיין באות הבאה דקושייתו דוקא לשיטת **רש"י**].

יז) רש"י ד"ה ואיפוך אנא, מזונות תחת פירות ופרקונה תחת מעשה ידיה. **המהרש"ל** דייק, דמשמע דעל קבורתה תחת כתובתה לא הקשו "ואיפוך אנא". אמנם **מתוס' לקמן** (נד.) **ד"ה רצה**, משמע, דהקשו ואיפוך אנא דוקא שפרקונה יהא תחת כתובתה, וקבורתה תחת פירות.

דף מח ע"א

א) תוס' ד"ה רבי אליעזר, פירש רשב"ם דרבי אליעזר בן יעקב סבר נמי דמזונות דאורייתא וכו'. אמנם **הרמב"ן** (שמות כא, ט) כתב, דהמזונות ומלבושי האשה הוו תקנה מדבריהם. והקשה **המגיד משנה** (בפי"ב מאישות ה"ב), דבשלמא מזונות, יש לבאר דסבר כדעת רבי אליעזר בן יעקב דהוי דרבנן, וס"ל כוותיה. אבל כסות, הא לכו"ע הוי דאורייתא. ותירץ **הלחם משנה**, דכבר כתב **הרמב"ן** דכסותה הנאמר בתורה, היינו כיסוי למיטה. אבל המלבושים שלה הוי דרבנן. אך כתב, דדוחק לומר דכסות דילדה וזקנה דקאמר רבי אליעזר בן יעקב, היינו כיסוי המיטה ולא המלבושים.

ב) תוס' ד"ה דאורחיה, בתוה"ד, וקשה דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת וכו'. תירץ **הריטב"א**, דאף לרבי יהודה דסובר דעולה עמו אף לאחר מיתה, מכל מקום אינה עולה עמו לגמרי אלא סגי בשני חלילין ומקוננת, כיון דאצל משפחתה לא עושים כלום. **והשיטה מקובצת בשם תלמידי רבינו יונה** כתבו, דמיירי שדרך משפחתו לעשות הספד ואין כן דרך משפחתה. וקא משמע לן רבי יהודה, דכיון שדרך משפחתו לעשות הספד, סתם הספד לא הוי בפחות מזה, ואפילו לעני שבישראל.

ג) גמ', ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת. בחידושי הגרע"א נסתפק, האם החילוק בין יוצא לדעת, דגלי דעתיה דלא ניחא ליה לפרנסם, לבין נשתטה דלא גלי דעתיה. מיירי בגוונא דפרנס קודם לכן בניו ובנותיו הגדולים, דגלי דעתיה דניחא ליה. או דלמא דמיירי בפרנס קודם לכן בניו

ובנותיו הקטנים דחייב לזונם, וליכא גילוי דעת. אלא דמסברא גרידא אמרינן בנשתטה, דניחא ליה לפרנסם. אבל ביוצא לדעת לא, משום שלא גילה דעתו. ונפקא מינה בנשתטה כשהיו בניו פחות מבני שש, דחייב לפרנסם, וליכא גילוי דעת דניחא ליה בהא. דלצד הראשון לא יורדין לנכסיו לפרנסם. וכן נפקא מינה ביוצא לדעת, ופרנס קודם לכן בניו הגדולים. אי אמרינן דבהא דפירנסם גלי דעתיה דניחא ליה, עדיפא האי גילוי דעת מאומדן דעתיה דלא ניחא ליה, משום דלא צוה לפרנסם. והסיק דמסתימת לשון הפוסקים משמע, דביצא לדעת, אין זנין אף אם פרנס מקודם את בניו הגדולים, ובנשתטה זנין אף אם היו פחותים מבני שש כשנשתטה. [לכאורה יש לדייק **מרש"י ד"ה ולא שאני לך** דכתב דבנשתטה, מסתמא ניחא ליה שיזונו משלו, משמע דאין ראיה לכך אלא סתמא גרידא. וכדדייק **הקצות החושן** באות הבאה.].

ד) רש"י ד"ה ולא שאני, אבל נשתטה וכו' מסתמא ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו. הקשה **הקצות החושן** (סימן שנח סק"א), אמאי זנין בניו משום דניחא ליה הא אינו יודע, וקיימא לן כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. וכדכתבו **התוס' בבא מציעא** (כב.) **ד"ה מר זוטרא,** דלכך אין לאכול דבר של אחר אף שיודע בודאי שכשיודע לחבירו יתרצה לו לאכלו, וכל שכן הכא דרק מסתמא ניחא ליה. ותירץ, דכיון דיש מצוה לזון בניו ובנותיו אף כשהם גדולים מבני שש, אמרינן דניחא ליה לזונם אף דלא ידע ואף דאין כופין על כך. אך הקשה מהא דנותנים לה תכשיט משום דניחא ליה שלא תנוול, והרי הוא אינו יודע, וליכא מצוה בהא.

ה) גמ', אבל תכשיט יהבינן לה. הקשה **בחידושי הגרע"א,** מהא דמסקינן **לקמן** (קז.) דנותנין לה מזונות, משום דמיירי בשמעו בו שמת בעד אחד. וכיון דסומכים שמת, איך נותנין לה תכשיט ממעות היתומים.

ו) רש"י ד"ה אם מתה אשתו, דכיון דהוא מת בחייה והיא גובה כתובתה אינו חייב לקוברה. הקשה **המצפה איתן,** אמאי לא אוקמינן בגוונא שמתה האלמנה קודם שנשבעה שבועת אלמנה על כתובתה, דבהאי גוונא יורשי הבעל חייבים בקבורתה לדעת **הרמב"ם** (פי"ח מאישות ה"ו). **והטור** (אבה"ע ס"ס פ"ט) ביאר סברתו, משום דחושב ליורשי הבעל יורשיה, כיון שאין יורשיה נוטלים כשלא נשבעה. ואם כן כי לא אמר, היתומין חייבין בקבורתה. ואשמועינן רב מתנה, דאם אמר אל תקברוה מנכסי שומעין לו. ותירץ, דצריך לומר דפשיטא לגמ' דאמירתו אינה מועלת לפטור היתומין מהחיוב לקוברה. אי נמי, כיון דאין משביעין אותה אלא מספק, אף בלא נשבעה חשיב שהנכסים בחזקתה, ואין הקבורה מנכסיו כל שלא נשבעה.

ז) גמ', האומר אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו. הקשה **הריטב"א,** אם כן איך הסתפקה הגמ' **בסנהדרין** (מו:) אם שומעין לאדם שאומר אל תקברוני. ותירץ, דלא דמי, דהתם דאמר לא לקברו כלל. אי קבורה משום כפרה, הא לא ניחא ליה בקבורה דהוא כפרה, ולכך אף אם יקברוהו לא הוי כפרה ליה. אבל הכא דרוצה בכפרה, אלא שההוצאות יהיו מכספי צדקה, ודאי דאין שומעין לו.

ח) רש"י ד"ה לעולם, וזכאי בה כל זכות אב בבתו. כתב **בחידושי הגרע"א,** דהא דכתב רש"י כל זכות לכאורה אינו מדוקדק, כיון דבהפרת נדרים כבר במסירה יצאה מרשותו, וכן לענין מציאה דכיון שכשהגיע הזמן אוכלת משלו ולא משל אביה, אין מציאתה לאביה.

דף מח ע"ב

ט) רש"י ד"ה מסרו, ופגעו בשלוחי הבעל. כתב **תלמידי רבינו יונה** (בשיטה מקובצת), דמשמע מדברי רש"י, דאפילו לא נתן האב רשות לשולחיו למוסרה לשלוחי הבעל, הרי היא ברשות הבעל. ודלא כשיטתם, דהמסירה נחשבת מסירה לרשות הבעל, דוקא אם נתן האב רשות לשולחיו למוסרה לשלוחי הבעל.

י) רש"י ד"ה ולא נישאו, כגון שעכב החתן או אונס שלו. הקשה **בחידושי הגרע"א,** מהא דאיתא **לעיל** (ב.) דלליישנא קמא אם הוא אנוס, אינו מעלה מזונות. ולליישנא בתרא מספקא ליה אף באונס דידה, ומדוע כתב רש"י באונס שלו.

יא) רש"י ד"ה חוץ מאכילת תרומה, דטעמא דידה משום סימפון. הקשה **הפני יהושע,** כיון דחיישינן לסימפון, אמאי לענין שאר דברים מהני המסירה. ותירץ, דלענין ירושתה ולהיטמא לה, כיון דכבר מתה סמכינן על רוב נשים דאין להם סימפון. וכן לענין מעשה ידיה סומכין על הרוב, כיון דאם ימצא סימפון יחזיר את מה שקבל. אבל בתרומה לא תאכל משום דחששו שמא תמצא זרה למפרע. אמנם כתב, דעדיין תיקשי מהפרת נדרים דהוי איסור, ומה לי איסור לאו, ומה לי איסור מיתה. ואמאי לא חשו לסימפון. ואף דלעיל מיניה **ברש"י ד"ה מסירתה לכל,** לא כתב רש"י דהוי מסירה להפרת נדרים, מכל מקום, כיון דכתב, לכל דבר איש באשה אף הפרת נדרים בכלל. ותירץ, דבהפרת נדרים אמרינן על דעת בעלה היא נודרת, ואפילו אם ימצא סימפון לא חל הנדר למפרע.

יב) תוס' ד"ה רב אסי, בתוה"ד, וקשה לר"י וכו'. **השיטה מקובצת** תירץ, דלדעת **רש"י ד"ה ורב אסי,** פליג רב אסי על עולא ורב שמואל בר יהודה, וסובר, דלכולי עלמא חיישינן שמא תשקה לאחיה ולאחיותיה. אלא דמשנה ראשונה סברה דכיון דמיחד לה מקום לזון אותה, ליכא למיחש שמא תשקה לאחיה ולאחיותיה, ומשנה אחרונה סברה, דאף במיחד לה מקום איכא חשש מועט כיון דלפעמים מצויין אצלה אחיה ואחיותיה.

יג) רש"י ד"ה לעולם, ואוקמינא וכו' משום אכילת תרומה. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דלכאורה אין צריך לזה, אלא כיון דלרב אסי נמסרה לכל, קשיא על מה נאמר עד שתכנס לחופה. מה שאין כן לדעת רב, דאפשר להעמיד לענין אכילת תרומה.

יד) רש"י ד"ה שמואל אמר לירושתה. אבל לתרומה ולהפרת נדריה וכו'. **הריטב"א והבית יוסף** (יו"ד סימן רל"ד) תירצו קושית **התוס' ד"ה ושמואל,** דהקשו מדאיתא בברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל, דבמסירה אין האב מפר נדריה. דלדעת רש"י דווקא חלקו של האב בהפרת נדרים נפקע במסירה, אבל עדיין אין הבעל יכול להפר נדריה לבדו.

טו) רש"י ד"ה במה דברים אמורים, שמסירתה לשלוחים הוו נשואין. **הפני יהושע** דייק מלשונו, דדוקא כשמסר לשלוחים הוו נשואין רק לירושתה, אבל בנכנסה עמו לחצירו לשם נשואין, הוו נישואין גמורים לכל. וכן דייק

הדף היומי
מסכת כתובות דף מח – דף מט
כ ניסן – ג ניסן התשע"ה

הבית שמואל (סימן נ"ז סק"א). אך הקשה **הפני יהושע**, הא מהא דמדמינן להו בברייתא משמע, דדינם שווה, ודוקא לירושתה נחשבת כנשואה. וכן מדנקט בסמוך, במה דברים אמורים שהיתה לו חצר בדרך, משמע דאהא דוקא קאמר דיורשה. ולכך ביאר, דאף רש"י סובר כן, והא דנקט מסירה לשלוחים היינו משום דמהא הקשו תיובתא. [אמנם צריך ביאור כיון דכנסה לנשואין הויא נשואה וזו היא חופתה, מה שייך תו חופה. (א.ב.)].

טז) גמ', אמר רב אשי סתמי סתמי קתני וכו'. הקשה **הרמב"ן**, דעדיין סתרי, דמהרישא מדויק דדוקא בנכנסו לחצר שלה אביה יורשה, אבל בחצר של שניהם בעלה יורשה. ואילו מהסיפא מדויק, דדוקא בחצר שלו בעלה יורשה, אבל בחצר של שניהם אביה יורשה. ותירץ, דהסיפא דחצר שלו לאו דוקא, והוא הדין לחצר של שניהם. וטעם הדבר, משום דאדם רוצה לשאת אשה דוקא בחצר שלו ולא בחצר שלה, וכל שכן דרוצה לשאת בחצר של שניהם, דבכהאי גונא דעתם מתיישבת לגור.

יז) תוס' ד"ה היינו, דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה. כתב **השיטה מקובצת**, דמשמע מהתוס' דבכל ענין, ואף שלא בקידושין אמרינן דביאת בעל שלא כדרכה מיחשיב לביאה גמורה. אמנם **מהריטב"א** דייק, דדוקא לענין קידושין נחשבת בעולה אף שלא כדרכה, ומתוך דמהני ביאה לקנותה מיחשיב בעולה גמורה לכל מילי. אבל אם קדשה ונכנסה לחופה, ואחר כך בא עליה שלא כדרכה לא עדיפא ביאת הבעל שלא כדרכה טפי מביאת אחר.

דף מט ע"א

א) תוס' ד"ה ואימא, בתוה"ד, ואע"ג דהיכא דנבעלה קים לן דלא הדרא. הקשה **בחידושי הגרע"א**, מהיכי תיתי לומר דאף דנבעלה הדרא, הא בנבעלה אף אם היא ארוסה דינה בחנק, דנלמד מבתולה ולא בעולה.

ב) בא"ד, מ"מ תהא כמו יתומה שאין לה אב דהויא בסקילה. **בחידושי הגרע"א** תירץ, דבאמת יש לה דין סקילה כיתומה, אף שכבר נכנסה לחופה. וכוונת רבא, ליישב, דעל כרחך בית אביה אתי למסר האב וכו', דאי נימא דקאי אחופה ולמילף מיניה דלא הדרא. אם כן כל שכן לענין הפרת נדרים, ואם כן קרא דנדרים אתא למילף מיניה דאפילו מסר וכו' הווי כחופה, ולענין זנות הוויא בחנק. אם כן, ממה נפשך מוכח דבמסר היא בחנק, או משום דקרא דבית אביה אתי למסר, וקרא דהפרת נדרים אתי לענין דלא הדרא. או דבית אביה אתי לחופה דלא הדרא, ומוכח דקרא דהפרת נדרים אתי ללא הדרא וקרא דלזנות בית אביה אתי למסר. ובהפרת נדרים דידעינן דבחופה לא הדרא ממילא הוא הדין במסר, כיון דילפינן מנערה המאורסה דמסירה הווי כנשואין.

ג) גמ', אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל וכו'. כתב **הטור** (יו"ד סימן רל"ד), דהאי דינא דבנתאלמנה אחר המסירה, אין האב יכול להפר נדריה, היינו דוקא בנדרים שנדרה קודם מיתת הבעל. אבל נדרים שנדרה אחר מיתתו, ודאי שהאב יכול להפר. ועיין **בבית יוסף** (שם) דכתב דמפשטות דברי **רש"י ד"ה אלא הרי שמסר** משמע, דאף נדרים שנדרה אחר מיתת הבעל אין האב יכול להפר.

ד) מתני', האב אינו חייב במזונות בתו. כתב **הפני יהושע**, דמדאורייתא פשיטא דאינו חייב לזונה, ואף **דבקידושין** (ד.) לשון הגמ', "דאי אשמועינן מעשה ידיה לאביה משום דמתזנא מיניה", ולכאורה משמע דניזונת ממנו מדאורייתא. הכי פירושו, דדרך העולם שהאב זן את בתו. עוד כתב, דמיירי הכא באומר לה צאי מעשי ידייך במזונותייך, דאי לאו הכי פשיטא דחייב לזונה מהתורה, דלא גרעה מעבד עברי דנאמר בו "כי טוב לו עמך במאכל ובמשתה".

ה) גמ', במזונות בתו הוא דאינו חייב הא במזונות בנו חייב. הקשה **הפני יהושע**, מנלן לדייק הכי, דלמא אתי לאשמועינן דאינו חייב לזון את בתו, דסלקא דעתך דחייב לזונה מדאורייתא, משום דמעשה ידיה שלו, או דסלקא דעתך דתיקנו לה חכמים מזונות תחת מעשה ידים כמו באשה. **והמהר"ם שי"ף** הקשה, דלמא החידוש בבתו דאינו חייב לזונה, משום דהוה אמינא דתנאי כתובה דבנן נוקבן וכו' יהויין יתבן בביתי וכו' היינו אפילו מחיים.

ו) גמ', דתניא מצוה לזון את הבנות וכו'. ביאר **בחידושי הגרע"א**, דפליגי תנאי באין לו לזון רק א' מהם דלרבי מאיר יזון את הבן, ולרבי יהודה יזון את הבת.

דף מט ע"ב

ז) רש"י ד"ה אוכמי, כשגדל משחיר וכו'. **בשיטה מקובצת** ביאר **בשם תלמידי רבינו יונה**, דכשהם קטנים ונראים לבנים, הקב"ה מזמין להם יתושים לפרנסתם. וכשמשחירים, העורב מרחם עליהם. וזהו שאומרים לו, דאפילו שהעורב היה לו ספק בבניו חוזר ומפרנסם והאי גברא לא בעי בני.

ח) גמ', אבל אמיד כפינן ליה בעל כרחיה. כתב **הרשב"א**, דדוקא כופין מדין צדקה, אבל לא יורדין לנכסיו. וכן אם אינו בעיר אין גובין מנכסיו שלא בפניו. אמנם **הר"ן** (יח. בדפי הרי"ף) כתב, דמדין צדקה גובין מנכסיו אף שלא בפניו.

ט) תוס' ד"ה אכפייה, בתוה"ד, והכתיב מתן שכרה בצדה וכו'. **הריטב"א** תירץ, דהאי דינא הוי דוקא בשאר מצוות כגון כיבוד אב ואם וכיוצא בזה, אבל לענין צדקה כתיב "ועשית", אזהרה לבית דין שיעשוך, והוא הדין לשאר הצדקות משום מחסורם של עניים. **והקצות החושן** (סימן רצ סוף סק"ג) תירץ, דהאי דינא היינו דווקא בשאר מצוות, דאין בהם שעבוד נכסים. אבל במצוות צדקה איכא נמי שעבוד נכסים ליתן מממונו לצדקה, ומיחשב כאילו חייב לעניים, וכאילו ממון העניים אצלו, ולכך כופין אותו להחזיר להם.

י) בא"ד, ויש לומר דאכפייה בדברים. הקשה **השיטה מקובצת**, הא סוגיין מיירי בכפייה בדברים, ועלה אמרינן דהני מילי בדלא אמיד, אבל בדאמיד כייפינן ליה. אם כן משמע, דבדאמיד כייפינן ליה יותר מאשר בדברים. ותירץ, דהא דאמר ליה רבא ניחא לך דמיתזני בניך מצדקה, אינו בגדר כפייה בדברים, אלא בגדר פיתוי בדברים, ולכך אתי שפיר דבדאמיד כייפינן ליה בדברים, וכן כתב **המהרש"א**.

יא) רש"י ד"ה הוא ואשתו, ואפילו כתבן מעכשיו ולא מן הדין אלא תקנת

חכמים היא. אמנם **הרשב"א** הוכיח, מדכתב **הירושלמי** (פ"ד ה"ז) דאפילו שוכרים לאב שמש לשמשו. משמע דהטעם דהוא ואשתו נזונים מהם משום אומדן דעת, דלא נתן להם על דעת דהוא יתבזה לבשל ולאפות בעצמו. ולפי זה הלשון תקנת אושא לאו דוקא, אלא שירדו חכמים לסוף דעת הבריות.

יב) תוס' ד"ה הוא, משמע הא לאחר אין נזונין דמתנה הויא כמכר. הקשה **בחידושי הגרע"א,** מאי ראיה דמתנה הויא כמכר, דלמא הא דלאחר אין נזונין משום דהוא טרח לדידיה ולדידה, וכמבואר בגמרא, דלולי תקנת אושא אף בבנו אינם נזונין משום דהוא טרח לדידיה ולדידה. ולפי זה היא תהיה ניזונת לאחר מיתה. ותירץ, דצריך לומר דתוס' סברי, דהטעם דהוא טרח לדידיה ולדידה אין בו כח להפסיד את האשה ממה שמגיע לה, ועל כרחך דלתוס' אף בבנו מתנה הוי כמכר. ודלא כפירוש **רש"י ד"ה מיבעיא,** דבבנו מתנה אינה כמכר, (ועיין **בגליון הש"ס** שם), ולכך הוצרכו לתקנת אושא דניזונין מהם.

יג) גמ', גדולה מזו אמרו וכו'. הקשה **הרשב"א,** הא אדרבא יש לחלק, דהתם באלמנה מעיקר הדין בעל בנכסי אשתו יורש הוי, ומשום פסידא דבעל שויוהו כלוקח. אלא דמשום פסידא דאלמנה העמידוהו על עיקר דינו דהווי כיורש. אבל הכא דמעיקר הדין הבן זוכה, מנלן דהם ניזונין ממנו. ותירץ, דהתם אמדו חכמים דדעת הבעל, דכל זמן שהנכסים ביד היורשים או יורשי יורשים, תהא אשתו ניזונת מהן כדי של תתבזה. אבל אינו רוצה לשעבד לה הנכסים כל כך, שהיורשים לא יוכלו למכור לאחר, ובהאי מכר דשויוהו חכמים לבעל כלוקח, דעתו דהנכסים יהיו משועבדים לאשתו ולא יוכלו למכור. ולכך אמרו גדולה מזו, משום דכל שכן הכא דהוא בחיים ורוצה לדאוג לאשתו שלא תתבזה, ולכך דעתו שתהא אשתו ניזונת מהן. [והיינו כשיטתו (**לעיל** אות יא) דתקנת אושא לאו דוקא, אלא מעיקר הדין. אבל לשיטת **רש"י** (שם) עדיין קשה קושיית הרשב"א. (ש.ב.)].

דף נ' ע"א

א) גמ', המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. כתב **השיטה מקובצת** בשם **המדרש** דהא דכתיב "פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד" (תהלים קיב, ט), היינו, דאף דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומש, מכל מקום אם עבר ופזר צדקתו עומדת לעד, דלעולם יהא לו ממון לעשות צדקה ולא יחסר לו. והני מילי בנותן לצורך תלמוד תורה, כדמצינו ברבי טרפון דנתן לרבי עקיבא שש מאות קנטרין דכסף, אבל לצורך עניים לא. וכן דייק מדברי **רש"י ד"ה המבזבז,** דכתב "**לעניים**", דמשמע דוקא לעניים אבל לצורך תלמוד תורה יבזבז.

ב) גמ', שם. כתב **השיטה מקובצת בשם תלמידי רבינו יונה,** דהני מילי מחיים אבל בשעת מיתה יכול לבזבז יותר מחומש, וכדמצינו **לקמן** (סז:) במר עוקבא שעשה צדקות הרבה, ובשעת מיתה נתן כל נכסיו לצדקה. ומכל מקום יניח קצת ליורשיו. ועיין **בהגהות הגרע"א** (על שולחן ערוך יו"ד סימן רמ"ט ס"א) דיש אומרים עד שליש או עד מחצה, ולא יותר.

ג) תוס' ד"ה אל, בתוה"ד, ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש הריוח. כתב **ההפלאה,** דהטעם דמעשר כספים שאני ממעשר דגן דנותן מעשר מכל מה שקצר, ולא מנכה את מה שזרע. משום דכשזרע באדמה זרעו כלה, וכל מה שגדל נחשב ריוח, מה שאין כן בכספים. ולפי זה אם הפסיד כספו ואחר כך הרויח, צריך לתת מעשר מכל הריוח. וכן אם גבה חוב שהיה כבר לאחר יאוש, צריך לתת ממנו מעשר, דומיא דמעשר דגן.

ד) גמ', וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. כתב **השיטה מקובצת,** דהא דכתוב חומש בלשון שתי מעשרות ולא חומש אחד, כדי להורות דעדיף לתת הצדקה בזה אחר זה כמה פעמים, ולא הכל בבת אחת. עוד כתב בשם **הרב המעילי,** דממעשר א' יש לו רשות להשתמש בו לצורך כל מצוה, ואפילו לצורך מצוות של עצמו ושל בני ביתו. כגון לקנות ספרים ללמוד בהם, וכדמצינו במעשר שני שהיה נאכל בירושלים לו ולבני ביתו. ומהמעשר האחר יתן רק לצדקה לעניים, וכדמצינו במעשר ראשון שהיה לכהנים וללויים וכן מעשר עני שהיה לעניים.

ה) תוס' ד"ה בר שית, היינו בר שית וכו'. **בשיטה מקובצת** כתב **דתלמידי רבינו יונה** תירצו, דהכא מיירי בתחילת השנה השישית, ובאבות מיירי בסוף השנה החמישית. **והריטב"א** תירץ, דלעולם הכא איירינן בסוף השנה השישית, ובאבות מיירי באביו שמלמדו תורה מהיותו בן חמש, והכא מיירי להכניסו למלמד תינוקות בבית רבן דדוקא מבן שש.

ו) גמ', הבעל מוציא מיד הלקוחות. כתב **הרי"ף** (יח: מדפי הרי"ף), דמוציא בלא דמים, אבל אם הדמים שנתן הלוקח לאשה קיימים, יחזירם ללוקח ולא יכול לומר דאולי מציאה הם. וכן כתב **הרא"ש** (סימן יז), דאם אנו מוצאים מעות אצלה, אנו תולין דהן דמי המכר.

ז) גמ', שם. הסתפק **הרמב"ן,** במכרה נכסים וקבלה עליה אחריות, ואחר כך נפלו לה נכסים, אי אמרינן כיון דהבעל לא זכה בהם אלא בשעת נפילה, ובאותה שעה כבר היו משועבדים ללוקח, הוי כלוה ולוה ואחר כך קנה, דקיימא לן **בבבא בתרא** (קנז:) דחולקין. או דנימא דידו עדיפא מידה וכשנפלו הנכסים היא לא זכתה בהם אלא הבעל, ואין על נכסים אלו אחריות ללוקח. ואף אי נימא דהיא זכתה בנכסים שנפלו והבעל זוכה מכחה, מכל מקום הבעל חשיב ללוקח, והקונה של הנכסים הראשונים חשיב למלוה, כיון דהוי אחריות, ובדאתו לוקח ומלוה בהדי הדדי הדין עם הלוקח.

ח) גמ', שם. דעת **הרמב"ם** (פכ"ד מאישות ה"ז), דהבעל מוציא את הפירות מיד, אבל את הגוף אינו מוציא אלא לאחר מיתתה, כיון דמחיים אין לו כלום. אמנם דעת **הרא"ש** (סימן י"ז), דאף את הגוף הוא מוציא מיד. וכן כתב **הטור** (אבה"ע סימן צ'). והקשה **הפרישה** (שם אות ל"ד), הא כיון דבלאו הכי הבעל אוכל פירות, מאי נפקא מינה אם הוא מוציא את הקרקע או לא. ואין לומר דנפקא מינה לשטוח שם פירות ולדור שם, דודאי זה שייך לכולי עלמא לבעל, מדין פירות. ותירץ, דנפקא מינה לכתוב פרוזבול, דבעינן שיהיה קרקע למלוה או ללוה או לערב. אי נמי, לנפל הבית עליו ועל אשתו, דמי שאין הקרקע בחזקתו עליו להביא ראיה דהוא הזוכה. וכתב **הש"ך** (חו"מ סימן ק"ג סק"כ), דסברת הרא"ש, דכיון דכשמתה הוי לוקח למפרע, חשיב כלוקח מחיים. [ועדיין צריך ביאור איך מוציא מספק,

הדף היומי
מסכת כתובות דף נ
ד ניסן התשע"ה

הרי ייתכן שימות לפניה ואינו לוקח. (ש.ב.)]. אמנם **הקצות החושן** (סימן ק"ג ס"ק ט') כתב, דסברת הרא"ש דגדר תקנת אושא היתה דאלמו לשיעבודיה דבעל משום איבה, שיהא קנין הפירות שלו כקנין הגוף, ומשום הכי אין האשה יכולה למכור, וכדכתב **רש"י בבבא קמא** (פח:) **ד"ה באושא.** והוכיח כדבריו, דאם נאמר דהוא כלוקח ראשון ממש, אמאי למאן דאית ליה תקנת אושא אין העבדים דנכסי מלוג יוצאין בשן ועין לאיש.

ט) גמ', ודמי ליה כמאן דמנחא ליה בכיסתיה. ביאר **המהר"ם שי"ף,** מדלא קאמר בקופסא אלא בכיסתיה, הכוונה כאילו עדיין לא נכנס לזכרונו ומניחו בכיס, דאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה, והיינו שממשיך לחזור עליו.

י) רש"י ד"ה לאינצויי, מי קרוב וקודם לנחלה. **הריטב"א בשם התוס'** הקשה לפירושו, אמאי נקט "בן" והרי אף כשיש בת והיא היורשת אין קטטה בין הקרובים. לכך פירש, דכשיש בנים לבניו הוא מניח את הירושה לבניו בשווה, אבל כשלאחד יש בן, ולאחד אין בן, והוא מרבה בירושה למי שיש לו בן, הרי הם באים לידי קטטה. עוד פירש, דשלום לדייני ישראל דלא יהיה להם מריבה עם הצדוקים, שאומרים דבת יורשת עם בת הבן, מקל וחומר מבת הבן דיורשת. וכשיש בן לבן כולי עלמא מודים דבת לא יורשת עם בן הבן. [אמנם קושייתו צריכה עיון, דהרי גם לפי מה שדרש של ר' יהושע בן לוי דכיון דבנים לבניך שלום על ישראל, דלא אתי לידי יבום וחליצה. יש להקשות, דגם כשיש בת לא אתי לידי יבום וחליצה. ולכאורה נראה, דאין כוונת הגמ' דווקא לבן, אלא לזרע, בין בן בין בת. (ח.ו.)]

יא) [גמ', וצדקתו עומדת לעד וכו'. לכאורה יש לבאר, הא דלעיל מיניה נאמר בקרא, "עושה צדקה בכל עת" והכא נאמר "צדקתו עומדת לעד". משום, דלעיל במגדל יתום או זן בניו ובנותיו כל שעה ושעה איירי, ומשום הכי הוי בכל שעה צדקה חדשה. אבל הלומד תורה ומלמדה, דוקא בשעה שמלמדה עושה הדבר, וכן המשאיל ספרים, מיד כשהשאיל זכה חבירו בזכות ההשתמשות, ושוב בדידיה משתמש. אלא דמכל מקום צדקתו עומדת לעד, כיון דעל ידו למד חבירו תורה, קיימים פירות צדקתו. (ש.ב.)].

דף נ ע"ב

יב) גמ', כשם שאין הבנים יורשין אלא מן הקרקע וכו'. פסק **השולחן ערוך** (אבה"ע סימן קי"א סי"ד), דכתובת בנין דכרין גובין אף ממטלטלין, כיון דנהגו לכתוב בכתובה מטלטלין אגב מקרקעי, ותנאי כתובה ככתובה. וכן לענין מזון הבנות כתב **הרמ"א** (אבה"ע סימן קי"ב סי"ב), דמטלטלין כמקרקעי, כיון דכותבים בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי. והקשו **הבית מאיר** (שם) **ובחידושי הגרע"א,** הא כיון דאינו מחוייב לתנאי הכתובה ממטלטלי אלא ממקרקעי, היאך יכול לחייב עצמו לתנאי כתובה ממטלטלי, כיון דהוי לדבר שלא בא לעולם. ותירץ הגרע"א, דכיון דאמקרקעי חל שיעבוד, אף דהוי לדבר שלא בא לעולם, ומשום דהוי תנאי בית דין. יכול לשעבד מעצמו אף את המטלטלין, דאלים שיעבודא. וכדמצינו חילוק זה, דאף דאינו יכול להקנות לדבר שלא בא לעולם, מכל מקום יכול להקנות דבר שלא בא לעולם. דכיון דיש לו חיוב בנכסים שנמצאים אצלו, אלים שיעבודא ויכול להתחייב אף דבר שלא בא לעולם, והוא הדין בנידון דידן. וכתב דעדיין צריך תלמוד. **ובשיעורי רבנו אבי עזרי** (וכן **באבי עזרי** ארמב"ם פט"ז מאישות ה"ז) תירץ, על פי מה שיסד **האור שמח** (פי"ט מאישות הי"ב) בדעת **הרמב"ם,** דחיוב מזון הבנות הוא מכלל חיובו לאשה, ולא לבנות. דהיינו דמחויב ליתן מזונות לבנותיה כמו שמחויב לה, ומשום הכי דעת הרמב"ם דמהני מחילתה. וכתב האבי עזרי, דהא דפרכינן **בבבא בתרא** (קלא.) דחשיב דבר שלא בא לעולם, אף דהאשה בעולם. צריך לומר דלא פריך אלא על כתובת בנין דכרין, דהך חיוב אינו לאשה אלא לבנים [וכן כתב **באור שמח** שם]. אבל אמזון הבנות באמת לא קשיא, ולא בעינן לאתויי להא תנאי בית דין. ולפי זה אתי שפיר, דמצי לשעבד בפירוש מטלטלין למזון הבנות, דהך חיוב מהני גם בלא תנאי בית דין. [והכי נמי אתי שפיר מה דכתבו **התוס' (לקמן** נא.) **ד"ה מקרקעי,** דלאחר תקנת הגאונים הבנות ניזונות גם ממטלטלין. ועיין מה שכתבנו שם אות ג].

יג) רש"י ד"ה דלמא, דתנן ר' שמעון אומר וכו'. כתב **השיטה מקובצת,** דאף רבנן מודים לרבי שמעון דבעינן שיעור שתי הכתובות, דוקא ממקרקעי. ולא פליגי אלא במותר דינר. דלרבי שמעון דוקא ממקרקעי, ולרבנן אין צריך. והא דפירש רש"י כרבי שמעון, הוא הדין דמצי לפרש כרבנן, אלא דלישנא דרב המנונא "שאין הבנים יורשים" משמע ירושה דאורייתא, ולכך נקט כרבי שמעון דאף המותר דינר הוי ממקרקעי. ועיין **בחידושי הגרע"א** שהקשה כן ונשאר בצריך עיון.

יד) תוס' ד"ה ומאי, פר"ח וכו' לא ליפות כח הבת. אמנם **הריטב"א** פירש בשם **רש"י,** דשמין באב אף להוסיף על העישור נכסים, דלשון מעילוייא דאב משמע אף להוסיף. ואף אם נפרש לשון עילוייא לגבות אף ממטלטלין, מכל מקום האי נמי חשיב לתוספת על העישור נכסים, כיון דמדין עישור נכסים אין לה לגבות ממטלטלין אלא ממקרקעי. [ואף דדברי רש"י אלו לא נמצאו לפנינו מפורש, מכל מקום כן נראה לדייק מדבריו **בד"ה וכדשמואל,** דכתב, כיון דאומד דעתו שיימינן, מקרקעי ומטלטלי שוים בכך. דמשמע דלא שמין שדעתו ממטלטלין, אלא דאין סיבה לגבות דוקא מקרקע. וכן כתב **רש"י** להדיא **לקמן** (סח.) **ד"ה ינתן.** אמנם לשון התוס', שכתבו, דמעילוייא דאב קאי על המטלטלין. משמע דשמין שדעתו ליתן אף ממטלטלין. וכן כתבו **התוס' לקמן** (נא.) **ד"ה ממקרקעי** דבעינן לאמוד דדעתו אף ממטלטלין. (ש.ב.) ועיין מה שהכריחם שם לומר כן, ולשיטת רש"י בעינן ליישב קושייתם באופן אחר. (א.ב.)]

טו) בא"ד, דהא חשיב בהניזקין וכו'. כתב **המהר"ם שי"ף** בשם **הרא"ש** (סימן י"ב), דליכא ראיה מהתם כיון דדין רפואה בכלל מזונות אינו אלא באשתו או בבתו דחייב להם משום תנאי כתובה, אבל בפסק לזון אדם אחר אין רפואה בכלל מזונות.

טז) גמ', תא שמע בידיה דרבי בנאי וכו'. הקשה **הפני יהושע,** איך מוכח מרבי בנאי דבנות ניזונות ממטלטלין, הא התם היתומים לא היו מוחזקים בנכסים ובהא כולי עלמא מודים דהבת ניזונת, וכן תנן **לקמן** (פד.) גבי מי שמת והיה לו מלוה או פקדון ביד אחר. ותירץ, דצריך לומר דקים ליה לגמ' דהמטלטלים היו אצל רבי בנאי בתורת אפוטרופוס של יתומים וכיד

יתומים דמי, ולא בתורת פקדון.

יז) תוס' ד"ה ואמר ליה זיל זון, בתוה"ד, משום דלא ניחא ליה למימר שיחלוק רב על המשנה. אמנם **השיטה מקובצת** ביאר באופן אחר, דלא דמי למתניתין, כיון דלא מדמי מתניתין מזון הבנות לכתובת בנין דכרין אלא לענין דגובין לאחר מותה, אבל לענין מטלטלין יש לחלק, דכתובת בנין דכרין גבי דווקא ממקרקעי, משום דהוי במקום הכתובה דנגבית ממקרקעי. אבל מזונות גובין אף ממטלטלין. והספק בגמ' בדברי רב אי זנין ממטלטלין, היינו על מנת להקשות על רב המנונא מדברי רב דהוא אמורא חשוב, וכן הקשו לרב המנונא מדברי שמואל דהוא אמורא חשוב.

יח) גמ', אלא מידת רחמנות. פירש **המהרש"ל** שהיה כופה בדברים.

דף נא ע"א

א) תוס' ד"ה סוף סוף, אע"ג דפלוגתא דר"מ ורבנן היא וכו'. **הרשב"א** תירץ, דהתם לרבנן לאו כבצורות, משום דלא מסר לו כדי לבוצרם, אלא להשאירם מחוברים לקרקע. והא דמכר השדה, מכר התבואה הראויה להיקצר. ולא אמרינן כקצורות דמיין, משום דאמדינן, דכיון דהיא מחוברת לקרקע הוה ליה לשיירה בפירוש. והא דבעל חוב גובה מפירות מחוברים העומדים להיתלש, משום דהקרקע בחזקת הבעל חוב, וכל זמן שהלוקח לא תלש את הפירות לא זכה בהם. **והריטב"א** תירץ, דהכא מיירי בעומדין לתלישה ואינם צריכים לקרקע כלל. דבהא אף רבנן מודו דכבצורות דמיין. והא דאמר ליה דצריכא לדיקלא קאמינא היינו אליבא דרבנן, ומיירי בראויין להלקט, אבל אם ישאירם ישביחו יותר.

ב) גמ', ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה. השיטה מקובצת לא גרס כאן "בין לכתובה". והקשה, אמאי להלן בסוגיא איתא בין לכתובה והכא ליתא. ואי משום דהכא מיירי במזוני, ולא בעי לאתויי אלא מאי דאיצטריך לקושיא. לא הוה ליה לאתויי אלא "בין למזוני" ולמה ליה לאתויי "בין לפרנסה". ותירץ, דלעולם לא בעי לאתויי אלא מאי דצריך לקושיא, ופרנסה דנקט לאו היינו נדוניא, אלא כסות ולבוש דהוי כמזוני. ולהלן נקט לכולהו, והתם פרנסה פירושו נדוניא. וכן דקדק מ**רש"י ד"ה לפרנסה,** דדוקא בסוף הסוגיא פירש דפרנסה היינו נדוניא, משמע דכאן פרנסה אינו נדוניא אלא כסות ולבוש.

ג) תוס' ד"ה ממקרקעי, בתוה"ד, ופרנסה נמי אנן סהדי וכו'. אמנם **בהגהות הרא"ש** (סימן יט) כתב בשם המרדכי **דדעת הראבי"ה הרי"ף והרמב"ם,** [והוא בפ"כ מאישות ה"ה) דכל תנאי כתובה גובין ממטלטלין ככתובה, מלבד לפרנסה דדינה בקרקע. וכתובת בנין דכרין, דעת **הרמב"ם** (פט"ז מאישות ה"ז) דגובין רק ממקרקעי. אמנם **התוס' לקמן** (נב:) **ד"ה ותגבה** כתבו, דגובין אף ממטלטלין. **והר"ן** (יח: מדפי הרי"ף) כתב בשם מקצת מהגאונים, דבזמן הזה אין כתובת בנין דכרין כלל, כיון דהטעם שתקנוה, כדי שיתן אדם לבתו כבנו, וכיון דבזמן הזה נותנים יותר מדאי, אין צורך בזה. ועיין **לעיל** דף נ: אות יב.

ד) מתני', כתב לה שדה שוה מנה וכו'. כתב **הריטב"א,** דקא משמע לן, דאף דאין אונאה לקרקעות, מיחשב דשווה רק מנה וחייב להשלים. אבל בכתב לה מאתיים ויחד לה קרקע שווה מנה באפותיקי מפורש, יש אומרים דחשיב הקרקע למאתיים, אלא אם כן נותן לה דמים, דחייב מאתיים. והקשה, דמאי שנא מכתב לה מאתיים וכתבה לו התקבלתי, דאסור לעשות כן לרבי מאיר.

ה) מתני', אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי. כתב **השיטה מקובצת** בשם **הראב"ד,** דהיינו דוקא באינה מוטלת במיטה, אבל במוטלת במיטה אינו רשאי, וכדתניא **בספרי** (תצא, סימן רי"ד) "ושלחתה לנפשה" (דברים כ"א, י"ד), מלמד שאם היתה חולה ממתין לה שתתרפא, וקל וחומר לבת ישראל. וכתב **הריטב"א,** דבאלמנה אין היורשים יכולים לומר הרי כתובתך ותרפאי את עצמך, כיון דרפואה מדין מזונות, ובדין המזונות אינם יכולים לומר טלי כתובתך ותזוני את עצמך.

ו) רש"י ד"ה והיא, בסוה"ד, קא סלקא דעתך ואפילו מחלה. **הרמב"ן** הקשה, דלא משמע כן. ולכך פירש, דלדעת רבי יהודה מסתבר, דבלא כתב לה כתובה יש לה כתובה מנה. דאין לכופו אלא לפחות שבכתובות, דהרי לרבי יהודה אפשר שיכתוב לה מאתיים, ותכתוב לו התקבלתי מנה. ומשום הכי אוקמינן כרבי מאיר. והקשה **הרשב"א,** דלא כתב כתובה מיגרע גרע ממחלה בפירוש כל המאתיים, דכופין אותו ליתן מאתיים, ואין אומרים יכתוב הוא מאתיים, ותמחול היא מנה. עוד הקשה, הא ר' יהודה דינא קתני, דכותבת תנאה קיים, ומוחלת אין תנאה קיים. והלכך אם אתה אומר כאן דמחילתה מחילה, דנעשה כאלו כתב לה, ולאחר מיכן מחלה, שהרי לא כתב לה מנה ועשה שלא כרצון חכמים. ואם אין מחילתה מחילה למה נכוף אותה לכתוב לו התקבלתי. ועל כן ביאר, דהכא הוה סלקא דעתין, דלר' יהודה כותבת לו לאו דוקא, והוא הדין למוחלת. והלכך רואים את זו כאלו יש לה כתובה של מאתים דמסתמא הכי אית לה מתנאי בית דין, וכיון שלא חששה לכתוב הרי זו כאלו מחלה וויתרה על מקצת כתובתה ולא תגבה אלא מנה. ותירצה הגמ', דכותבת לרבי יהודה דוקא אבל מחלה לא, והלכך אפילו כשתמצא לומר שהיא כמוחלת, גובה מאתים, דתנאה דעל פה, וכל שכן דסתם, בטל.

ז) גמ', אתאן לר"י דאמר אחריות טעות סופר הוא וכו'. הקשה **הרמב"ן,** הא רבי יהודה מיירי בכל השטרות, ובמתניתין תנן, "מפני שהוא תנאי בית דין". ומשמע דהוא דין בכתובה בלבד. ועוד, דשמעון בן שטח תיקן דכל נכסין אחראין לכתובתה, ואם כן אף רבי מאיר מודה דכתובה שאני משאר שטרי. ועוד, אמאי נקטו במתניתין כתב לה שדה שוה מנה. ותירץ, דהא דנקטו במתניתין תנאי בית דין אינו משום האחריות, אלא לומר, דאף דכתב לה שדה שוה מנה לא קבלה כתובתה, כיון דתנאי בית דין דכתובתה מאתיים. וכיון דיש לה מאתיים, משום הכי כל נכסיו אחראין לכתובתה. ולא קשיא משמעון בן שטח, דהוא תיקן לכתוב בכתובה דכל נכסיו אחראין. ואם לא כתב הווי ככל השטרות, ותלי בפלוגתא, אי אחריות טעות סופר. ואין להקשות לרבי יהודה דבכל השטרות אמרינן דאחריות טעות סופר, אמאי איצטריך לתקנת שמעון בן שטח, דאיצטריך כדי שלא ייחד לה כלי ותהא קלה בעיניו להוציאה.

הדף היומי
מסכת כתובות דף נא – דף נב
ה ניסן – ו ניסן התשע"ה

דף נא ע"ב

ח) תוס' ד"ה חמשה, בתוה"ד, תנא ושייר וכו' אין מוציאין למזון האשה והבנות וכו'. אמנם **הריטב"א** כתב, דנקטו חמישה גובין מן המחוררין אף על פי שהן כתובין בשטר, ואתי שפיר דלא נקטו מלוה על פה ומזון האשה והבנות, כיון דאינם כתובין בשטר.

ט) תוס' ד"ה אונס, בתוה"ד, משמע ליה דמדאורייתא קאמר. אבל **הריטב"א** הוכיח מלישנא ד"חיישינן שמא וכו'" דמדרבנן הוא דאסורה, והא דאמרו בגמ' אונס דשריא רחמנא, היינו דלהלכה למעשה היכי משכחת לה, כיון דקיימא לן דאפילו מדרבנן אונס שרי.

י) בא"ד, שם. **הפני יהושע** הקשה, אמאי מדאורייתא אסורה היא מספק, הא יש לה חזקה דכשרה, וחזקה דמותרת לבעלה, ומספק נוקי לה אחזקתה. ותירץ, דאין מעמידין על החזקה כיון דרוב הנשים שנאנסות, סופן ברצון, דיצר אלבשה ונהנות מהעבירה. **וההפלאה** תירץ, דאבוה דשמואל סובר כאביי **בפסחים** (כה:), דלא אפשר וקמכוין שרי לרבי יהודה. וכיון דנאנסה, אף דלבסוף נתרצית ליכא איסורא. וכיון דמן הדין שריא חיישינן שנתרצית. ומה שנאסרת לבעלה, אף שלא עברה על איסור. היינו משום דמכל מקום מעלה בו, וכדמצינו בזינתה בשוגג, ואומרת מותר דאסורה לבעלה.

יא) גמ', מ"ט יצר אלבשה. הקשה **הפני יהושע, מהא** דאיתא **בכריתות** (י:) דלרבי אלעזר הבועל חייב על כל כח וכח, ולא אמרינן יצר אלבשיה. ותירץ, דהתם הוא פשע, שגרם להלביש יצר על עצמו, ולכך לית ביה פטורא דאונס דיצר. אבל היא יצר אלבשה באונס. ולפי זה ביאר שיטת **רבינו שמחה** (שהובא בשולחן ערוך אבה"ע סימן קע"ח סעיף ג') דאשה שהתיחדה מרצונה עם פרוצים אסורה, אפילו אמרה נאנסתי. והוא משום דחיישינן דתחילתה באונס וסופה ברצון, ולא מהני לה היתר דיצר אלבשה. **וההפלאה** תירץ, דהא דאמר רבא אמרינן דיצר אלבשה ולא מרצונה, היינו משום דאית לה חזקת כשרות דידה, דראינו שהיתה אנוסה מתחלה. אבל **בכריתות** (שם), דליכא חזקה דכשרות, לא אמרינן יצר אלבשיה, אלא כמו שבתחלה היה מרצונו כמו כן בסופו. וכן בהתיחדה מרצונה עם פרוצים דאבד לה חזקת כשרותה, חיישינן דהוי מרצון ממש. והקשה **הגרע"א** (בהגהות על ההפלאה הובא בחידושי רעק"א מהדורא חדשה) **דרבנו שמחה** דלעיל דאסר, היינו אף בדליכא עדי יחוד. אלא דהיא אמרה דהתיחדה עמהם ונאנסה. ואמאי אינה נאמנת לומר דיצר אלבשה במיגו דלא התיחדה, ולתירוץ **הפני יהושע** אתי שפיר, כיון דסבירא ליה דרוב נאנסות סופן לרצון, אינה נאמנת במיגו.

יב) גמ', והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א,** מנלן דאונס שריא דלמא הא דדרשינן דנתפשה מותרת, אתיא לעד אחד בקינוי וסתירה. דמ"עד אין בה" ילפינן דעד אחד נאמן דנטמאה אם היה קינוי וסתירה, ומ"היא לא נתפשה" ילפינן, דבאונס אין העד נאמן. אבל אם יש ב' עדים לאונס מנלן דאינה אסורה. ותירץ, דמדדייקינן לרבא מ"והיא", דיש אחרת דאף דלא נתפשה מותרת, משמע, דבנתפשה לעולם מותרת אף דיש ב' עדים. אך הקשה דלאבוה דשמואל דלא סבר דרשא זו, דהא אוסר בתחלתו באונס וסופו ברצון. יקשה, מנלן לדינא דאונס שריא לבעלה, דלמא אתי דוקא למילף דאין העד נאמן על זה. ותירץ, דאם אונס בב' עדים אסורה, אף בעד אחד באונס יש לאסור במיגו שיאמר דנבעלה מרצון. אי נמי, דאבוה דשמואל סובר כהברייתא דדייקי מ"והיא", דאשת כהן אסורה אף באונס. ומשמע דהדין ד"נתפשה מותרת" היינו בכל אונס.

יג) גמ', לא קשיא הא במלכות אחשורוש הא במלכות בן נצר. פירש **רש"י ד"ה במלכות,** דיודעת שלא ישאנה. והקשה **הרמב"ן,** דלפי זה אמאי אסתר היתה מותרת למרדכי, הא הושם כתר מלכות בראשה ולא שייך לומר דיודעת שלא ישאנה. אמנם **התוס' ד"ה אסורה** כתבו דלא קשיא, משום דאסתרהיתה צדקת גמורה. עוד הקשה, כיון דנאנסה לא מסתבר לחוש שנתרצית לבן נצר כל זמן שאין לכך מעשה מוכיח. ופירש בשם **רבינו חננאל,** דשבויות דאחשורוש מותרות, כיון דאף דיצווחו לא ינצלו ולכך שתקו. אבל שבויות דבן נצר אם היו צווחות הוו אתו אינשי למהדר להו, והיו מניחים להם ולא הורגים אותן, כיון דהיה מלך וחשש למלכותו. מה שאין כן בסתם ליסטים, דאם היתה צווחת היה הורגה, והא דלא צווחה זהו מחמת יראה ולכך מותרת. עוד תירץ **הרמב"ן,** דבן נצר לא ניחא ליה בנשואות, ואם היתה אומרת דנשואה היא היו עוזבים אותה. וכיון דלא אמרה דהיא נשואה לא הוי אונס. וכיון דאסורה לבעלה, אינו חייב לפדותה, דלא קרינן בה "ואהדרינך לי לאינתו".

דף נב ע"א

א) תוס' ד"ה ממזרת, בסוה"ד, אם כן היתה נשכרת וכל הנשים היו רוצות בכך. ביאר **המהרש"א,** דאם זו האשה תוכל לומר כן בלא נשבית נמצא חוטא נשכר. והקשה **הפנ"י,** דאין זה חוטא נשכר, כיון דמן הדין הפירות שלה, והבעל אכל הפירות שלא כדין. עוד הקשה, **דתוס' לעיל** (מז:) **ד"ה זימנין,** כתבו בחד תירוצא, דאינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות, כדי שלא תטמע בין העכו"ם. וכיון דהכא אינו חייב לפדותה אין דינה כשאר הנשים, והפירות שייכים לה. ותירץ, דצ"ל דהכא סברו התוס' כהנך טעמים **דלעיל** (שם), דאינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות, כדי שלא להפקיע תקנת חכמים. או משום דידו כידה, וזוכה בגוף הקרקע. ולכך לא רצו חכמים להפקיע ממנה תקנת פירות כיון דשאר תנאי כתובה מדידיה לדידה קיימים, הוא הדין פירות מדידה לדידיה.

ב) רש"י ד"ה הכא במאי עסקינן, בתוה"ד, אי נמי בכהנת ע"י נדר, דכולי עלמא אי כאביי אי כרבא. הקשה **הריטב"א,** כיון דרבי אליעזר מודה לרבא, דבמדיר אשת כהן אינו חייב לפדותה. אמאי באשת ישראל שנדרה והוא קיים לה, חשבינן נותן אצבע בן שיניה וחייב לפדותה. הרי מדיר אשת כהן אין לך נותן אצבע בין שיניה גדול מזה, ומכל מקום אינו חייב לפדותה. ותירץ, דדוקא באשת ישראל אמרינן הוא נתן אצבע בן שיניה, כיון דבכך אסרה עליו ומבטל התנאי כתובה. אבל באשת כהן דבלאו הכי לא היתה ראויה לו משום איסור שביה, ולא חשיב שביטל לתנאי כתובה. לא חשיב לנותן אצבע בין שיניה. והביא **דיש מפרשים** דלא כרש"י, דדוקא באלמנה לכהן גדול לכולי עלמא, או כאביי או כרבא, ופליגי בנדרה איהי וקיים לה

הוא, בין באשת ישראל ובין באשת כהן. **והמהרש"א** כתב, דיש להגיה ברש"י אי נמי בכהנת "שלא" על ידי נדר וכו'.

ג) גמ', נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה. כתב **הרא"ש** (סימן כב), דלפיכך אין הם אוכלים פירות כיון דתקנו פירות תחת פרקונה. **ותלמידי רבינו יונה** (בשיטה מקובצת) גרסי אין היבמין חייבין לפדותה. ואשמועינן, דאף דזקוקה ליבם אינם חייבים לפדותה. וכתב **הרא"ש** (שם), דהיבמין אינם אוכלים מנכסים שנפלו לה לאחר מיתת הבעל, כיון דאינם חייבים לפדותה, ומכל מקום מנכסים שנפלו לה קודם מיתת הבעל, אוכלים פירות אף דאינם חייבים לפדותה.

ד) גמ', שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו. כתב **המהר"ם שי"ף,** דלפי זה, באשת כהן דאני קורא בה ואהדרינך למדינתך אף ביתומים, חייבים הם לפדותה. ואין לומר דאין אני קורא ביתומים ואהדרינך הוא בעצמו כיון דאינו קיים. דאם כן, אף באשת ישראל הוה ליה למימר משום דאין אני קורא בה ואפרקינך הוא בעצמו. והסיק, דאף באשת כהן אינם חייבים לפדותה, כיון דהלכה כרבא, דתנאי דישראל וכהן שוין, אלא דבכהן איכא תנאי נוסף שאף שתאסר עליו יחזירנה למדינתה. וכדכתב **רש"י ד"ה רבא.**

ה) תוס' ד"ה והיו, בתוה"ד, תפשוט מהא דמשום דוחקא דציבורא. הקשה **המהרש"א,** אמאי לא הקשו התוס' דתפשוט מרבן גמליאל, דהטעם משום דלא ליגרו בהו טפי. ותירץ, דהתם לא מספקינן אלא אליבא דרבנן דפליגי על רבן שמעון בן גמליאל. [ועיין **לקמן** אות ז'].

ו) תוס' ד"ה רצה, בתוה"ד, דפירות ופרקון מצויין יותר מכתובה וקבורה. כתב **המהרש"א,** דאף **לרש"י לעיל** (מז:) **ד"ה ואיפוך,** דפירש, דפירות ופרקון אינם מצויים, מכל מקום יש להקשות איפוך דפרקונה תחת קבורתה. וצריך לתרץ, דביחס למזונות ומעשה ידיה, מיחשיב פירות ופרקון אינם מצויים. ומכל מקום פירות ופרקון מצויים יותר מכתובה וקבורה. אמנם **בחידושי הגרע"א** כתב, דלרש"י, דלא מקשינן בגמ' איפוך דיהא פרקונה תחת כתובתה, אין להקשות כן מסברא, כיון דיותר מסתבר לתקן כתובתה תחת קבורתה, דתרוויהו באים בבת אחת וזוכים זה מזה ושייכים אחד לשני.

דף נב ע"ב

ז) תוס' ד"ה אין, ארישא קאי. כתב **השיטה מקובצת,** דאין לפרש דרבן שמעון בן גמליאל פליג אסיפא, דמכאן ואילך רצה פודה, ולרבן שמעון בן גמליאל אף ברצה אינו פודה. דהא **בגיטין** (מה:) מספקינן בהא, ולא פשטו מרבן שמעון בן גמליאל דהטעם דאין פודין את השבויים יותר מכדי דמיהן, כי היכי דלא ליגרו בה טפי. וכן לא משמע, דלרבנן הטעם דאין פודין יותר מכדי דמיהם, משום דוחקא דציבורא, וטעמא דרבן שמעון בן גמליאל, כי היכי דלא ליגרו בהו טפי. **ובגיטין** (שם) מספקינן אי הלכה כרבנן או כרבן שמעון בן גמליאל. אלא רבן שמעון בן גמליאל פליג על הרישא, דלרבנן פודים עד כדי עשרה בדמיהן. ורבן שמעון בן גמליאל מצי סבר דהטעם משום דוחקא דציבורא, וחששו אף לדוחק של הבעל, אבל אם הוא רוצה לפדות ביוקר יכול.

ח) גמ', רפואה שיש לה קצבה נתרפאת מכתובתה, שאין לה קצבה הרי היא כמזונות. דעת **בעל העיטור,** דדין אשת איש כאלמנה דברפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה. אבל **הר"ן** (יט. בדפי הרי"ף) כתב, דהיינו דוקא באלמנה, אבל באשת איש אף רפואה שיש לה קצבה בעלה חייב לה. וכן כתב **הרא"ש** (סימן כג), ומשום דהוי כפרקונה. וכתב **בחידושי הגרע"א,** דלפי זה איכא נפקא מינה בין רבנן לרבן שמעון בן גמליאל, באשה שאמרה איני ניזונת ואיני עושה. דלרבנן דרפואה בכלל מזונות פטור מרפואתה. ולרבן שמעון בן גמליאל דרפואה מדין פרקונה, חייב ברפואתה. ועוד נפקא מינה, בפדה אותה פעם אחת, או שריפא אותה פעם אחת רפואה שיש לה קצבה. דלרבנן חייב עדיין ברפואתה ולרבן שמעון בן גמליאל פטור. [ולכאורה נראה דאף בגוונא דמתניתין בלקתה ואמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה, איכא נפקא מינה. דהא דרשאי היינו דוקא לרבנן דרפואה כמזונות, או לרבן שמעון בן גמליאל ברפואה שאין לה קצבה דהוי כמזונות. אבל ברפואה שיש לה קצבה אליבא דרבן שמעון בן גמליאל, דרפואה מדין פרקונה, אינו רשאי. דכיון דבנשבית אינו יכול לומר כך, אף בלקתה כן. (א.ב.)].

ט) גמ', עשו הקזת דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה. פירש **השיטה מקובצת,** דטעם דבית דין דארץ ישראל, משום שפעמים שאין מקיזין מצויין כל כך, ונוטלין יותר ממה שהיו רגילין. ובשם **תלמידי רבינו יונה** פירש, דבארץ ישראל היה מנהגם להקיז תמיד, ולפיכך עשו ההקזה כמו המזונות והיתומים יהיו חייבים לפרוע ההקזה כמו המזונות, אבל במקומות אחרים שאינם מקיזים תדיר כל כך אלא פעמים שלש בשנה, כבר ידוע כמה יגיע ההוצאה ודיינינן לה כרפואה שיש לה קצבה. [ועיין **בשבת** (קכט:) דמקיזין אחת לל' יום ובין הפרקים ימעט וכו'. (א.ב.)].

י) מתני', את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי. כתב **הריטב"א** בשם **התוספות,** דמיתזנא פירושו מזונות ממש, ואין בכללו כסות וכלים, וכן בבנן נוקבן. והקשה בשם **הרמב"ן,** דכיון דקיימא לן דאף כרים וכסתות נותנים לה, ואף רפואה בכלל מזונות, כל שכן מלבושים. וכתב דהגירסא **בירושלמי** (פי"ב ה"א) אינון יתבין בביתי ומתכסיין בכסותי. ופירש, דפעמים בכלל מזונות יש אף כסות וכלים ולפעמים מזונות ממש.

יא) מתני', לפיכך אם רצו יורשין וכו'. השיטה מקובצת הביא, דהקשו **תלמידי רבינו יונה,** אמאי איצטריך למתני שנותנין לה כתובתה ונפטרין מן המזונות. פשיטא, כיון דלהדיא התנו, התנאי קיים בכל מקום שבעולם. ותירצו, דקא משמע לן, דכיון שמנהגם ביהודה היה לכתוב להאי תנאי להדיא, אף על פי שלא כתב כמי שכתב דמי, אבל בגליל שלא היה מנהגם לכתוב, אם לא כתב אין היורשין יכולין לפוטרה. ובזה נחלקו רב ושמואל, דרב אמר הלכה כאנשי גליל, שאין התנאי מועיל אלא כשנכתב בפירוש, אבל מסתמא אין היורשין יכולין לפוטרה.

דף נג ע"א

א) גמ', האי נמי תקנתא דרבנן הוא. כתב **המהרש"א,** דאף על גב דהגמ' **לעיל** (נב:) ילפה לדינא דמתן אדם לבתו כדי להשיאה, מדכתיב "וְאֶת

הדף היומי
מסכת כתובות דף נג
ז ניסן התשע"ה

בְּנוֹתֵיכֶם תִּנּוּ לַאֲנָשִׁים". היינו אסמכתא למה שתקנו חכמים, דמה שיתן האדם לבתו להשיאה, לא מיקרי מעביר נחלה. אמנם **המצפה איתן** ביאר, דאף דינא דאורייתא, אי אינו מפורש בתורה, שפיר שייך לכנותו תקנתא דרבנן, דחכמים דרשו והתקינו, וכדאיתא **במנחות** (סח.) מאי התקין דרש והתקין.

ב) גמ', לא תיהוי בעבורי אחסנתא. כתב **בהגהות היעב"ץ**, דהוא הדין להעביר לשאר יורשים איכא איסורא, ונקט בכהאי גוונא לאשמועינן דאפילו מברא בישא לברא טבא איכא איסורא. אי נמי, משום דהוה מילתא דשכיחא.

ג) גמ', מכרה כתובתה לבעלה. ביאר **הריטב"א**, דמוכרת כתובתה בטובת הנאה, דאי מוכרת בכל דמיה היינו נפרעת, ופשיטא דאין לה כתובת בנין דכרין.

ד) גמ', שם. הקשה **הריטב"א**, היאך יכולה להפסיד לבניה זכותם על ידי שמכרה כתובתה, הא כל זכותם היא לכשתמות בחיי בעלה דיפקע זכותה. ותירץ, דמכל מקום לא תקנו חכמים כתובת בנין דכרין אלא כשלא נפרעה. **והאור שמח** (אישות פ"יט ה"יב) ביאר בהבנת לשון **הראב"ד** שם. דכוחה למחול, משום דהפרעון ומחילה שוים, דמה שמוחלת הוי כאילו פרע לה כתובה. וכיון שנפרעה אין מה להנחיל להבנים יתר על חולקיהון דעם אחוהון, כיון דלא ירית לה הבעל כי מחלה, והבעל לא זכי בכתובה מדין ירושה, אלא כיון שמחלה לו מרצונה.

ה) רש"י ד"ה ותיבעי לך מוחלת, שהוא דבר המצוי וכו'. **השיטה מקובצת** ביאר כוונתו, דכיון דבמוחלת לא מטי לה הנאה, ואיכא למימר דבזה לא תפסיד לכתובת בנין דכרין, הוה ליה למינקט מוחלת בדווקא לאשמועינן דאפילו בהא מספקא לן דאפשר שתפסיד משום דסוף סוף פקעה זכותה בחייה. ובשלמא אי תרווייהו הוו מצויין בשוה ליכא לאקשויי דליתני מוחלת, דאיכא למימר דחדא מינייהו נקט. אבל השתא דהוה דבר המצוי טפי, שפיר הוה ליה למיתני בגוונא דרבותא טפי כדי דלא נטעה. ומדלא נקט מוחלת, על כרחך סבירא ליה, דכיון דלא מטי לה הנאה לא תפסיד, וליכא למיבעיא בה. ורב יימר קאמר לרבא, דאדרבה משום דמטא הנאה לידה, סברא הוא דלא תפסיד, דזוזי אנסוה. מה שאין כן מוחלת, דלא מטא הנאה לידה, ומיהו בתרווייהו מיבעיא ליה.

ו) בא"ד, שם. **והריטב"א** הביא **דהרא"ה** פירש, דסלקא דעתין, דדווקא במוכרת מספקא ליה, אבל מוחלת דלא מטי הנאה לידה, פשיטא ליה דאינה מוחלת זכות בניה, כי אם זכות טובת הנאה שלה בלבד. ולהכי הקשה לו דתיבעי נמי במוחלת, דהא בלא דעבד לה נייח נפשה לא הייתה מוחלת, ושפיר מטי הנאה לידה. וקמהדר ליה רב יימר, דאדרבה פשיטא ליה דמוחלת אין לה כתובת בנין דכרין דאחולי אחילתיה, והוה כאומרת הריני כאילו התקבלתי.

ז) גמ', אמר רבא וכו', זוזי אנסוה. כתב **הריטב"א**, דיש ספרים דלא גרסו "זוזי אנסוה" דלא בעינן להאי טעמא, דהא אינה מוכרת בטובת הנאה אלא זכות אלמנות וגירושין, ואילו כתובת בנין דכרין אינו אלא כשתמות היא בחיי בעלה, ומשום הכי לא מכרה לה. אך כתב, **דרש"י בד"ה יש,** נשמר מזה, ופירש, דסלקא דעתין, דכיון דהוקל בעיניה למכור כתובתה יקנסוה רבנן דתפסיד כתובת בנין דכרין, ולהכי איצטריך לטעמא דזוזי אנסוה לאשמעינן דאינה מפסדת.

ח) גמ', מוחלת כתובתה. הקשו **הרמב"ן והרשב"א,** היאך מוחלת כתובתה לבעלה, הא קיימא לן כרבי מאיר דאמר **לקמן** (נז.) אסור לאדם שישהא עם אשתו בלא כתובה. ותירצו **הרי"ף** (בשו"ת ח"א סימן מ"ב) **והרא"ה,** דמיירי במחלה בשעת מיתה. **והרשב"א** תירץ בשם **הראב"ד,** דלא מחלה עיקר כתובתה, אלא תוספת כתובתה בלבד, והא דהפסידה נמי כתובת בנין דכרין, היינו משום דהנך נמי במקום תוספת ונדוניא הוו. [ועיין מה שכתבנו לעיל אות ד' **מהאור שמח** וצריך עיון להשוות דברי הראב"ד.] **והפני יהושע** כתב, דלולי דברי הראשונים היה נראה לו, דאפילו עיקר שיצטרך לכתוב לה כתובה אחרת, מכל מקום, כיון דבשעת המחילה נתבטל גם התנאי כתובה דבנין דיכרין, אף שכתב לה כתובה אחרת, אכתי אין כאן מקום לבנין דיכרין שירשו כתובה זו. דתנאי ב"ד לא שייך אלא בכתובה דשעת נישואין, כיון דבהאי שעתא שייך טעמא דהאי תנאי, ד"כדי שיכתוב אדם לבתו כבנו". כאן שכתב לה אחרת משום לתא דאיסורא מנא לן דתקנו. ונשאר בצריך עיון.

ט) רש"י ד"ה אין לה מזונות, באלמנותה, דתנאי כתובה ככתובה. דייק **הר"ן** (יט: בדפי הרי"ף) דבחייו יש לה מזונות, משום דחיוב מזונות בחייו אינו משום תנאי כתובה, אלא משום דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה **וכדלעיל** (מז:). אבל הביא **דמהרמב"ם** (פי"ז מאישות הי"ט) משמע, דהפסידה אפילו מזונות דבחיי הבעל. וביאר, דהרמב"ם לשיטתו (בפי"ב מאישות ה"ב) דחיוב מזונות הוא מדאורייתא ולא מתקנת חכמים, ולהכי כשמוחלת כתובתה הרי היא כאילו מוחלת על כל הזכויות שיש לה עליו.

י) גמ', משיב רעה תחת טובה וכו'. כתב **הריטב"א,** דלפיכך יש לה מזונות. אמנם **הר"ן** (יט: בדפי הרי"ף) הביא **דהרמב"ם** (פי"ז מאישות הי"ט) פסק, דאין לה מזונות. וביאר דטעמו, דרב חסדא לא פליג עליה בדינא.

יא) רש"י ד"ה ולא מיטמאה לו, אינה חייבת. וכן פירש **הריטב"א**. אבל **התוס' הרא"ש** פירש, דמיירי ברגל שהכל חייבין לטהר עצמן, כדאיתא **בראש השנה** (טז:), ומשום הכי אסורה ליטמא לו, דאף כל ישראל אסורים להטמא למת אם לא לקרובים.

דף נג ע"ב

יב) גמ', עד שתארס. כתב **הריטב"א,** דהלכתא כרב דקאי כרבנן. ומיהו בקטנה שקידשוה אמה ואחיה מודה דלא הפסידה מזונותיה, דרב לא אמר דבריו אלא בקידושי נערה שקדושיה קידושין גמורין, אבל בקידושי קטנה שיכולה למאן לא.

יג) גמ', ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות. פירשו **רש"י ותוס' ד"ה ארוסה,** דמיבעיא ליה, אי אית לה מזונות מן האחין וכפלוגתת רב ולוי. והקשה **הריטב"א,** דמהיכי תיתי שנפטור את האחין ממזונות על סמך שיתן לה הארוס מזונות שאין חייב בהן. ותו, הא אדרבה הארוס סומך עליהם שיתנו לה ולא תיתזיל, ואמאי ידאג למזונותיה. ואמנם הביא, **דהרי"ף** (כ.

מדפי הרי"ף) פירש, [**וכן פירש הרמב"ם** (פי"ט מאישות הט"ו)] דמיבעיא ליה, אם אית לה מזונות מן הארוס או לאו. וגרסו בגמ' "מסברא לית לה, כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל, ואמר ליה מסברא אית לה, כיון דלא שדי זוזי בכדי. ומיירי בארוסה שנתארמלה, ויש לה כתובה. ומבעיא אם יש לה מזונות מן היורשין משום תנאי כתובה או לא. ואף דתנן לקמן (צ"ז.) ארוסה לא תמכור אלא בב"ד, מפני שאין לה מזונות. התם איירי בגוונא שלא הגיע זמן בחיי ארוס, אבל הכא מיבעיא לן כשהגיע זמן בחיי ארוס והיתה אוכלת משלו ומת. ואמר ליה מסברא אית לה מזונות מיורשין, דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל אלמנתו, אחר שהגיע זמן בחייו, ונעשית כאשתו. אך הקשה הריטב"א, דהוה ליה לפרושי ארוסה שנתאלמנה אם יש לה מזונות, והביא דבירושלמי (פ"ה ה"ג) איתיה להאי דינא, ואמרינן בהדיא, הגיע זמן ומתו בעליהן אוכלות משלו. וכן הקשה **הרא"ש** (סימן כ"ו) ולכך כתב דהעיקר כפירוש רש"י.

יד) שם, הריטב"א פירש בשם **הנגיד**, דאיירינן בארוסה בחיי ארוס שלא הגיע זמן, ואליבא דרב דבאירוסין אין לה מזונות מן האחין, אם יש לה מזונות מן הארוס. ומבעיא כיון שאירוסין גרמו לה להפסידה מזונות, תהווי לה ממנו מזונות, דהא דתנינן **לקמן** (נ"ז.), דארוסה אין לה מזונות עד שהגיע זמן, היינו בגוונא שלא הפסידה מזונות באירוסין, שאירסה בחיי אביה, או לאחר מיתתו אבל לאחר שבגרה. או דילמא כל ארוסה אין לה מזונות קודם שהגיע זמן, ואהדר ליה דמסברא אית לה וכו',

טו) תוס' ד"ה אלמנה, דקסברי ארוסה יש לה מזונות. והקשה **הריטב"א**, דלא מסתברא למימר דרב ותנא קמא דברייתא דלעיל דאמרי ארוסה לית לה מזונות יפלגו אתנא דהכא. דאם כן הוה ליה לגמ' **לעיל** לאתויי הך ברייתא. ולכך הביא פירוש ר"ת והסכים עמו. [ודלא כהתוס' שדחו דבריו]. וכן פסק **הרמב"ם** (בפי"ט מאישות הט"ז) דאפילו בנתגרשה מן הנישואין חוזרת למזונות בית אביה.

טז) תוס' ד"ה אלמנה וכו' דקסבר ארוסה יש לה מזונות. הקשה **המהרש"א**, מנא להו לתוס' דאתי אליבא דלוי, הא איכא למימר דמה שפירש רש"י דיש לארוסה מזונות, היינו דוקא בנתאלמנה, אבל בלא נתאלמנה לית לה, וכשיטת רב דארוסה אין לה מזונות. ותירץ, דכיון דלרב אירוסין מפקעי מידי חיוב מזונות כמו נישואין, אם כן אף כשנתאלמה מן האירוסין לית לה מזונות, דאין סברא לחלק בין ארוסה לנתאלמנה.

יז) תוס' ד"ה בת יבמה, בתוה"ד, ויש מפרשים דאף בדאית לה וכו'. כתב **המהר"ם שי"ף**, דלפירוש זה בלית לה מראשון ודאי אית לה מזונות משני. משום דממה נפשך, אי תנאי כתובה ככתובה אית לה משני, ואי לאו ככתובה כל שכן שיש לה משני, [דהא כל הסברא דלא יהא לה משני הוא משום דכמו דכתובה אין לה אף תנאי דילה אין לה כפירוש **רש"י בד"ה כיון**]. וכן משמע **בהרא"ש** (סימן כח).

יח) בא"ד, וצריך עיון וכו'. **והריטב"א** הביא בשם **בעל העיטור**, [וכן כתב **הר"ן** (כ. מדפי הרי"ף) בשם **יש אומרים**], דודאי בבת יבמה איכא כתובת בנין דכרין ומטעם שכתבו התוס'.

דף נד ע"א

א) גמ', כיון דלית לה כתובה וכו'. כתב **הריטב"א**, דלא מיבעי ליה אלא כשהגיע זמן דהיא עצמה אוכלת משל יורשין, וכדאיתא **בירושלמי** (ה"ג), אבל אם לא הגיע זמן פשיטא דכי היכי דהיא לא אכלה בתה נמי לא אכלה.

ב) גמ', או דילמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה וכו'. הקשה **השיטה מקובצת** בשם **תלמידי רבינו יונה**, הא בתחילה קאמר דאית לה כתובה. ולבסוף איתא, דלא תקנו כתובה. ואף **דרש"י בד"ה או דילמא** תירץ, דלא תקנו רבנן למיכתב עד שעת נישואין. דבריו צרכים עיון, דאם כן הוה לה לגמ' לומר "לא תקינו רבנן למיכתב". ולכך תירץ, דהא דקאמר "לא תקנו רבנן כתובה" היינו שלא תקנו דיהיו הנכסים ערבין ומשועבדים לכתובה עד שעת נישואין.

ג) רש"י ד"ה בת אנוסה, אנס וכו' וילדה לו בת וכו'. פירש **השיטה מקובצת בשם הראב"ד**, דאיבעיא לן, כגון שבא על ארוסתו וילדה ממנו בת ואחר כך נשאה, אי אמרינן דאחר שנשאה יחול שעבוד כתובתה למפרע, אף לגבי הבת שנולדה מקודם. או דילמא דכיון דכשנולדה עדיין לא היה כתובה לאמה, שוב אין לה תנאי כתובה ולפיכך לית לה מזונות.

ד) רש"י ד"ה יש לה כתובה, מנכסיו. דייק **השיטה מקובצת**, דאף לר' יוסי לא בעינן לכתוב לה כתובה מנה, דכיון דאסור לו לשלחה, ליכא למיחש דתהא קלה בעיניו להוציאה, אלא דכשמגרשה או כשמת תטול מנה מנכסיו.

ה) רש"י ד"ה בביתי, וכולן לומר לכי וכו'. דייק **הריטב"א**, דלפירוש זה כל שכן דאם לא הניח שום בית אין לה דירה ואין היורשים חייבים לשכור לה בית דירה. אבל הביא **דבירושלמי** (הי"ג) אמרו, שאם אין שם בית, היורשין חייבין להשכיר לה בית. והא דפליגי אמוראי אי יש לה מזונות, היינו אם נותנים לה מזונות שלמים או רק לפי ברכת הבית **כדלקמן** (קג.).

ו) תוס' ד"ה לית הלכתא, אכולהו קאי בר מתבעוה לינשא וכו'. **והריטב"א** הביא **דהגאונים** כתבו, דאכולהו ממש קאי, ואף תבעוה לינשא לא הפסידה כתובתה. ואף דשמואל גופיה סבר דבין תובעת כתובתה ובין תבעוה לינשא הפסידה כתובתה, מכל מקום הגמ' סברה כוותיה בחדא ופליגא עליה בחדא. וכן כתב **הרא"ש** (סימן ל') בדעת **הרי"ף** (כ: מדפי הרי"ף).

ז) גמ', הני אין אבל תובעת לא. בחידושי הגרע"א ביאר, על פי מה שפירש **רש"י בגיטין** (לה.) **ד"ה אין לה**, דהטעם דתובעת כתובתה אין לה מזונות משום דגלי דעתה דבעי לאינסובי, והשתא קא פריך דאי בתובעת גליא דעתה, כל שכן דמוכרת גלי אדעתא, ומדקתני מוכרת איכא למידק דדוקא מוכרת אבל תובעת לא. והקשה, דהא מוכרת וממשכנת מיירי אף בחיי בעלה, דלא שייך כלל הטעם דגלי דעתה דבעיא לאינסובא, ואם כן אי אפשר ללמוד מוכרת מתובעת, ושפיר קתני בברייתא מוכרת וממשכנת.

ח) גמ', ומשכנה כתובתה. כתבו **הריטב"א והרא"ה**, דאף דלא משכנה כנגד כל הכתוב בשטר. מיהו כיון ששעבדה כולה כמי שגבתה כולה דמי.

ט) גמ', ועד היכן נהרדעא. כתב **תלמידי רבינו יונה** (בשיטה מקובצת), דמה דנקטו גבולות נהרדעא, אינו משום דכולי עלמא עבדי כרב, דאדרבה

הדף היומי
מסכת כתובות דף נד
ח ניסן התשע"ה

הלכתא כשמואל. אלא משום דבבל ונהרדעא סמוכין זה לזה נקט גבולי נהרדעא, כדי לידע היכן נגמר בבל ונהרדעא, אבל בכל דוכתא עבדו כשמואל.

י) גמ' לכאורה וכו'. במסורת הש"ס הביא **מהערוך** שלכאורה לשון ארמי הוא. **אמנם התוס' רי"ד** (בעמוד הבא) גרס לכעורה. וביאר שהוא לשון כעור [פירוש אינו נאה], דהיינו שאם אין האדם מעיין במה שלומד הוא מכוער.

יא) גמ' כי אקני לה וכו'. הקשה **בחדושי הגרע"א,** לפי מה דמשנינן למישקל ולמיפק לא קני לה. ולכאורה היינו דאינו שלה, אלא להתקשט לפניו. ולא למכור או לכלות. ואם כן אינה אלא כשואל, דאית לה פירות. ואם כן יחול עלייהו הקדש, כדאיתא **בערכין** (כג.), הקדישו משכיר שוכר במעילה קאי. וכמו שכתבו **התוס'** (שם) **ובבבא קמא** (נב.) דכיון דאין לשוכר אלא פירות, והגוף של משכיר. חל עליו הקדש. ותירץ על פי מה שכתב **הבית שמואל באה"ע** (סי' צט סק"ד) וזה לשונו, נראה, אפילו אם בגדים שווים יותר מסכום הכתובה, אין מוציאין אותם ממנה. רק היא תשלם המותר. [ונראה לבאר דאין כאן קנין פירות כי הקנין לעולם, אבל בתנאי שלא תשתמש בבגדים בגוונא שתצא ממנו, ותוכל להנשא לאחרים. וקנין בתנאי כל זמן שנתקיים הרי הוא קנין גמור.] עוד תירץ על פי מה שכתב **הר"ן בנדרים** (מו.), בסוגיא דמרחץ ובית הבד מושכרים בעיר, דאף דמשכיר יכול להקדיש ביתו של שוכר. מכל מקום כל שלא הקדיש בפירוש, אלא בלשון "כל נכסי" סתם אין דעתו על המושכר שאינו כעת בכלל נכסיו. והכי נמי הכא יש לומר דכסות אשתו אינו בכלל נכסיו. עוד תירץ, דדוקא בית או קרקע דהוו בחזקת בעלים יכול לאסור. אבל מטלטלין השכורים דכל זמן השכירות הוו של שוכר אין יכול לאסור.

דף נד ע"ב

יב) גמ', אמר למזונות ריבה וכו'. ביאר **המהר"ם שיף,** דהא דקאמר ר' יוחנן למזוני צריך לומר דלאו דווקא. אלא מיירי באומר במזוני, דרב יוחנן לא פליג אריש לקיש. עוד כתב, דאפשר דבתחילה לא חילק ר' יוחנן בינייהו, אלא דלאחר דפליג עליה ריש לקיש סליק אדעתיה לחלק.

יג) תוס' ד"ה דנייחד לה, אף על גב וכו'. הקשה **המהר"ם שיף,** דלכאורה הך עובדא הוה קודם עובדא **דלעיל** (נב:), דהא הכא הוה בחיי אביהן, והתם היה לאחר מיכן. ויש לומר דלבסוף נתחרט על שתיהן, ואם כן מה הקשו התוס'. ותירץ, דמשמע לתוס' דמדלא קאמר בהך סוגיא דנתחרט עלה לבסוף, מכלל דעל עובדא זו לא נתחרט ושפיר הקשו תוס' מאי שנא.

יד) [גמ', אתו לקמיה דר' יוחנן. כתב **התוס' רי"ד** דמכאן מוכח דר' יוחנן סבר כשמואל דאי כרב יתנו לה כתובתה ויסלקוה מעליהן. ולכאורה דבריו צרכים עיון, דשאני ר' יוחנן שהיה בטבריה [כדאיתא **בעבודה זרה** (נח.)] שהיא בגליל. ומשום הכי נהג כן דהא כתבו **התוס'** (בעמוד א') **בד"ה ושמואל,** דהא דפליגי רב ושמואל היינו היכא דלא היה מנהג. (י.ו.)]

פרק אף על פי

טו) מתני', שם. הריטב"א הביא **מהירושלמי** (ה"א), דיכול להתחייב לה תוספת אפילו לאחר נישואין. אך כתב בשם **רבותיו,** דמהא דלא קתני לה בגמ' דילן, שמע מינה דלא סברא כן.

טז) מתני', מן האירוסין וכו'. דעת **הרמב"ם** (פ"י מאישות הי"א), דאין ארוסה גובה אלא מבני חורין, דודאי לא עלתה על דעתו שלא יוכל למכור נכסיו לאחר אירוסין. אך **הריטב"א, והרמב"ן לעיל** (מג:) הקשו עליו, דמדנקטה מתני' גובה סתם, משמע אף מן המשועבדים. ועוד, דקתני גובה מן האירוסין דומיא דגובה מן הנשואין, ומן הנישואין הא גובה אף ממשועבדים.

יז) גמ', מהו דתימא וכו' שלא לבייש את מי שאין לו. הקשה **הריטב"א,** מה שייך בזה שלא לבייש וכו', הלא אף לסתם בני אדם נותן מתנות, ולמה יתקנו חכמים שלא יתן לאשתו, כשם שנותן לסתם בני אדם. ותירץ, דסלקא דעתך דאם רוצה להוסיף לה, יוסיף באנפי נפשה, ולא יכלול זה בכתובתה. כדי שלא יהא בושת לבנות ישראל שזו כתובתה מרובה וזו כתובתה מועטת. קא משמע לן שרשאי לכתוב לה תוספת בכתובה עצמה, ואפילו "יהיבנא לך מהר בתולייכי מאה מנה". והא דנקט שלא לבייש את מי שאין לו, ולא קאמר שלא לבייש את מי שאין לה. היינו משום דכולה חדא היא, והכי קאמר, שלא לבייש את מי שאין לו נכסים לתת נדוניא גדולה לבתו, כדי שיכתבו לה כתובה גדולה.

יח) תוס' ד"ה אף על פי, בתוה"ד, אבל אותו שאין לו היאך ישתעבד נכסיו שיקנה אחרי כן, כיון שלא נתחייב לה היינו דבר שלא בא לעולם, אבל אותו שאין לו היאך ישתעבד וכו'. **הרא"ש** (סימן א') האריך יותר בביאור הקושיא וכתב, דהחסרון משום דאין לו נכסים, וגם אין משעבד עצמו לחוב זה שיתחייב מיד, [דבכהאי גוונא נעשה גופו משועבד], אלא לכשתתאלמן או תתגרש. והיאך יכול לחייב עצמו. ומבואר דסבירא להו דחיוב כתובה חל לאחר מיתה. (ועיין לקמן אות יח). ולכאורה דלא **כהרמב"ם** דכתב (פט"ז מאישות ה"ג) דהרי היא כחוב שיש לו זמן, ואין הכתובה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה. ולכאורה משמעות דבריו דהחיוב מיד. אמנם **בחידושי הגר"ח** (סטנסיל אות קכ"ו) ביאר, דגדר חיוב כתובה הוא דמתחייב להתחייב לאחר מיתה, ואין חיוב הממון חל מחיים.

יט) בא"ד, ושאל ר"י לר' אליהו. **ובשיטה מקובצת** הביא **דתלמידי רבינו יונה** תירצו, דכיון שמקנה לה בסודר הוה כלוקח. ואף שהסודר אינו שוה, מכל מקום הוא מתחייב תמורתו את האלף זוז שהוסיף לה, ובלוקח ליכא חסרון אי לית ליה השתא האלף זוז, דסוף סוף הוא משועבד לשלם עבור מה שלקח.

כ) בא"ד, ושאל ר"י לר' אליהו וכו'. **בחידושי הג"ר שמעון שקופ** (סימן מ"ח) ביאר, דר"י סבר דלא שייך שעבוד הגוף בלא שעבוד נכסים, דהוה כקנין דברים בעלמא, ומשום הכי היכא דאית ליה נכסים תו לא הוה קנין דברים, וממילא חל השעבוד אף על נכסים שיקנה לאחר מיכן. ור' אליהו הוכיח ממתנה שומר חנם להיות כשואל, דשייך שעבוד הגוף בלא שעבוד נכסים ולא הוה כקנין דברים. ועיין באות הבאה.

כא) בא"ד, והואיל ונתחייב אפילו נאבדו וכו'. ביאר **ההפלאה,** דמהני משום דהוה כמקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם. (ועיין באות הקודמת).

כב) בא"ד, אדם משעבד דבר שלא בא לעולם. מכאן הוכיח **הקצות החושן** (סימן י"ז סק"ה), דלא מהני חזרה במשעבד עצמו בדבר שלא בא לעולם, והטעם דכיון דהחיוב חל על גופו ליכא חסרון דדבר שלא בא לעולם. ועיין לעיל אות טז.

כג) בא"ד, שאנו יודעים שאין לו קרקע. אבל **הרא"ש** (סימן א') כתב, דאם ידוע לנו שלא היו לו נכסים באותו שעה, לא מהני הודאתו.

כד) [**גמ'**, **מסייע ליה לר' איבו וכו'.** לכאורה צריך עיון, מהא דאיתא **בעבודה זרה** (לה:) דקנסוהו לאיבו שלא יאמרו מימרה משמו, כיון שאכל פת מצרי (עיין **במהרש"א** שם). ואפשר דשאני הכא דאמר בשם ר' ינאי. ועוד אפשר דעשה תשובה. ואולי תרי הוו, והכא קרו לו ר' איבו והתם איבו. (י.ו.)]

כה) גמ', **תנאי כתובה ככתובה. הר"ן** (כב. מדפי הרי"ף) כתב בשם **רבנו חננאל,** דמהא דמנו כל הנך מילי, שמע מינה דדווקא באלו תנאי כתובה ככתובה, ולא שייר מידי. והוכיח כן מדאשכחן **לקמן** (קא.), דיש נשים שאין להם כתובה ויש להם תוספת כממאנת ואיילונית. **ותוס' בד"ה עוברת** כתבו הטעם דלא תליא תוספת דידהו בכתובה.

כו) גמ', **שם. הרא"ה** הביא בשם **הגאונים,** דאין התוספת צריכא קנין, אלא זכתה באמירה בעלמא. **וכן** ביארו **הר"י מיגאש והריטב"א,** וכעין זה פירש כתב **בשיטה מקובצת** בשם **רש"י במהדורא קמא.** וכמו דכתובה נקנית באמירה [דהן הן הדברים הנקנים באמירה כדאיתא **לקמן** (קא.)], תוספת נמי כיון דאמר הכי אוסיפנא, אף על גב דלא כתב חייב. אך הקשה, דאם כן הוה להגמ' לאתויי הך מילתא בהדי הנך דמייתי, כמוכרת ומוחלת וכו'.

כז) בא"ד, הודאת בעל דין כמאה עדים. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דלפי זה היכא שלוה קודם שקנה קרקעות, לא יהני הודאתו, דהא לא מהני הודאת בעל דין במקום שחב לאחרים. ותירץ, דהיש מפרשים סברי כהפוסקים, דבכותב דאיקני קודם שקנה יכול לחזור בו, ומשום הכי מהני הודאתו דלא גרע מחזרה.

כח) תוס' ד"ה ולפוגמת. איצטריך דאם פגמה וכו'. כתב **המהר"ם שי"ף,** דלפירוש **רש"י בד"ה ולפוגמת,** דאם פגמה תוספת לא תפרע כתובתה אלא בשבועה, מיירי דווקא בשטר אחד. אבל בשני שטרות, ודאי אין חייבת שבועה על כתובתה מחמת פגימת התוספת.

דף נה ע"א

א) רש"י ד"ה לשבח, בתוה"ד, ותוספת נמי לא גביא וכו'. וכן פירש **הרי"ף** (כא: מדפי הרי"ף). ועוד פירש, דתוספת ככתובה, היינו לענין שאם הוסיף לה קרקע או בהמה והשביחו, דהשבח לבעל כשם ששבח הכתובה לבעל.

ב) תוס' ד"ה ולשבועה, ולא אתי שפיר למאן דמשוה וכו'. **בנימוקי הגרי"ב** העיר, דלא מצינו מאן דפליג עלה. ובאמת **הרא"ש** (סימן א) **והר"ן** (כא: מדפי הרי"ף) הקשו כקושית התוס' בסתמא, דהא בשאר שטרות נמי אינו נפרע בהנך גווני, אלא בשבועה.

ג) בא"ד, ונראה לר"י וכו'. **והר"ן** (כב. מדפי הרי"ף) הקשה על דבריו, דהא ודאי הבא לגבות בשבועה צריך שיברר בשבועתו על מה נשבע, כדי שלא יורה היתר לעצמו, והיאך מהני שבועתה על הכתובה לגבות אף התוספת. ותירץ, דאין הכי נמי דלכתחילה עליה לברר שבועתה. אולם הכא מיירי דכבר נשבעה על הכתובה ומתה, דבזה איכא נפקא מינה דאם תוספת כתובה ככתובה אזי יורשין גובין כתובתה, ואי תוספת לאו ככתובה, הפסידו היורשים לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו כדאיתא **בשבועות** (מח.).

ד) גמ', **ולשבועה. הר"ן** (כב. מדפי הרי"ף) ביאר, דמיירי נמי לענין אם פטרה הבעל משבועת כתובתה, דאי תוספת ככתובה אמרינן דמן הכל פטרה ואף מן התוספת. עוד פירש, דמיירי נמי לענין שאין משביעין אותה על התוספת אלא חוץ לבית דין, וכדרך שעושין בעיקר כתובה, כדאיתא **בגיטין** (לה.). ולא אמרינן דהוה כתוספת חוב בעלמא.

ה) גמ', **יסבון תנן. האבני מילואים** (סימן צג סקכ"ז), הוכיח מדברי **הרי"ף בבא בתרא** (יש נוחלין ס: מדפי הרי"ף) דחיוב מזונות דאלמנה לאחר מיתה הוא דקא אתי, וכן **מהרמב"ם** (פי"ט מאישות הי"ג) וכן כתובת בנין דכרין. ואם כן הקשה מה מועיל מה דיסבון תנן הא החיוב לא התחיל אלא לאחר מיתה. אמנם בהגהות הברוך טעם שם אות ב' הוכיח מדברי הרי"ף להיפך.

ו) גמ', **מטלטלי ואיתנייהו בעינייהו.** כתב **הגרע"א,** דדווקא בכתובה דלא חיישינן לפרעון ומשום דלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, לא חיישינן לצררא. אבל בבעל חוב דחיישינן לפרעון, אף באיתנייהו בעינייהו חיישינן.

ז) רש"י ד"ה ליתנייהו, כגון שאבדו. אבל **הרי"ף** (כב: מדפי הרי"ף) פירש, דאותן מטלטלין בעצמן ליתנייהו, אבל איכא מטלטלי אחריני שנקנו באותן הדמים. ודווקא בכהאי גוונא אמרי פומבדיתא דלא בעי שבועה. **ובשיטה מקובצת** כתב בשם **תלמידי רבינו יונה** וכן כתב **הר"ן** (על הרי"ף שם), דהרי"ף דייק כן מדקתני ליתנייהו בעינייהו, דלפירוש רש"י הוה לה למימר ליתנייהו, אלא ודאי מיירי באיכא אחריני תחתן.

ח) רש"י ד"ה לא צריך, בסוה"ד, דסתם קנין לכתיבה עומד. **הריטב"א** הקשה, חדא, דמה לי שסתם קנין לכתיבה עומד, ניחוש דילמא חזר בו. ותו, אמאי איצטריך למימר דסתם קנין לכתיבה עומד, תיפוק ליה משום דאמר כתבו ותנו. ותירץ, דרש"י סבר דמאחר דקיימא לן דסתם קנין לכתיבה עומד, שוב אין יכול לחזור בו. אך הקשה עליו, דמוכח **בבבא בתרא** (עז.), דיכול לחזור בו. ולפיכך פירש, דהטעם דאין צריך לאימלוכי, דכיון דכבר זכתה בשדה משעת קנין, מסתמא עומד הוא בדיבורו.

ט) תוס' ד"ה כתובו, והוא הדין אפילו וכו' היינו קנין חליפין. הקשה **בחידושי הגרע"א,** מנא להו לדחוק דמיירי אפילו לא אמר כתבו, ומשום דסתם קנין לכתיבה עומד. דילמא קנין דהכא היינו קנין חזקה דסתמא אינו עומד לכתיבה.

י) בא"ד, אבל במתנה אפילו בשטר אין יכול לחזור. הקשה **בחידושי הגרע"א,** לפי מה שכתבו **התוס' לעיל** (כ:) **ד"ה ור' יוחנן,** דטעמא דשטר לא הוה מפי כתבם, משום דנעשה מדעת המתחייב. אם כן הכא דהנותן מוחה,

הדף היומי
מסכת כתובות דף נה – דף נו
ט ניסן – י ניסן התשע"ה

איך יוכלו העדים לכתוב שטר מתנה, הא לא הוה מדעת המתחייב והוה ליה מפי כתבם.

יא) רש"י ד"ה במסוכן, בתוה"ד, המסוכן הגוסס. הקשה **הריטב"א,** דאי מיירי בגוסס מאי טעמא דרבנן דפליגי עליה, הא לא גרע מיצא בשיירא. ולכך פירש, דמסוכן היינו שקפץ עליו החולי ג' ימים. אי נמי, כשחשב שהוא מסוכן, ואמר ווי ליה להוה גברא דמית, אולם בגוסס לכולי עלמא אף אם לא אמר תנו, יכתבו ויתנו.

יב) גמ', דאזיל בתר אומדנא. התוס' בבבא בתרא (קמו:) **ד"ה ר"ש, והריטב"א** (שם) כתבו, דמדרבנן נמי חזינן דאזלינן בתר אומדנא, אלא דר"ש סבר דאפילו במסוכן איכא אומדנא. אולם **במאירי** משמע, דבמפרש ויוצא בשיירא לא בעינן לטעמא דאומדנא, דכתב, "מתוך שאין הבהלה שבמסוכן גדולה כמפרש ויוצא בשיירא, אתה צריך לבא בא מטעם אומדנא".

דף נה ע"ב

יג) גמ', ורב לא אזיל בתר אומדנא. ביאר **האור שמח** (פ"ח מזכיה הי"ז), דדמיון הא דמתניתין לדרב, דכמו במתניתין הכתובה והתוספת בשטר אחד, ומחלקין דין הכתובה מהתוספת מחמת האומדנא, דלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. הכי נמי במילתא דרב, מחלקין דין המתנה, דמחד גיסא הוה כמתנת שכיב מרע, ומאידך גיסא הוה כמתנת בריא, אף שהוא בשטר אחד.

יד) תוס' ד"ה ובתרומת מעשר, בתוה"ד, וטעמא דרבנן וכו' אלא משום אימת שבת. הקשה **המהרש"א,** למה סתרו דברי רש"י מהירושלמי, הא איכא התם מאן דאמר דטעמא מפני כבוד השבת. ותירץ, דמשמע להו דהך מאן דאמר נדחה בירושלמי.

טו) בא"ד, ירא לשקר בשבת וכו'. משום דשבת קובעת למעשר. ביאר **המהרש"ל,** דאף דאין העם הארץ יודע דשבת קובע למעשר, מכל מקום מפני שרואה דבחול הוא דאוכלין פירות ארעי, ובשבת נזהרין מזה, סבור שעיקר אזהרת חיוב מעשר בשבת ולא בחול. ולהכי קאמר ר"ש לרבנן דכשם שאינו משקר בשבת מחמת שנזהרים מאכילת ארעי, הכי נמי אינו משקר בתרומה, דגם בזה נזהרין מאכילת ארעי. אבל **המהרש"א** כתב דפירושו דחוק, דלא מסתברא דיטעה עם הארץ שאין מעשרות נוהגות אלא בשבת. ולכך פירש, דדווקא בחול חיישינן דמשקר, לפי שרואה שאוכלין בו ארעי ומורה לעצמו היתר דאכילת ארעי הוה, מה שאין כן בשבת דאין אוכלין אפילו ארעי, אין לו הוראת היתר כלל. **והמהר"ם** ביאר, דהוא רואה שמחמירין בשבת לענין מעשר דאין אוכלין אפילו ארעי, לכך ירא לשקר דחמיר ליה, וכמו כן עונש תרומה לזרים חמור בעיניו, וחושש לשקר.

טז) בא"ד, משום דשבת קובעת למעשר. אמנם **הרמב"ם בפירוש המשניות** (דמאי פ"ד מ"א) פירש, דאינו משקר משום קדושת השבת.

יז) רש"י ד"ה מתנת שכיב מרע, בסוה"ד, וזה קנה אם מת. ביאר **המהר"ם שי"ף,** דכיון דהלואתו לפלוני לא מהני אלא משום מתנת שכיב מרע, דווקא אם מת קנה אבל מחיים לא, דלא שייך למימר תרי מילי דסתרי אהדדי. וכן כתב **הריטב"א בבבא בתרא** (קנב.) **בשם רבותיו.**

יח) תוס' ד"ה מתנת, בסוה"ד, דאי בקנין קאמר וכו' כל שכן בכתבו. ביאר **המהרש"א,** דדווקא לפירוש **רשב"ם** אתי שפיר, דכיון דבקנין לחוד בלא שטר קאמר לא ידענא מאי אידון בה, כל שכן דבכתובה לחודא בלא קנין אינו קונה. אבל לפירוש **ריב"ם** יקשה, כיון דקנין בלא שטר אינו מגרע כח מתנת שכיב מרע, נימא דכתבו ותנו בלא קנין נמי אינו מגרע כח המתנת שכיב מרע, ומאי פריך מיניה אדשמואל.

יט) תוס' ד"ה שאם, בסוה"ד, דרב אית ליה אומדנא אפילו להוציא ממון. כתב **המהרש"א,** דלרווחא דמילתא קאמר הכי, דהא מילתא דרבי אלעזר בן עזריה לא הוה להוציא ממון. אבל **הרש"ש** כתב, דנפקא מינה אם תפסה דמפקינן מינה, דהא מרבי אלעזר בן עזריה משמע, דבכל גוונא אינה נוטלת תוספת אם לא נישאת, ואפילו אם תפסה.

דף נו ע"א

א) גמ', נכנסה לחופה ופירסה נדה. הרא"ש (פ"ה סימן ו) כתב בשם **הרמב"ם** (פ"י מאישות ה"ב), שחופת נדה אינה קונה. וכתב, דהרמב"ם פירש האיבעיא אי חיבת חופה הראויה לביאה הוא דמיקרי חופה, או אפילו לא חזיא לביאה הוה חופה. וכיון דאסקינא בתיקו, קיימא לן דלא מיקרי חופה. אך הקשה, דאם כן אמאי בעי לה דווקא הכא, הוי ליה למיבעיא אמתניתין **דלקמן** (נז:), דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, וכן בכל מקום שהוזכר חופה בש"ס. לכך ביאר, דהא פשיטא ליה דחופת נדה קניא. וקמיבעיא ליה, אי בעינן חופה דחזיא לביאה, דמסתמא דווקא אדעתא דהכי כתב לה, משום דעיקר האומדנא היא על קירוב דעת של חיבת ביאה. או דילמא דאפילו אחופה דלא מיתחזיא לביאה נמי כתב לה תוספת. **והריטב"א** הוסיף, דדווקא נקט "ופירסה נדה" לאחר החופה, דאם פירסה נדה קודם חופה פשיטא דלא אקני לה תוספת. [דהיינו דסבר, דכדי שיקנה לה תוספת מחמת חיבת חופה, בעינן שתהא לכל הפחות ראויה לביאה בשעת חופה. וכי מיבעיא לן היינו בפירסה נדה לאחר מיכן, דמספקא לן, דאפשר דלא מקנה לה תוספת, אלא אם כן תהיה ראויה לביאה לאחר החופה.]

ב) גמ', וסבר ר"י כותבין שובר וכו'. הקשה **הריטב"א,** הא ודאי מאי דקאמר ר' יהודה דאין כותבין שובר היינו בעל כרחו של לוה, אבל היכא דהבעל מסכים לזה פשיטא דכותבין. ותירץ, דסלקא דעתין דכיון דבעלמא אין כותבין משום הפסד הלוה, לא הוה להו לרבנן לתקוני הכי, דנפיק מיניה חורבא, דהרואה סבור דבעלמא נמי כותבין שובר, ויבוא לכתוב שובר שלא כדין. והוה להו למינקט כותב לה מאתים, והיא מחזרת לו השטר וכותב לה שטר של מנה שנשאר מכתובתה.

ג) רש"י ד"ה בדבר שבממון, שאר כסות. וכן פירשו **הרמב"ם** (בפ"ו מאישות ה"י) **והרשב"א,** דעונה לא חשיב דבר שבממון. אבל **הריטב"א** כתב, דהנאת הגוף חשיב כממון לענין זה, והוכיח כן **מהירושלמי** (**קידושין** פ"א ה"ב).

ד) גמ', טעמא דכתבה ליה אבל על פה לא. פירשו **רש"י לקמן** (נז.) **ד"ה דברי הכל, ותוס' לעיל** (נא.) **ד"ה מני,** דבעל פה לא מהני מחילה, כיון

שכבר זכתה, אלא אם כן כתבה שובר. וביאר **הקובץ שיעורים** (אות קס"ב), דאף דכל מחילת חוב מהני בעל פה אף שכבר זכתה. הכא שאני, וכדפירש **הריטב"א לקמן** (נז.), משום דאנן סהדי דלא מחלה בלב שלם. אמנם **בשיטה מקובצת** כתב **בשם הרא"ש והרא"ה**, דבכתובה מהני מדין מחילה, ובעל פה לא מהני משום דחשיב תנאי.

ה) גמ', **בדבר שבממון תנאו קיים. בתוס' ד"ה הרי** ביאר בשם ר' אלחנן, דהטעם דתנאו קיים, אינו משום דיכול להתנות על מה שכתוב בתורה. אלא משום דמתנה שתמחול לו על השאר וכסות, וממון ניתן למחילה. אבל אם יאמר על מנת שאין לך עלי דין שאר כסות, הכי נמי לא יהני תנאו, וכן כתב **הרשב"א**. אבל **הרמב"ן בבבא בתרא** (קכו:) כתב, דלר' יהודה מהני תנאו בדבר שבממון, לפי שלא אמרה תורה שיתחייב "אלא ברצונו של זה". [הרי דמהני להתנות על הדין שאר וכסות בלא מחילה.].

ו) תוס' ד"ה הרי זו, ע"כ בדכפליה לתנאיה וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א**, דלכאורה אין זה כלל מדין תנאי אלא דמקדשה בלא התחייבות שאר כסות ועונה. וכמו האומר על מנת שאין לך עלי הונאה, ודאי אינו מדין תנאי, דאם כן היכא דהיה הונאה יאמר הלוקח דאינו רוצה במקח, והלא ודאי המקח חל, ומשום דאין זה "תנאי" ככל התנאים, אלא דרוצה שלא יהיה עליו דין הונאה. והכא נמי מקדשה בלא שיחול שאר כסות ועונה בלא דין "תנאי", ואזדה קושית התוס' דהא לא מיירי בתנאי כפול. **ובחידושי מרן רי"ז הלוי** (ריש הלכות נזירות, ד"ה בנזיר) ביאר דברי התוס' דמדין תנאי קאתינן עלה, דבלא "הלכות תנאים" לא שייך להחיל קידושין בלא שאר כסות ועונה, דהא הקידושין עצמן מחייבין שאר כסות ועונה ואין בידו לשנות האי דינא. ורק על ידי תנאי דחל דין בעצם המעשה קידושין, שיהיו תלויים בו. שייך שיחול דין בקידושין, שלא יתחייב בשאר כסות ועונה. ואף דאין כאן ביטול המעשה, היינו משום דבכהאי גוונא שנעשה על ידי התנאתו חלות דין של הפקעת חיובא, מקרי דהתנאי נתקיים. אבל לעולם התנאי הוי תנאי גמור כשאר תנאים דעלמא, דהמעשה תלוי בקיום התנאי. ומשום הכי בעינן לכל משפטי התנאים.

ז) בא"ד, ע"כ בדכפליה לתנאה וכו'. **הרמב"ן בבבא בתרא** (קכו:) ביאר, דדווקא לרבי מאיר דבעי תנאי כפול קשיא, אבל לרבנן דלא בעינן תנאי כפול, לא קשיא. דאיכא למימר דהיכא דמתנה על מה שכתוב בתורה, לא אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו. וממילא אין זה כאומר "ואם יהא שאר כסות ועונה לא תהי מקודשת", [וכן משמעות דברי התוס' דכל קושייתם היא רק אחר הקדמת דבריהם דמיירי בתנאי כפול]. אמנם **הריטב"א** הקשה קושיית התוס' אף לרבנן דלא בעו תנאי כפול.

ח) בא"ד, ואור"י וכו' ה"א דשום תנאי אינו מבטל מעשה. וכתב **הקובץ שיעורים** (אות קסט), דהיינו משום דלא אתי דיבור ומבטל מעשה. והקשה, דלכאורה דווקא אם כבר חל המעשה לא יוכל לחזור בו על ידי דיבור. אבל הכא דלא חל המעשה אמאי לא יוכל להתנות שהמעשה יחול רק באופן זה. ועיין לעיל אות ו'.

ט) בא"ד, אינו רוצה לטרוח אדעתא דהכי לא נדר. הקשו **הגרש"ש** (סימן מ"ט) **ובקובץ שיעורים** (אות קעו), הא לכאורה אין זה בכלל מתנה על מה שכתוב בתורה, שלא התנה על דין התורה אלא התנאי היה על רצונו שאם ירצה לטרוח לילך לירושלים יהא נזיר, ואם לא ירצה לטרוח לא יהא נזיר. ותירץ הקובץ שיעורים, שהתנאי היה שאם לא ירצה לטרוח יהא נזיר על מנת שאגלח בבית חוניו, ותנאי זה בטל, וממילא ראוי שיהא נזיר גמור.

י) בא"ד, אלא היכא שמתכוין לעקור וכו'. **בחידושי מרן רי"ז הלוי** (פ"ו מנחלות ה"י) ביאר, דמה שאין מועיל מה שמתנה על מה שכתוב בתורה, אינו משום דאין בכוחו לשנות מדין התורה. דאם כן יקשה **מבבא מציעא** (נא:), דמחלקינן בין ודאי קא עקר ללא ודאי קא עקר, ולכאורה מאי נפקא מינה, סוף סוף לאחר מיכן נתברר שעקר הדין, ותנאו היה נגד התורה. אלא משום, דעצם התנאתו בטילה, ומשום הכי יש לחלק, דהיכא דלא ודאי קא עקר בשעת התנאי, לא נאמר הדין דתנאו בטל, [ולפי זה יש לבאר תירוץ התוס', דדווקא היכא דמתכוין לעקור מה שנכתב בתורה תנאו בטל, אבל בלא מתכוין לא.]

יא) בא"ד, לא יוכל אדם למחול חובו על ידי תנאי וכו'. הקשה **בחידושי הגרע"א**, הא היה להם להקשות בפשיטות, היאך יכול למחול חובו, וכמו שהקשו בסמוך גבי נזיקין. עוד הקשה הגרע"א, דהא באופן דעשה עמו היום אין זה מחילה, אלא דהוה תשלום בעד חובו. ואמאי חשיב הא כמחילה בתנאי.

יב) בא"ד, (מעבר לדף) דאין קידושין לחצאין. ביאר **החזון איש** (נשים סימן נ"ו סקי"ד), דסבירא ליה לרבי מאיר דכיון דזהו אופי החיים וטוב ההנהגה הראוי לעם ישראל, אמרה תורה דדווקא באופן זה יחולו חיובי האישות. וכן בהונאה השנואה לפני המקום וכיוצא באלו. מה שאין כן בשבור כדי על מנת לפטור, דאין הוא מזיק ממון חבירו, אלא הווי כאילו הבעלים משברים בעצמם, ולא חשיב כמתנה נגד רצון התורה.

יג) בא"ד, א"נ שאני התם וכו'. הקשה **החזון איש** (סימן נו סקי"ג), דאם כל שומר משעבד עצמו כפי רצונו, אמאי הוצרכה תורה לכתוב את חילוקי הדינים דארבעה שומרים, יתחייב כל אחד כפי רצונו ותנאו. ותירץ, דאין כוונת התוס' דכל אחד משעבד עצמו, דפשיטא הוא דהתורה משעבדתו לחיוביו כפי הכתוב בפרשה, אלא כוונתם, דסברא הוא שאין כוונת התורה שיתחייבו דווקא באופן האמור בתורה, ולכך אם מתנה שלא יתחייב בשבועה אינו משתעבד כדין שומרים שבתורה, אלא לדברים שהתנה.

יד) שם, התוס' הרא"ש, תירץ, דהכא חייבתו התורה ממון לא מחמת שהעלה בדעתו לתתו, אבל שומרין ריבתה תורה שומרין הרבה, שומר חנם ושואל, נושא שכר ושוכר. והדבר תלוי בדעת עצמן, ולפי הנאתן משעבדין עצמם, כאדם הקונה מקח, שמתנה מה שירצה, הילכך במקום שאין משעבדין עצמן פטורין ותנאן קיים. [ולא הביא שני תירוצים כתוס', וצריך עיון בדבריהם, מה ההבדל בין שני התירוצים. (ט.ו.)]

טו) בסוה"ד, ואין נראה דהא כל תנאי לר"מ תנאי קודם למעשה הוא. **המחנה אפרים** (צדקה סימן ט') תירץ, דרש"י סבירא ליה כדעת **הרמב"ם** (פ"ו מאישות ה"ב), דבתנאי "דעל מנת" לא בעינן משפטי התנאים. אך **השער המלך** (פ"ו מאישות ה"ב ד"ה ותמהני) הקשה עליו, דהיינו דווקא להלכה בשיטת הרמב"ם, אולם התוס' איירי בשיטת רבי מאיר, דסבר,

הדף היומי
מסכת כתובות דף נו
י ניסן התשע"ה

דלעולם בעינן משפטי התנאים, ובודאי דבעינן תנאי קודם למעשה.

דף נו ע"ב

טז) גמ', מאי כותב אומר. ביאר **הריטב"א,** דר"ל, דהך כותב היינו שטר ראיה על שהתנה עמה בשעת נישואין. ולא שחוזר ונותן לה זכותו בשטר.

יז) גמ', הרי חמרים דשכיחי וכו'. ביאר **הריטב"א,** דהקושיא ללישנא **דלעיל** (כד.), דבדאורייתא חייש ר' יהודה לגומלין, ובדרבנן הקילו. אבל למאן דסבירא ליה (שם), דאף בדאורייתא לא חיישינן לגומלין, לא קשיא מידי, דהא בכל גווני לא חיישינן.

יח) גמ', כל הפוחת אפילו בתנאה. הקשה **בחידושי הגרע"א,** דילמא הכי קאמר, כל הפוחת אפילו בתנאי שלא כדינו, וכגון שלא כפל תנאו או שלא אמר הן קודם ללאו, דתנאו בטל, אבל בתנאי גמור אימא דתנאו קיים.

יט) גמ', לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות. הקשה **המהרש"א,** דהכא מבואר דכתובה שכיח מפירות ואילו **תוס' לעיל** (נב.) **ד"ה רצה** כתבו, דפירות מצויין יותר מכתובה. **ובחידושי הגרע"א** תירץ, דהתם מיירי על נדוניה, דבזה פירות שכיחי טפי. אבל הכא איירינן בעיקר כתובה, ובזה אמרינן דלכל יש כתובה.

כ) תוס' ד"ה קסבר ר"מ כתובה דאורייתא, אע"ג וכו'. **והריטב"א** תירץ עוד, דכתובת אלמנה נמי מדאורייתא מדקרי לה לעיל (י:) "אלמנה על שם מנה". **והיעב"ץ** כתב, דאפשר דדייק דכתובת אלמנה דאורייתא מדכתיב כ"מוהר הבתולות" ולא כמוהר בתולות, דמשמע דאלמנה נמי אית לה כתובה.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה שלאבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il
http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124